F.B3

ØKONOMI OG POLITIK

25. ÅRGANG NR. 4 OKT.-DEC. 1951

Indhold

Aktuell svensk penning- och finanspolitik 237
Oljeproblemer i det mellemste Østen 250
Diskussionen om valutakurserne 265
Den økonomiske udvikling i Sovjetunionen 270
Den internationale økonomiske situation 283
Den økonomiske udvikling i Danmark 299
Politisk kronik 318

Kvartalsskrift udgivet af

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARD . KØBENHAVN 1952

AKTUELL SVENSK PENNING- OCH FINANSPOLITIK

Av S. J. Åkerman

Förskjutningar i målsättningen för den ekonomiska politiken under efterkrigstiden.

För att få ett perspektiv på den aktuella svenska penning- och finanspolitiken bör lämpligen först en redogörelse för den ekonomiska politikens allmänna målsättning ges. Sedan 1930-talets början har det skett en glidning i denna från att lägga huvudvikten på penningvärdets stabilitet till att främst vilja avskaffa konjunkturrörelserna. Medan man på 30-talet nöjde sig med att försöka minska konjunkturvågens avvikelser från en genomsnittstrend, uppställde man under 40-talet målet att helt eliminera själva vågrörelsen och förlägga trenden till den nivå, dit förut konjunkturtopparna nått. Detta innebar, menade man, största möjliga produktionsresultat med tillgängliga resurser, d.v.s. för arbetskraftens del vad man kallar „full sysselsättning". Principen blev klart uttalad i det betänkande, som kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering, den s.k. Myrdalskommissionen, framlade i slutet av kriget, och den framfördes också i arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Under huvudmålet uppsattes för prisnivåns del, att förbättringen i försörjningen efter kriget skulle få leda till en motsvarande förbättring av penningvärdet. Någon återgång till 1939 års priser uppsattes inte som norm. Penningvärdeförbättringen skulle framför allt betingas av en inhemsk produktivitetsökning och mer gynnsamma bytesrelationer med utlandet. Nominallönerna skulle vara oförändrade. Växelkurserna ville man om möjligt justera med hänsyn till prisutvecklingen i utlandet. Den inre stabiliteten sattes således i främsta rummet.

Myrdalskommissionen förutsatte i sitt arbete, att depressiva tendenser skulle uppträda kortare eller längre tid efter kriget. Den ekonomiska politikens *medel,* inklusive penning- och finanspolitiken, skulle underordna sig syftet att nå full sysselsättning. Det gällde därför enligt kommissionen att stabilisera investeringsverksamheten, speciellt bostadsbyggandet. Bostadsefterfrågan beräknades nämligen på längre sikt komma att krympa och måste därför stödjas genom statliga åtgärder för standardförbättring och framför allt genom en lågräntepolitik. Man uttalade sig 1944 för en konstant låg lång ränta. Den korta räntan ansågs däremot ha mindre betydelse från sysselsättningssynpunkt och kunde tillåtas variera. Redan 1942 hade man på sätt och vis inriktat sig på en framtida lågräntepolitik genom att garantera primärlåneräntan för vissa nya flerfamiljshus till 3½ %.

1945 skedde en diskontosänkning, och i samband därmed sattes räntegarantin för primärlån till 3 %, vilket var detsamma som effektiva avkastningen på långa statsobligationer. 3 %-nivån för långa obligationer hölls sedan i stort sett ända fram till 1950. Med den låga räntan ansåg man också, att det skulle bli lättare att hålla hyresnivån nere. Detta var ett intresse från både socialpolitisk synpunkt och från synpunkten, att höjda hyror skulle kunna medföra krav på lönestegringar. Räntan blev sålunda främst ett politiskt pris. Sysselsättningsgraden ansåg man skulle kunna regleras bättre genom en kompensatorisk finanspolitik av *social* art än genom penningpolitik. Titeln på Myrdals uppmärksammade artikel „Höga skatter och låga räntor" av 1944[1] beskriver slående den faktiska utvecklingen på de penning- och finanspolitiska områdena i Sverige efter kriget.

Konsekvenserna av det omfattande sociala program, som började genomföras under efterkrigstiden blev, att produktionsresurserna i stor utsträckning knöts till bestämda produktionsgrenar, t. ex. till bostadsbyggandet. Man band sig också i någon mån för en utvidgad tillverkning av konsumtionsvaror för att möta efterfrågan från de grupper, vars konsumtionsförmåga ökats genom införandet av barnbidrag och större folkpensioner. Den sektor av samhällsekonomien, som kunde påverkas genom ekonomisk-politiska medel, blev i stället så mycket mindre. Industrien hade under kriget ackumulerat stora investeringsbehov, och konsumenterna gjorde anspråk på en standardhöjning. Följden blev, att ett stort latent efterfrågeöverskott aktiverades och importen tenderade stiga. Till detta bidrog också, att man fr. o. m. 1947 borttog krigsårens allmänna 5 % omsättningsskatt på konsumtionsvaror. Importstegringen uppmuntrades genom uppskrivningen av kronan i juli 1946, som företogs i avsikt att avskära den svenska ekonomien från prisstegringar i utlandet, framför allt i USA. Eftersom man bundit sig för en lågräntepolitik, kunde man inte försöka en kreditåtstramning för att försvåra finansieringen av investeringsverksamheten och den växande importen, vilket så småningom ledde till ett betydande valutautflöde. Riksbankens guld- och valutareserv sjönk från ett maximum av 2.970 milj. kr. i juli 1946 til 380 milj. kr. i augusti 1948.

Lågräntepolitiken medförde, att automatismen i penningmarknadssystemet måste försvinna och ersättas av finanspolitik och direkta regleringar. Då penningmarknaden tenderade att stramas åt, vilket skulle kunna medfört, att kreditexpansionen avstannat, måste riksbanken träda in och förse marknaden med nya likvida medel. Utlåningsökningen ledde naturligtvis till ökad bankinlåning och sedelcirkulation. I slutet på 1946 började förhållandet mellan affärsbankernas eget kapital och deras inlåning bli så lågt, att det hotade understiga banklagens föreskrivna minimikvot. Banklagen ändrades då därhän, att minimikvoten mellan eget kapital och inlåning sänktes. Riksbankens sedelutgivningsrätt fick ändras 1947, så att begränsningen i densamma i praktiken slopades.

Under 1947 försköts den ekonomiska politikens målsättning alltmer i riktning mot att i första hand hindra valutautflödet. Den fruktade efterkrigsdepressionen kom mer i bakgrunden. Trots detta ansåg man inte, att en ränte-

---

[1] i *Studier i ekonomi och historia. Tillägnade Eli F. Heckscher.*

uppgång skulle få ske, men genom budgetåtstramning, lönestopp, importkontroll, investeringskontroll o.s.v. lyckades man hålla situationen någorlunda i sin hand. Räntepolitik ansågs fortfarande både av regeringen och riksbanken vara ett för farligt och blint slående vapen, som främst skulle träffa bostadsbyggandet och pressa upp hyresnivån och statens ränteutgifter för statsskulden. Någon definitiv avslappning skedde inte förrän i början på 1949, då världskonjunkturen hade vänt. Vid halvårsskiftet 1950 uppstod ånyo tendenser till ekonomiska påfrestningar. Den devalvering, som man i likhet med de flesta andra europeiska länder företog i september 1949, hade då, trots att vissa importvaror subventionerades, börjat göra sig påmint i den inhemska partiprisnivån, och efter Koreakrigets utbrott stegrades takten hos de prisökningar, som redan börjat på världsmarknaden. Den ekonomiska politikens omedelbara mål angavs nu vara att stabilisera penningvärdet. Valutareserven hade fyllts på till över 1.200 milj. kr., varför den inte längre utgjorde huvudproblemet. Samtidigt kom man dock trots allt ihåg den fulla sysselsättningens norm. I 1951 års statsverksproposition stod det: „Omsorgen om penningvärdet måste vara den främsta angelägenheten för statsmakternas ekonomiska politik." Vände man så på sidan läste man: „Den fulla sysselsättningen är den allmänt accepterade målsättningen för den ekonomiska politiken." Litet längre ned på sidan frågades det emellertid: „Är full sysselsättning nödvändigtvis förbunden med inflation? Äro kraven på full sysselsättning och stabilt penningvärde oförenliga?" Finansministern ansåg, att detta problemkomplex fordrade en särskild utredning av sakkunniga vetenskapsmän. Dessa har nu påbörjat sitt arbete under ledning av professor Erik Lundberg.

Beträffande den ekonomiska politikens *medel* uttalades i samma proposition, att man borde fortsätta på den inslagna vägen att efter hand söka komma bort från detaljregleringarna och i stället anlita generella metoder. Ett av de betydelsefullaste hjälpmedlen i strävandena att motverka penningvärdeförsämringen ansåg man därför finanspolitiken vara, inte minst med hänsyn till kravat att lågräntepolitiken vidmakthölls. Den fullkomligt spikade räntans politik hade man övergivit under hösten 1950, men lågräntepolitiken ville man ovillkorligen ha kvar.

I 1952 års statsverksproposition framföres i stort sett samma målsättning för den ekonomiska politiken som året innan. Målet anges vara ekonomisk stabilitet. De medel, som förordas för att uppnå en sådan stabilitet, ligger även nu huvudsakligen på det finanspolitiska området.

Utvecklingen på kreditmarknaden efter Koreakrigets utbrott.

Under de 12 månaderna före 1 juli 1950 hade de svenska affärsbankernas utlåning ökat med nära 700 milj. kr., vilket innebar en uppgång i deras totala utlåning på ca 9 %. Denna hade betingats av en ökning i tillståndsgivningen för bostadsbyggandet och av utrikeshandelns kraftiga tillväxt. För att motarbeta en ytterligare kreditutvidgning, som kunde ge upphov till ett inflationstryck, önskade man strama åt penning- och kapitalmarknaden. Därvid stödde man sig nog i viss mån på de erfarenheter, man gjort 1946–48, då kreditexpansionen fått

fortgå i stort sett ostörd. För den skull beslöt regeringen i augusti 1950, att den sedan 1937 existerande beredskapslagstiftningen om affärsbankernas kassareserver skulle sättas i kraft från 1 oktober. Denna lag kan sägas gå ut på att binda en viss andel av bankernas *in*låning i kassa och andra likvida medel, framför allt statspapper. Därigenom minskas bankernas *ut*låningskapacitet, om de av lagen föreskrivna likviditetsreglerna är strängare än de, som bankerna annars kutymmässigt och enligt grundbestämmelserna i banklagen skulle följa. Runt halvårsskiftet 1950 hade obligationskurserna visat ansatser till att falla. Under en kort tid stödde riksbanken ränteläget, men redan i slutet på juli beslöt man upphöra med stödköpen. I annat fall kunde ju affärsbankerna också utan kursförlust försett sig med nya kassamedel genom att till riksbanken sälja obligationer, som inte behövde ingå i kassareserven. De flesta banker hade nämligen större obligationsportföljer än vad kassareservbestämmelserna ålade dem att hålla, medan de däremot hade det svårare med de rena kassamedlen. Förutom att kassareservbestämmelserna sattes i kraft, reviderades i restriktiv riktning en överenskommelse om återhållsamhet i kreditgivningen av 1947 mellan riksbanken och kreditinstituten. Som det senare visade sig, lade man på riksbankens sida stor vikt vid denna överenskommelse.

Efterfrågan på kredit ökade ytterligare under andra halvåret 1950 och början på 1951. Under de 12 månaderna efter 30 juni 1950 gick affärsbankernas utlåning upp med drygt 1.300 milj. kr. eller 15 %. Förutom de tidigare verkande faktorerna, byggnadsverksamhetens och utrikeshandelns tillväxt, medförde nu prisstegringarna, att hemmamarknadsindustrien fick ökat behov av kort kredit. Den ökade efterfrågan på kredit utan motsvarande ökning i tillgången fick även inverkan på obligationsmarknaden. Den långa räntan steg, sedan stödköpen upphört, från 3 %-läget till ung. $3^1/_3$ % vid årsskiftet 1950–51. För att bringa den övriga räntestrukturen i linje härmed höjde riksbanken diskontot från 2½ till 3 % fr. o. m. den 1 december 1950. Men sedan ville man inte gå med på någon ytterligare räntestegring. I november hade riksgäldskontoret, som sköter den svenska statsskulden, lyckats emittera ett långt statligt lån, men framgången var rätt begränsad. Affärsbankernas likviditetsläge började i slutet på 1950 bli pressat, inte minst genom att ett valutautflöde satte in. Kassareservbestämmelserna inverkade också betungande på de banker, som inte hade exportörer av skogsprodukter till kunder. Staten måste därför under hösten 1950 täcka största delen av sitt upplåningsbehov hos riksbanken, som köpte skattkammarväxlar direkt från riksgäldskontoret. På så sätt lättade läget på penning- och kapitalmarknaden tillräckligt, för att räntan skulle stabilisera sig för en tid. Efter en ny inte helt lyckad statlig låneoperation i april 1951 stramades emellertid ränteläget åt igen, och stödköpen fick återupptas, för att inte kurserna skulle falla. Därmed hade man åtminstone tills vidare övergett det korta experimentet med en rörlig ränta.

Runt halvårsskiftet 1951 började utvecklingen åter slå om. De inhemska prisstegringarna fick en tendens att stanna av och konjunkturen blev mer splittrad. Samtidigt började dock en mycket kraftig valutainströmning att sätta in som en följd av att Sveriges utländska bytesförhållande väsentligen förbättrats. Särskilt på skogsprodukter hade exportpriserna stigit synnerligen starkt. Under

månaderna juni till december 1951 steg riksbankens behållning av guld och valutor från 920 milj. kr. till 2.380 milj. kr. Eftersom riksbankens åtstramande operationer inte var tillräckliga för att kompensera valutainflödet blev läget på kreditmarknaden lättare, och samtidigt avtog efterfrågan på kredit. Bostadsbyggandet hade tidigare haft vissa finansieringssvårigheter, men dessa försvann nu. Under höstmånaderna började emellertid partipriserna att röra sig uppåt igen, och kreditefterfrågan ökade. Under 2:a halvåret 1951 steg därför bankutlåningen med bortåt 300 milj. kr. Eftersom valutor fortfarande strömmade in var dock kreditmarknaden alltjämt lätt. Räntan på långa statsobligationer, som fallit något under 3:e kvartalet, höll sig vid årsskiftet 1951–52 omkring 3.2 %. I januari 1952 emitterade riksgäldskontoret ett obligationslån på 200 milj. kr., den första nyupplåningen av detta slag på över ett år. Lånet blev en stor framgång och övertecknades snabbt.

Prisutvecklingen och riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Om man skall bedöma de olika penning- och finanspolitiska åtgärdernas effektivitet, när det gäller att hejda den inflationsutveckling, som satt in sedan halvårsskiftet 1950, bör först en analys göras av de bakomliggande orsakerna till prisstegringarna. Sedan sommaren 1950 har levnadskostnaderna i Sverige stigit med drygt 20 %. Särskilt under början av 1951 var stegringstakten snabb. Prisuppgångens bakgrund får delvis sökas i de allmänna verkningarna av devalveringen 1949 och bortfallet på hösten 1950 av vissa subventioner, som ursprungligen infördes vid denna. I övrigt har de viktigaste orsakerna till prisuppgången varit dels prisstegringarna på världsmarknaden dels inhemska lönestegringar. Mellan 1950 och 1951 steg exportpriserna i genomsnitt med 57 % och importpriserna med 29 %. Den del av uppgången i levnadskostnaderna, som hade sin grund i import- och exportprisstegringen, skulle inte kunnat påverkas i någon högre grad utan en uppskrivning av kronan eller en exportskatt och en subventionering av importen. I en konjunktur med internationella prisstegringar av den omfattning, som de just nämnda, är det praktiskt uteslutet, att man skulle vilja framkalla en lågkonjunktur inom hemmamarknadsindustrien med så starka prisfall, att import- och exportprisstegringarna balanserades i den inhemska prisnivån. Om således några depressiva tendenser med åtföljande arbetslöshet inte framkallas, kommer likväl arbetstagarna att få sin standard sänkt, så länge lönerna släpar efter levnadskostnaderna i utvecklingen. Eftersom Sveriges reala försörjningsläge förbättrats och den statliga sektorn procentuellt inte lägger beslag på mycket mer av nationalprodukten än tidigare, har den stora massan av inkomsttagare ansett, att det tvärt om borde finnas rum för en standardhöjning. Om löntagarnas andel av nationalinkomsten faller, sker det en omfördelning av inkomsterna till främst exportföretagens fördel. Dessa vinster kan, i den mån de inte utdelas till aktieägarna, antingen direkt eller indirekt via kreditinstituten av företagen användas till att efterfråga varor och tjänster för investering i lager och anläggningar. Denna efterfrågan kan driva upp priser och löner utöver vad som primärt betingas av de utländska prisernas stegring. En sekundär inhemsk inflationsspiral kan alltså bli följden. Det var endast denna inhemska inflation,

som man ville hejda genom kreditåtstramningen hösten 1950. Det talades då om en engångsinflation eller snarare engångsförskjutning på 10 % för att få balans mellan utlandspriser och inhemska priser. Ett betydande rum för löneökningar skulle alltså kunna finnas, utan att löntagarnas större inkomster skulle få en tendens att ytterligare pressa upp prisnivån.

Löneökningarna blev också kraftiga 1951. De avtalsmässiga lönerna höjdes i genomsnitt med så mycket som 15 à 20 %. Emellertid steg såväl import- som exportpriserna betydligt mer än väntat. I genomsnitt har därför knappast reallönerna förbättrats mellan 1950 och 1951, trots en i många fall betydande glidning i penninglönerna utöver de avtalsmässiga lönerna. De kraftiga prishöjningarna har på flera områden, t. ex. skor och textilier, rent av medfört ett köpmotstånd. Resultatet har blivit, att stora löneökningar begärts vid 1952 års avtalsförhandlingar. Landsorganisationen och Svenska Arbetsgivareföreningen träffade i slutet på januari en överenskommelse, som avsåg 8 % lönehöjning för män och 10 % för kvinnor under 1952. De löntagare, som under 1951 fått mindre än 20 % ökning av den avtalsmässiga lönen skulle därutöver först tillåtas uppnå detta procenttal. Om levnadskostnadsindex stiger mer väsentligt under 1952 skulle vidare vissa revideringar kunna ske. Man fruktar, att en ny inflationsvåg kan bli följden av detta avtal. Med tanke på den splittrade inhemska konjunkturen och riskerna för ett bakslag för exportpriserna, är det också möjligt, såväl att vissa hemmamarknadsindustrier får svårt att klara sig med de högre lönekostnaderna, som att exportindustriens kostnadsläge från konkurrenssynpunkt blir väl högt. Regeringen hade tidigt ögonen öppna för löneutvecklingens betydelse för priserna. Vid särskilda överläggningar uppmanades arbetsmarknadens parter till återhållsamhet vid avtalsförhandlingarna för 1952. Principiellt ansåg man dock, att avtalsfriheten på arbetsmarknaden skall lämnas orubbad. Möjligheterna att påverka inkomstutvecklingen blir då beroende på de avtalsslutande parternas goda vilja och på det ekonomiska klimat, man på andra vägar lyckas framkalla.

Den ekonomiska politik, som regeringen vill föra, går framför allt ut på att begränsa de inflatoriska verkningarna av vissa företags uppdrivna vinstkonjunktur. Detta har varit den ledande principen alltsedan hösten 1950. Främst har man velat uppnå en budgetpolitisk åtstramning, vilket man också lyckats med. Den statsfinansiella ställningen i Sverige är för budgetåret 1951/52 synnerligen stark. Driftsbudgetens verkliga överskott beräknas komma att uppgå till över 1 miljard kr. med inkomster på totalt nära 8 miljarder kr. Som jämförelse kan nämnas, att den svenska bruttonationalprodukten (till marknadspris) för 1951 uppskattas till 38 miljarder kr. 1950/51 var inkomsterna inte fullt 6 miljarder kr., och driftsbudgetens överskott 370 milj. kr. Dessa överskott har bl. a. förutsatt höjda skatter. Man har emellertid inte velat höja den redan förut höga direkta inkomstskatten (förslag har tvärt om framlagts om en sänkning av denna), utan inriktat sig på omsättningsskatter på skilda punkter. Bland sådana skatter märks höjd spritskatt, skatt på användningen av elektrisk ström och höjd bilskatt. En investeringsskatt, som för 1952 får formen av en allmän investeringsavgift, har också införts, liksom en tillfällig inskränkning i rätten att i årsbokslut nedskriva varulagers värde. Förslag om en för 1951 tillbak-

verkande skatt på „övervinster" föranledda av krigskonjunkturen har vidare framlagts. Kreditmarknaden vill man hålla stram, men såvitt man kan förstå även i fortsättningen inom det ränteläge, som utbildades hösten 1950. Med giltighet fr. o. m. 1952 till den 30 juni 1953 har en beredskapslag införts, som ger riksbanken rätt att fastställa maximi- och minimiräntor. Kreditbegränsningen skall baseras på kassareservbestämmelserna och på överenskommelsen med kreditinstituten om restriktivitet vid utlåningen. Runt årsskiftet 1951–52 har förhandlingar förts med kreditinstituten om att dessa frivilligt i ökad utsträckning skulle binda sina likvida tillgångar i statspapper. Frågan om bindning av räntesatserna på vissa lån har också diskuterats. Skogsindustriens exportvinster har under 1951 i stor utsträckning steriliserats genom inbetalning till staten, huvudsakligen i form av lån. Dessa s. k. prisutjämningsavgifter kommer under 1952 att ökas och eventuellt utsträckas till andra grenar av exporten. Skogsägare måste under 1952 inbetala viss del av inkomsten från virkesförsäljning på ett spärrat s. k. investeringskonto för skog. Till slut kan nämnas, att man skall bibehålla den direkta byggnadsregleringen och effektivisera priskontrollen. Förespråkarna för en traditionell penningpolitik har som märks inte mycket att hämta i detta program.

Kunde prisstegringarna undvikits?

Prisstegringarna under 1951 har gjort det uppenbart att den förda ekonomiska politiken varit otillräcklig för att stoppa inflationsutvecklingen. Det är kanske också tvivelaktigt, om de föreslagna skärpningarna kommer att kunna medföra ekonomisk balans. Vad man skulle kunna tänka sig ytterligare i fråga om antiinflationistiska åtgärder är väl främst en uppskrivning av kronan och en kraftigare penning- och finanspolitisk åtstramning.

Vid början av den internationella prisstegringskonjunkturen hade Sverige möjligen kunnat skriva upp sin valuta för att skydda sin inhemska prisnivå. För det första var kronan troligen något undervärdad sedan 1949 års devalvering. Vidare steg exportpriserna snabbare än importpriserna, varför exportindustriens konkurrensläge förbättrades, även om detta främst var fallet för skogsindustrien. Genom en kronuppskrivning hade man samtidigt kunnat hålla skogsindustriens vinster nere och stabilisera levnadskostnaderna. På så sätt skulle man kanske kunnat förmå löntagarna att begränsa sina inkomststegringskrav. Å andra sidan kunde mycket väl en inhemsk inflationskonjunktur utvecklat sig. Detta skulle fört med sig ett tryck på Sveriges under den kritiska hösten 1950 rätt begränsade valutareserv. Erfarenheterna från 1946, då valutareserven nästan försvann på grund av importökningen efter kronans uppskrivning, kunde åter blivit aktuella. En kraftig kreditåtstramning skulle möjligen som ett komplement till andra åtgärder av generellt verkande natur kunnat hålla importen nere, men en kreditåtstramning kunde fört med sig en räntehöjning, vilket stred mot regeringens program. En skärpning av den direkta importregleringen ville man inte genomföra, dels för att inte bryta mot överenskommelser inom ramen för det europeiska samarbetet, dels för att man beslutat att så mycket som möjligt använda generellt verkande ekonomiska medel.

Möjligheterna att skriva upp kronans värde har med tiden blivit mindre, Den inhemska kostnadsnivån har till stor del anpassat sig till det högre internationella prisläget, och troligen kommer det att trissas upp ytterligare genom 1952 års löneavtal. Om exportens villkor skulle försämras, får kronan då åter skrivas ned för att den svenska exporten skall kunna hävda sig, eller en besvärlig process inledas, varigenom löner och andra kostnader pressas tillbaka. Med de starka organisationer löntagarna i Sverige har förefaller det tämligen uteslutet att välja den senare vägen, vilken innebär, att lönesänkningar måste vidtagas.

Eftersom ytterligare räntehöjningar troligen inte kommer att tillåtas i Sverige nu, kan man fråga sig, om det är möjligt att framkalla en verkligt kraftig penning- och finanspolitisk åtstramning. Vi skall först uppehålla oss vid möjligheten av att åtstramningen i allt väsentligt åstadkommes genom enbart finanspolitiska medel.

En finanspolitisk åtstramning innebär, att även direkt produktiva statliga investeringar till största möjliga del täcks genom skatter i stället för upplåning. Om skatterna mer än täcker den totala budgeten, blir följden under i övrigt oförändrade omständigheter en åtstramning även av penningmarknaden, eftersom bankernas likvida medel minskar. Samma resultat uppnås genom statlig upplåning, t. ex. genom exportavgifter och sterilisering av de lånade medlen, d. v. s. dessa insätts på ett spärrat konto i riksbanken. Ränteläget kan då få en tendens att stiga, som tvingar riksbanken att stödköpa obligationer, om man vill hålla ränteläget fast. En del av den finanspolitiska åtstramningen går då förlorad, genom att kreditmöjligheterna förbättras. En statsfinansiell kursomläggning kan också, åtminstone teoretiskt sett, uppnås genom nedskärning av utgifterna. Denna utväg anses av politiska orsaker vara ganska oframkomlig i Sverige. Socialutgifterna och försvarsutgifterna kan svårligen minskas. Skatteintäkterna måste då i stället höjas. Vid en ökning av en redan förut som hög ansedd skattebörda, blir lätt resultatet att löntagarna framför krav på högre löner. Detta gäller framför allt vid en ökning av de indirekta skatterna, som i sig själva oftast höjer prisnivån. En lätt kreditmarknad gör det då mindre svårt för företagen att bifalla lönekraven. En mycket hög skattebörda med starkt progressiv inkomstskatt kan också påverka arbetslusten i negativ riktning.

I ett läge med starka förväntningar om framtida prisstegringar förefaller det föga troligt, att en finanspolitisk åtstramning, som inte är sammankopplad med en penningpolitisk sådan, kan begränsa den totala efterfrågan på varor och tjänster tillräckligt för att förhindra uppkomsten av ett efterfrågeöverskott. Å andra sidan kan en stram penningpolitik, som inte är sammankoplad med en stram finanspolitik, svårligen över huvud taget tänkas, såvida inte den rörliga räntepolitiken kan drivas så långt, att ett totalt avsteg från lågräntepolitiken får göras.

Det bör alltså finnas skäl att räkna med att såväl finanspolitiska som penningpolitiska åtgärder bör vidtagas i en prisstegringskonjunktur, för att inte en inflationsspiral skall utvecklas. Vi skall nu diskutera möjligheterna av att åstadkomma ett knappare tillgångsläge på den svenska kreditmarknaden och en minskad kreditefterfrågan.

Effekten av en rörlig räntepolitik.

En rörlig räntepolitik har naturligtvis som syfte att minska finansieringsmöjligheterna för folk, som inte har tillräckligt med eget kapital, men också öka lusten att spara, d. v. s. avstå från att göra utgifter. Självfinansieringsmöjligheterna är så ojämnt fördelade, att en kreditåtstramning inte kan undgå att få konsekvenser. Från skilda håll har i Sverige den idén förfäktats, att även en kreditåtstramning med blott en *liten* stegring av den långa räntan skulle få effekt. För det *första* skulle vissa större och kapitalkrävande anläggningar med mycket lång amorteringstid möjligen uppskjutas, på grund av att deras kostnadskalkyler inte skulle tåla den högre räntekostnaden. Detta gäller dock främst en del verksamhet, som man av sociala och andra skäl vill hålla uppe, i första hand bostadsbyggandet. Att sparandet skulle öka på grund av ½ eller 1 % högre räntefot, förefaller tvivelaktigt. För det *andra* skulle tillgången på kredit helt enkelt bli mindre och kreditutvidgningen därför stanna upp. Sparandet skulle då kanske också öka, eftersom folk skulle få svårare att lånefinansiera investeringar. De skulle i stället få vänta att investera, tills de sparat tillräckligt för att kunna satsa en större andel i eget kapital. Räntans absoluta uppgång spelar här i och för sig mindre roll; huvudsaken är, att en knapphetseffekt uppkommer. För det *tredje* skulle en räntestegring genom sin psykologiska effekt kunna påverka framtidsföreställningarna.

I den mån en kreditåtstramning inte får ta sig uttryck i högre räntor kommer räntans prisfunktion att delvis försvinna, och den knappare kredittillgången leder till vad man stundom kallar kreditransonering. Ett riktigare namn vore dock kreditdiskriminering, vilket ju alltid i någon mån föreligger från bankernas sida gentemot vissa kunder. Om den korta räntan tillåts stiga för att minska ransoneringseffekten, måste man ta i betraktande, att en sådan stegring kan bli mycket kraftig. Det beräknas, att byggnadsverksamheten nu utgör ¼ av de totala bruttoinvesteringarna i Sverige. Man kontrollerar denna fjärdedel genom direkt tillståndsgivning, men den utgör inte någon variabel summa, åtminstone inte vad beträffar den största posten, bostadsbyggandet. Socialpolitiken fordrar här, att bostadsbyggandet skall få stå obeskuret. Nedskärningen skulle då få träffa de ¾, som inte är direktreglerade. För dessa investeringar är räntekostnaden inte i första hand avgörande, eftersom de till största delen utgörs av investeringar i lager, fordringar och maskiner, som snabbt avskrives. Pris- och konjunkturutsikterna är där mer betydelsefulla än räntan. I ett läge med mycket starka förväntningar om framtida prisstegringar torde kreditutvidgningen på detta område endast kunna stoppas, utan omfattande kreditransonering, genom en synnerligen kraftig höjning av räntan på banklån. Detta skulle också påverka bostadsbyggandets villkor, eftersom affärsbankerna i Sverige ända sedan tiden före kriget givit lån mot säkerhet i fastighetsinteckningar. Man kunde emellertid tänka sig att ge affärsbankernas bostadskrediter en mycket gynnad särställning från bl. a. kassareservsynpunkt. Krediter av annat slag än för bostadsbyggande skulle sedan få betinga det pris, som marknaden fordrade. Att denna ränta skulle kunna bli avsevärd, förstår man, om man tänkar på att

rabatter på 10–20 % per annum inte är några ovanliga villkor för kontantbetalning vid handelsköp.

En kreditåtstramning skulle också påverka obligationsmarknaden, framför allt om den åstadkoms genom att riksbanken sålde obligationer. Ränteavkastningen på långa obligationer skulle dock troligen stiga rätt måttligt, eftersom även små räntestegringar medför kraftiga kursfall. Chansen vid en rörlig räntepolitik att göra en stor kapitalvinst på ett par år, om kursen gick upp igen, skulle utgöra en lockelse för försäkringsbolag och andra att placera i obligationer i stället för i fordringar av annat slag. Samtidigt skulle det uppmuntra folk, som vill investera i realkapital, att uppskjuta sina projekt. Mot detta kan man invända, att kreditåtstramningen framför allt träffar bostadsbyggandet. Räntekostnadshöjningen skulle emellertid på det området kunna subventioneras bort, om den höll sig inom rimliga gränser.

En möjlighet att hålla räntekostnaderna för bostadsbyggandet nere vid en kreditåtstramning skulle också vara att ordna en slags säkerhetsventil hos affärsbankerna. Ett förslag, som byggde på denna idé, framlades i Sverige under sommaren 1951 av bankinspektören. Affärsbankernas kassareservbestämmelser skulle omformas, så att bostadskrediterna fick den tidigare nämnda gynnade ställningen. Förslaget föll emellertid. I kritiken mot det framfördes bl. a., att det skulle få högst olika verkningar för olika banker. Några hade sedan gammalt en omfattande kreditgivning till bostadsbyggandet, medan andra hade mycket få sådana lån. Man fruktade också, att säkerhetsventilen inte skulle fungera tillräckligt väl för att framkalla en utjämning mellan affärsbankernas ränta på bostadskrediter och räntefoten på andra marknader för lång kredit, inkl. marknaden för hypoteksobligationer.

Den psykologiska effekten av en rörlig ränta.

En kreditåtstramning kan genom sin psykologiska effekt påverka framtidsföreställningarna både beträffande ränteutvecklingen och de allmänna konjunkturutsikterna. Hur framtidsföreställningarna påverkas, är svårt att säga. Kreditåtstramningens chockverkan övervinnes nog i de flesta fall rätt snart, om man befinner sig i en prisstegringskonjunktur, och förväntningarna är inställda på en fortsatt prisuppgång. Det är möjligt, att enbart det faktum, att riksbanken vid en tendens till kursfall underlåter att stödja obligationsmarknaden, i förstone inte bidrar till någon återhållsamhet i kreditfrågan. Tvärtom kan det hända, att en ränteglidning uppåt kan uppfattas som ett ytterligare symptom på att en överkonjunktur är för handen, och att det gäller att sätta igång de investeringar, man planerat, innan det blir omöjligt t. ex. på grund av utvidgade direkta kontroller. Det kan också uppamma till lagerspekulation. Med en bestående kraftig efterfrågan på kredit får ränteglidningen en tendens att fortsätta. Till slut tvingas kanske centralbanken att börja stödköpa obligationer igen. Resultatet har då bara blivit, att ett högre ränteläge nåtts, medan kreditutvidgningen fortsätter. En omfördelning av inkomster sker också till kapitalägares förmån, vilket i Sverige strider mot den sociala målsättningen. Frågan är, om inte utvecklingen hösten 1950 var av den just berörda naturen. Riksbankens passivitet var då så

stor, att diskontoförändringen kom först sedan den i praktiken framtvingats av ränteglidningen på obligationsmarknaden.

Det är möjligt, att kreditutvidgningen hösten 1950 svårligen kunnat hållas tillbaka ens med en mer aktiv räntepolitik. Prisstegringarna hade ännu inte medfört något köpmotstånd, och inflationsförväntningarna var allmänna. I dagens läge ställer sig dock problemet litet annorlunda. Prisstegringarna har nu varit så stora, att inkomsterna på många områden inte riktigt hängt med. Tendenser till köpmotstånd har visat sig här och var, och trots att den amerikanska upprustningen fortsätter är troligen förväntningarna bland företagarna om prisutvecklingen mycket olika. Exportindustrien har dock gjort stora vinster, som via bankerna vid en lätt kreditmarknad kan lånas ut till andra företag för att finansiera investeringar. Företagen kan också låna mer på kort sikt, vilket ger dem möjligheter att betala de högre löner, som arbetstagarna kräver. Den brist i den totala efterfrågan, som annars tenderar att uppkomma, fylls då i och kan övergå i ett efterfrågeöverskott. Genom en stram kreditpolitik skulle detta kunna försvåras. Om riksbanken tog initiativet till en aktiv räntepolitik och denna koordinerades med regeringens övriga ekonomiska program, är det också troligt, att företagarnas framtidsföreställningar påverkas, så att efterfrågan på kredit avtar.

Kreditåtstramning utan räntestegring.

Som nämnts förordar regeringen i sitt ekonomiska program en kreditbegränsande penningpolitik utan övergivande av den låga räntan. Penningpolitiken är visserligen ett *medel* för den ekonomiska politiken, men detta medel får inte komma i konflikt med den *målsättning,* som den låga räntan i och för sig själv utgör. Den önskade åtstramningen på kreditmarknaden skall enligt programmet baseras på kassareservbestämmelserna och överenskommelsen med kreditinstituten om restriktivitet vid utlåningen. Om trots detta räntesatserna skulle tendera att röra sig uppåt, kan man falla tillbaka på den beredskapslag, som medger direkt kontroll av räntan. Men en åtstramning av kreditmarknaden, som inte får ta sig uttryck i en räntestegring, innebär i sina yttersta konsekvenser, att ransoneringsmomentet vid all kreditgivning förstärkes. Man kan inte bedriva en restriktiv penningpolitik, så att man kommer undan båda effekterna.

Särskilt inom riksbanken tycks man ha väntat sig mycket av överenskommelsen om restriktiv utlåning. På våren 1951 avgav riksbankens fullmäktige en skrivelse i vilken framhölls, att kassareservbestämmelserna inte gjorts mer ingripande från början, emedan riksbanken framför allt ville lita till frivilliga överenskommelser i fråga om kreditgivningen. Denna inställning är totalt motsatt den traditionella uppfattningen, att centralbanken skall bedriva penningpolitik framför allt genom att reglera kreditinstitutens likviditetsläge, ursprungligen genom sin diskontopolitik. Pengar bör enligt denna motsatta uppfattning alltid finnas att få, men priset på dem, d. v. s. räntan, skall få variera[1]. Den på hösten 1951 antagna beredskapslagen om räntereglering innebär ett ytterligare

[1] Jfr. även Jörgen Pedersens artikel *Credit Policy Reviewed* i *Weltwirtschaftliches Archiv.* Band 67, Heft 1 (1951).

steg i riktning mot att avskaffa den fria prisbildningen på kreditmarknaden och ersätta den med ett ransoneringssystem. Ett sådant skulle föra med sig, att man *antingen* fick detaljreglera hela kreditväsendets verksamhet *eller* låta privata institutioner i enlighet med vissa allmänna direktiv sköta en ransonering. Man ger alltså kreditinstituten samma ställning, som på andra områden tillkommer de statliga kommissioner, vilka bestämmer om importlicenser och byggnadstillstånd.

Det förefaller rätt uppenbart, att konkurrensen och dynamiken i näringslivet genom ett dylikt system skulle försvåras. Bankernas gamla kunder skulle få svårare att skaffa krediter, inte minst genom att de äldre företag, som redan hade lån, troligen skulle bli obenägna att göra avbetalningar på dem, eftersom det kunde visa sig svårt att senare få ny kredit. En betydande „svart" kreditmarknad utanför kreditinstituten, på vilken kapitalstarka företag kunde placera sina överskottsmedel mot hög ränta, skulle också kunna uppstå. Denna möjlighet i förening med en allmän känsla av tilltagande kreditstramhet kunde leda till ökade obligationsutbud. För att hindra en räntestegring skulle då riksbanken tvingas stödköpa obligationer, varigenom den „svarta" marknaden skulle tillföras nya pengar. En annan väg, som emellertid praktiskt vore tämligen oframkomlig, skulle naturligtvis vara att direkt reglera utbud och efterfrågan på obligationsmarknaden. Man kan knappast tänka sig en åtgärd, som skulle strida mer mot den av regeringen tidigare framförda önskan att arbeta med generellt verkande ekonomisk-politiska medel i stället för detaljregleringar.

Det är ganska märkligt, att de faror för en begränsning av konkurrensen inom näringslivet, som en reglering av kreditmarknaden skulle medföra, inte mer beaktats. Samtidigt som räntereglerings lagen på hösten 1951 förbereddes, utkom ett statligt betänkande med förslag till lag om skydd mot samhällsskadlig konkurrensbegränsning (S.O.U. 1951:27 och 28). De sakkunniga rekommenderade bl. a. långt gående åtgärder mot karteller och andra konkurrenshindrande fenomen. Trots att man sålunda fick uppmärksamheten inriktad på konkurrensens betydelse för framåtskridandet, framlades räntereglerings lagen utan närmare utredning om dess eventuellt konkurrenshindrande verkningar i framtiden.

En skärpning av kassareservbestämmelserna behöver inte i och för sig få samma verkningar som en överenskommelse om kreditbegränsning. Men genom lämpligt utformade kassareservbestämmelser skulle man kunna framtvinga en efterfrågan på obligationer och statspapper från affärsbankernas sida. Affärsbankerna i stället för riksbanken skulle alltså genom stödköp hindra obligationskurserna att falla vid en kreditåtstramning. Frånsett bankernas bostadskrediter kunde sedan räntan på banklån få stiga till den nivå, som dikterades av likviditetsläget. Det förefaller dock, som om stora svårigheter skulle möta ett sådant arrangemang i praktiken. Däremot kan man tänka sig, att kassareservbestämmelserna utformades så, att diskontopolitik blir mer meningsfull. Så länge bankerna inte behöver rediskontera i riksbanken, är diskontot bara ett uttryck för vad denna anser, att räntenivån skall vara. Genom att skärpa kraven på bankernas kassahållning (exkl. obligationer och statspapper) i förhållande till inlåningen kan riksbanken snabbare än genom open market operations påverka bankernas likviditetsläge. Diskontot blir då ett pris på nya likvida medel och direkt avgörande för bankernas utlåningspolitik.

Det torde framgå av den här givna redogörelsen, att planerna för penningpolitiken i Sverige kan betecknas som oklara. Å ena sidan förfäktas, att riksbanken bör bedriva penningpolitik främst genom överenskommelser med kreditinstituten om restriktiv utlåning. Riksbanken betvivlar effektiviteten av åtgärder, som påverkar kreditmarknadens likvditetsläge, och förlitar sig främst till en direkt reglering av kreditinstitutens verksamhet. Å andra sidan talas det i oklara ordalag om att en åtstramning av kreditmarknaden kan vara önskvärd. Orsaken till denna oklarhet torde vara, att man väl inser penningpolitikens möjligheter, men att man är rädd för att tappa kontrollen över räntan, vilket man anser skulle försvåra utförandet av det bostadspolitiska programmet. Ränteproblemet har i Sverige också otvivelaktigt blivit en politisk prestigefråga. Det förefaller svårt att helt isolera bostadsbyggandet från verkningarna av en kreditåtstramning, men man frågar sig om det är rimligt, att denna speciella målsättning bör tillmätas så avgörande betydelse, att en rörlig räntepolitik med dess generella verkningar helt bör utmönstras från den ekonomiska politikens vapenarsenal.

26.1.1952.

OLJEPROBLEMER I DET MELLEMSTE ØSTEN

Af E. LANGLET

Gennem den engelsk-persiske oljekonflikt, som man endnu ikke kan øjne nogen løsning på, er den nære orient og dens oljeforråd i løbet af 1951 kommet til at stå i brændpunktet for verdens interesse i højere grad end måske nogensinde tidligere.

Oljen og de af denne udvundne produkter er blevet stadig vigtigere for verdens energiforsyning. Endnu i 1920 beregnedes, at 83,5 % af denne blev dækket med kul, og disse svarer endnu for størstedelen deraf. Men den 3. Internationale Oljekongres (Third International World Petroleum Congress, Haag 28.5.–6.6. 1951) mente at kunne fastslå, at oljens andel nu er anseeligt større end før krigen og næsten kommet op på siden af kullenes. Verdens energiforbrug er ifølge kongressens rapport blevet øget med over 40 % fra 1938 til 1950. I 1938 dækkedes højst 30 % af dette med olje og dens produkter samt af den fra de oljeførende lag hidrørende naturgas. Men i 1950 dækkede disse tilsammen ca. 40 % af det betydeligt øgede behov. I 1952 kan deres andel beregnes at nå 45 %. I U.S.A., som nu tegner sig for næsten halvdelen af energiforbruget i hele verden (46 % bortset fra Kina), er oljen allerede en større energiproducent end kullene, mens naturgassen leverer næsten halvt så meget energi som kullene. Både af denne og af andre grunde er oljen blevet en af de allervigtigste „strategiske råvarer". Den havde overordentlig stor betydning for krigsførelsen under den anden verdenskrig og har det måske endnu mere for de

U.S.A.s energikilder 1940–1960.
I tusinde milliarder B.T.U.
(1000 British Thermal Units = 0,293 kilowattimer).

Energi hidrørende fra	1940	1949	1960 (beregnet)
Olje	7,8	12,4	17,2
Naturgas	2,8	5,8	9,8
	10,6	18,2	27,0
Kul	12,7	12,2	13,6
Vandkraft	0,9	1,6	2,3
	24,2	32,0	42,9

to i øjeblikket rivaliserende magtblokke. Dette forhold har givet den persiske oljekonflikt dens store politiske betydning.

Det er først og fremmest den hurtige og vældige udnyttelse af Mellemøstens store oljeforråd, som har muliggjort, at verdens enorme oljebehov har kunnet dækkes, og dette gælder især Europas oljeforsyning i de kritiske efterkrigsår. Dette har ikke mindst været vigtigt på grund af kulkrisen i vintrene 1950/51 og 1951/52. Det har været så meget mere betydningsfuldt, at Mellemøsten har kunnet rykke ind som oljeeksportør i den store stil, som U.S.A. ikke længere spiller den samme rolle for den øvrige verdens oljeforsyning som tidligere. Fra og med efteråret 1948 er U.S.A. selv blevet nettoimportør af olje. U.S.A. har derfor også i stadig højere grad indført råolje fra Mellemøsten.

I tiden 1938–1950 blev verdens oljeproduktion (incl. naturgasbenzin) næsten fordoblet. Den øgedes fra 272 mill. t. til 523 mill. t. (incl. naturgasbenzin 544 mill. t.). U.S.A.'s råoljeudvinding voksede i den periode med 165 %

TABEL 1

Råoljeudvindingen i verden 1938, 1945, 1950 og 1951.

Mill. tons

	1938	1945	1950	1951
U.S.A.	104	232	271,0	309,0
Karibiske områder (incl. Mexico)	38	56	96,0	108,6
Mellemøsten	16	27	87,7	97,5
Europa (uden Sovjet)	8	7	8,6	9,9
Sovjetunionen	30	20	37,9	42,4
Andre lande	16	9	22,4	26,3
Verdensproduktionen[1]	272	349	523,6	593,7
U.S.A.s andel heri	60,5 %	61,2 %	51,6 %	52,1 %

TABEL 2 a

Oljeproduktionen i Mellemøsten 1920–1951.

Mill. metr. ton.

	Begyndte år [2]	1920	1938	1945	1950	1951
Hele verden[1]	1859	96,1	271,6	348,6	523,6	593,7
Mellemøsten	1911	1,8	16,1	27,0	87,6	97,5
d.v.s. i % af verdensproduktionen		1,9	6	8	16,8	16,4
Persien	1912	1,8	9,77	27,24	32,26	16.7
Irak	1935	4,0	4,00	4,21	6,65	8,2
Bahrein	1935	–	1,00	1,50	1,51	1,5
Saudi Arabien	1939	–	0,52	23,19	26,91	38,0
Kuwait	1946	–	–	12,38	17,29	28,5
Qatar	1949	–	–	0,10	1,61	2,3
Tyrkiet	1949	–	–	0,03	0,04	0,2
Ægypten	1911	0,16	1,3	2,29	2,37	2,3

[1] Ikke beregnet naturgasbenzin; incl. denne var verdensproduktionen 1950 543,4 og 1951 ca. 625 mill. tons.

[2] Første år, hvor mindst 100,000 tons udvandtes i pågældende lande.

og østblokkens med kun 35 %. Af de to store eksportområder udvidede det karibiske Sydamerika (Venezuela, Colombia, Trinidad) sin råoljeudvinding med 270 %, mens Mellemøsten kunne opvise en stigning på 550 %, nemlig fra 16,1 til 87,6 mill. t., og dermed nåede det for første gang op på højde med det karibiske Sydamerika. (Se tabel 1).

Skønt produktionen i Persien, som fra gammel tid har været førende i Mellemøsten, har været helt indstillet siden august 1951, kunne råoljeudvindingen i Mellemøsten dog gennem 1951 øges med 10 mill. t. til 97,5 mill. t. og blev dermed seks gange større end i 1938 (tabel 2 a). Dette er sket gennem forceret produktion i Saudi Arabien, Kuwait og Irak, som nu præsterer mere olje end de sammen med Persien producerede sidste vinter (tabel 2 b). Og med ret stor sikkerhed kan man regne med, at udvindingen kan øges yderligere i 1952, selvom den persiske produktion stadig er helt ude af betragtning.

De seneste års geologiske undersøgelser og praktiske erfaringer har nemlig vist, at Mellemøsten, i første række landene omkring den persiske bugt, uden sammenligning er det oljerigeste område i verden. Fagmænd beregner nu, at Mellemøsten rummer over halvdelen (ca. 50,4 %) af verdens kendte oljeforråd, og at mindst 48 milliarder barrels (fad på 159 liter) eller over 6,5 mild. t. er ret let at fremdrage i de oljefelter, som man allerede er begyndt at udnytte i landene omkring den persiske bugt.

Der er af de forskellige stater ialt blevet bevilget koncessioner til oljeudvinding over områder på ca. 2,3 mill. km². I visse dele af dette vældige areal er det naturligvis helt håbløst at lede efter olje, men fagmænd regner med, at der i et område på ca. 1,8 mill. km² i hvert fald er fundet forudsætninger for oljedannelse, og heraf er hidtil blot 350.000 km² blevet gjort til genstand for nærmere undersøgelser med prøveboringer. Udelukket er det derfor ikke, at oljeforrådene i Mellemøsten er af endnu vældigere omfang, end man hidtil har vovet at antage; dog er Mellemøstens oljeforekomster blot en ringe rest af, hvad de engang må have været. En af områdets fornemste kendere blandt de geologiske fagmænd, Anglo-Iranian Oil Co.'s chefgeolog dr. G. M. Lees, har sammenlignet hele området med en „kæmpemæssig kirkegård for oljefelter" („a gigantic oilfield graveyard"), idet „cap-rocks" – de dækkende lag af beskyttende hårdere bjergarter – i en stor del af de oljeførende lag er blevet borteroderet gennem millioner af år.

I det mellemste østen har oljeforekomsternes vanskeligt tilgængelige beliggenhed i jordens måske hedeste egne, hvor ikke blot jernbaner, men også veje og overhovedet moderne kommunikationsmidler samt lokal uskolet arbejdskraft manglede, imidlertid af englænderne og amerikanerne krævet en aldrig svigtende tålmodighed, indsats af teknisk sagkundskab og energisk arbejde i årevis, samt enorme kapitalinvesteringer, inden råoljeudvinding i industriel skala kunne komme i gang.

Forekomsten af olje i den nære orient har været kendt fra den tidlige oldtid. I moderne tid henledtes opmærksomheden på den i 1855 af en britisk geolog, som arbejdede i Persien. Men på praktisk udnyttelse af oljeforekomsterne begyndte man ikke at tænke førend i begyndelsen af dette århundrede, da en englænder, W. K. D'Arcy, tidligere virksom indenfor bjergværksdrift i Canada og

Australien, i 1901 havde held til af den persiske shah at opnå en koncession på oljeudvinding i størstedelen af landet. 1902–05 foretoges en del prøveboringer nær ved den daværende tyrkiske grænse uden at give resultater. Først i 1908 stødte man på de første af de virkelig rige kilder i provinsen Khuzistan ved Masjid-i-Suleiman, 200 km nordvest for den persiske bugt. Derefter oprettedes på grundlag af D'Arcys koncession Anglo-Persian (senere kaldet Anglo-Iranian) Oil Co. – AIOC.

I 1933 udbrød en strid mellem den persiske regering og selskabet. Den forelagdes Folkeforbundet til mægling, og resultatet blev en ny aftale, begrænset til 250 km² i den syd-vestlige del af landet, dog omfattende de, så vidt man ved, rigeste forekomster og med en varighed på 60 år. I 1930'erne og i 1940'erne begyndte man at udnytte disse kilder, og nogle af dem viste sig at høre til de rigeste i verden (f. eks. Haft Kel og Agha Jari). Med hensyn til råoljeudvinding rykkede Persien op på fjerdepladsen blandt verdens lande og begyndte snart at kappes med Sovjet om tredjepladsen(med blot U.S.A. og Venezuela foran). Produktionen nåede ved årsskiftet 1950/51 3 mill. t. om måneden, og Persien blev næst efter Venezuela den største oljeeksportør i verden.

Allerede i 1949 begyndte imidlertid brydninger mellem AIOC og den persiske regering. Det persiske parlament (majlis) nægtede at ratificere et forslag til en ny aftale, AIOC havde fremlagt, og som skulle give Persien mangedoblede indtægter af oljen.

Efter at premierminister Ali Razmara den 6. marts var blevet myrdet af en religiøs fanatiker, kom en hypernationalistisk godsejerklike til magten, og den nye regering gjorde alt for at rejse en bølge af britiskfjendtlighed, fremfor alt vendt mod det store oljeselskab. Den fik hurtigt parlamentet til at vedtage en beslutning om at hele oljeindustrien skulle nationaliseres. En langt alvorligere strid end i 1933 udbrød kort efter og har trods forhandlinger og mæglingsforsøg fra forskellige internationale organer ikke kunnet løses, skønt både AIOC og den britiske regering, som er selskabets største aktionær, har vist sig parate til vidtgående indrømmelser. I slutningen af april indstillede AIOC imidlertid sine betalinger af oljeroyalties, som i adskillige år har udgjort den største del af de persiske statsindtægter. I juli indstilledes også råoljeudvindingen i

TABEL 2 b

Månedsproduktion af råolje i visse lande i Mellemøsten.

I tusinder tons.

		Persien	Saudi Arabien	Kuwait	Irak
Juli	1950	2,846	2,335	1,548	492
December	„	2,992	2,583	1,718	650
Juli	1951	478	3,490	2,764	655
November	„	–	3,690	3,021	682

[1] Efter at man i foråret 1950 havde ladet den persiske produktion stagnere, begrænsedes den til et minimum i juli, hvorefter endogså de selvvirkende oljekilder, „gushers", tilstoppedes.

størstedelen af oljeområdet, og i august ophørte den fuldstændigt. Samtidig nedlagdes også driften af det store raffinaderi i Abadan, og det britiske personale blev evakueret. Nogen udsigt til persisk oljeproduktion af betydning kan man indtil videre ikke regne med.

Premierminister Mossadeq og hans kolleger havde øjensynlig tænkt sig, at standsningen af oljeleverancerne fra Persien ville knække AIOC-koncernen og volde den vestlige verden så store vanskeligheder, at den ville blive villig til indrømmelser, først og fremmest at reparere Persiens fra gammel tid elendige økonomi. De havde herved tydeligvis ikke regnet med, at deres olje meget snart ville blive erstattet fra andre sider, bl. a. fra andre lande i Mellemøsten. Men dette er, som ovenfor vist, allerede sket (tabel 2 b).

Tyrkiet bevilgede i 1913 en første, meget vidtgående koncession på oljeudvinding i hele riget til en britisk-tysk gruppe, organiseret som „Turkish Petroleum Co.". Efter den første verdenskrigs ophør blev dets koncession i *Irak* og visse andre områder overtaget af Iraq Petroleum Co., hvori der var repræsenteret rent britiske interesser (AIOC), britisk-hollandske (Royal Dutch Shell), amerikanske (Near East Development Co. – Standard Oil Co., N. J. og Socony Vacuum) og franske (Cie. Fr. des Pétroles, med den franske stat som parthaver), hver repræsenteret med 23,75 % af aktierne, mens 5 % tilfaldt C. S. Gulbekian, som både havde skaffet koncessionen og tilvejebragt den mærkelige kombination, som Iraq Petroleum Co. nu udgør.

Den praktiske oljeudvinding i Iraq blev i mindre skala begyndt i 1927, men kunne ikke få større omfang, førend oljeområdet ved Kirkuk i 1934 var blevet forbundet med Middelhavet gennem en 12-tommers rørledning. Kort før den anden verdenskrig udbrød, opdagedes andre lovende forekomster i Mosulområdet, der dog ikke kunne udnyttes som følge af svigtende transportmuligheder, og det samme gjaldt de meget rige fund, man senere gjorde i Sydirak – især ved Zubair i Basraområdet. Når der nu er skabt transportmuligheder gennem nye rørledninger, regner man dog med meget hurtigt at kunne øge Iraks oljeproduktion til omkring 30 mill. t. årligt, altså bringe den op på samme niveau som Persiens i 1950 eller Saudi Arabiens og Kuwaits i 1951.

Amerikanske interesser (Sinclairkoncernen) havde allerede i 1920'erne fået en koncession i Nordpersien, som man dog senere lod forfalde. Og først i 1930-erne, i større stil først i 1940'erne, vandt amerikanerne atter fodfæste i Mellemøsten.

En engelsk officer, major Holmes, turde have været den første, som vendte oljeverdenens opmærksomhed mod muligheden for at finde rige forekomster på sydsiden af den persiske bugt. Det lykkedes ham dog ikke at vinde AIOC herfor, men han fandt interesse hos en amerikansk koncern, „California Standard", som 1932 erhvervede en koncession på øen *Bahrein* i Salwabugten ved Arabiens nordkyst. Råoljeudvinding i industriel skala kom her i stand i 1937, men har først efterhånden kunnet hæves til 1½ tons årligt og turde næppe kunne øges meget derudover. Erfaringerne fra Bahrein syntes dog at tilkendegive, at oljehorisonten dér strækker sig videre sydpå under Salwabugten til Arabiens fastland. „California Standard" satte derfor meget ind på at opnå en koncession af kong Ibn Saud i *Saudi Arabien* og fik tilsidst en sådan på en million km²

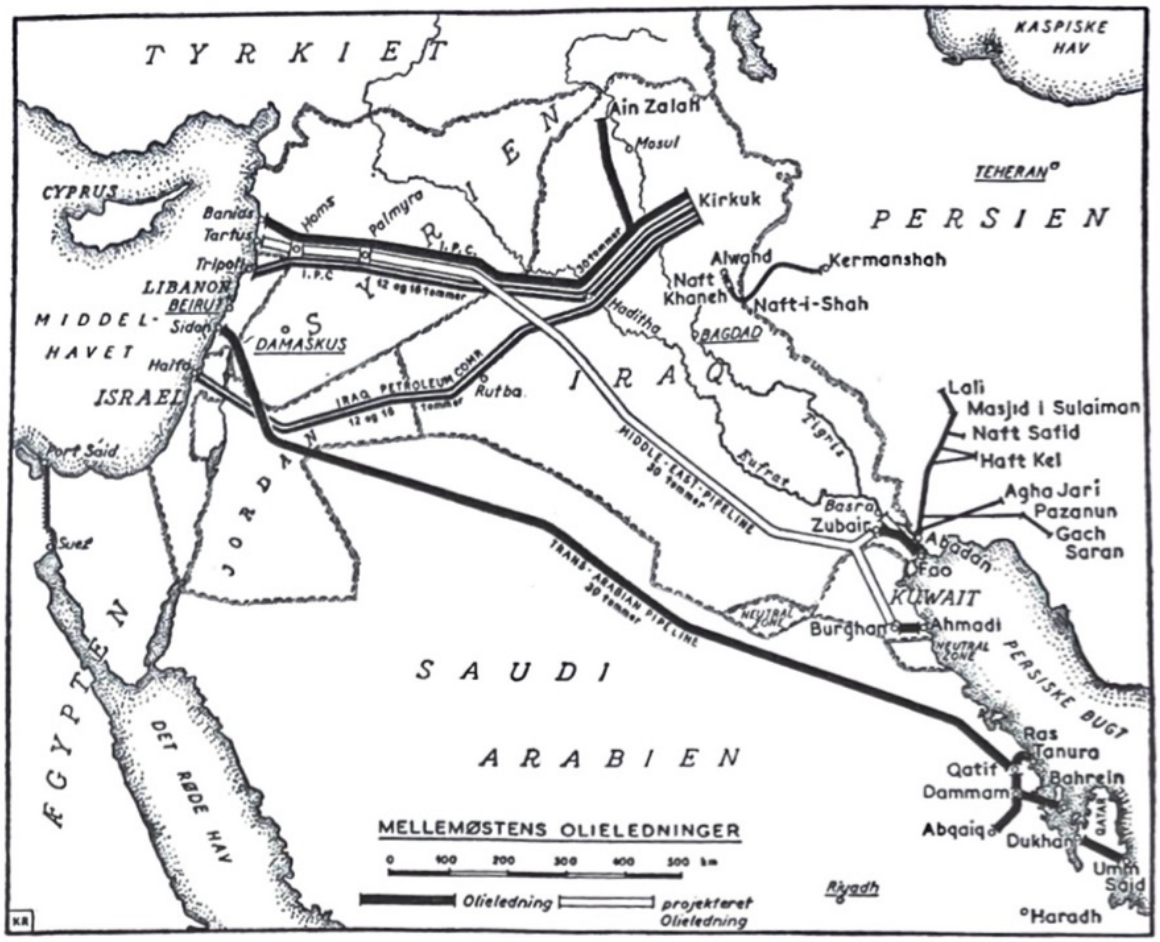

i området tæt ved den persiske bugt, Hasalandet, og andre dele af det østlige Saudi Arabien. Senere indtrådte også Texas Oil Co. som deltager i denne store koncession – California Standard og Texas Oil samarbejder i det hele taget intimt på den østlige halvkugle under koncernbetegnelsen Caltex. Til udnyttelse af koncessionen grundlagde Caltex i 1933 et særligt foretagende, Arabian American Oil Co., „Aramco". Det tog dog fem år, inden man i 1938 var kommet så langt, at en boring i Hasalandet nåede en produktiv oljehorisont. Den var meget lovende, men det var nu også blevet klart, at en rationel udnyttelse af forekomsterne ville kræve enorme investeringer, især efter at man nogle år senere var kommet til det resultat, at en rørledning burde lægges fra de arabiske oljefelter til Middelhavet. Caltex interesserede derfor U.S.A.s to største oljekoncerner, Standard Oil Co., N.J., og Socony Vacuum, for at indtræde som partnere i Aramco med henholdsvis 30 % og 10 % af aktiekapitalen, og disse garanterede samtidig i 1946 et obligationslån på 100.000 mill. dollars, som Aramco optog i U.S.A. Da der i mellemtiden var blevet anlagt raffinaderier på Bahreinøen og ved den arabiske kyst, og de var blevet forbundet med oljefeltet gennem rørledninger, kunne arbejdet nu forceres. Saudi Arabiens oljeproduktion blev nu øget meget hurtigt, nærmede sig 1950 med 26 mill. t. den persiske og overskred denne i sommeren 1951. Årsudbyttet for 1951, 38 mill. t., blev større, end hvad Persien nogensinde har kunnet opnå, og produk-

tionen overskred i december 1951 3,6 mill. t., hvilket svarer til 44 mill. t. årligt, og kun overgås af U.S.A.s og Venezuelas.

Ved siden af det vældige Saudi Arabien, som med sine 2,6 mill. km² er mere end fem gange så stort som Sverige, er i den sidste tid en anden storproducent kommet i forgrunden i Mellemøsten, nemlig det lille *Kuwait,* som ikke er halvt så stort som Danmark, – et „sheikdømme" under britisk protektorat ved bunden af den persiske bugt. Her blev før den anden verdenskrig givet en koncession til Kuwait Oil Co. med AIOC og den amerikanske Gulf Oil koncern som halvpartsdeltagere, og forsøgsboringer gav i 1938 lovende resultater. På grund af verdenskrigen kunne de ikke genoptages førend i 1946, da man imidlertid snart fastslog, at Burganfeltet i Kuwait er det rigeste, man hidtil er stødt på noget sted i verden. Efter at der er lagt rørledninger til kysten, som blot ligger 20 km derfra, og en stor oljehavn er anlagt ved Mena al Ahmadi, hvor der også opførtes et lille raffinaderi, har produktionen udviklet sig med kometagtig hastighed. I 1000–1500 meters dybde har man fundet tre overordentlig rige oljehorisonter. Alle de borehuller, man hidtil har drevet ned til denne, har været „gushers", selvvirkende fontæner, – ikke fra eet eneste af de ca. 120 borehuller, som hidtil er blevet lavet i Kuwait, har man været nødt til at pumpe oljen op, og de fleste har været „dual producers", d.v.s. givet olje fra to horisonter. Produktionen øgedes til 800.000 tons allerede i 1947, nåede 3 mill. i 1948, 6 mill. 1949 og kom 1950 op på 17,3 mill. t. I 1951 steg Burganfeltets udbytte til 28,5 mill. t. og i 1952 kan det ventes at ville give 40 mill. Til sammenligning kan det nævnes, at U.S.A.s rigeste oljeområde, „East Texas", giver 13 mill. t. årligt. Ganske vist er et så overvældende antal forskellige fund udnyttet i U.S.A., at det samlede udbytte fra dem endnu ligger anseeligt over Mellemøstens, men udbyttet i U.S.A., ligesom forøvrigt i Venezuela og også i alle andre vigtige produktionslande, er betydeligt lavere end i Mellemøsten (tabel 2 c). Råoljeudvindingen i Kuwait, der hidtil har været begrænset til Burganfeltet, er den største kendte koncentration af olje på et begrænset område (ca. 3000 ha). I oktober 1951 stødte man ved forsøgsboringer på en oljeførende horisont ved Magwa ca. 15 km længere nordpå. Om dette er en anden oljeforekomst eller muligvis en fortsættelse nordpå

TABEL 2 c

Antallet af produktive boringer og udbyttet pr. produktivt borehul i barrels pr. dag i Amerika og Mellemøsten 1. jan. 1951.

	Antal prod. borehul	Udbytte i b/d pr. prod. borehul
U.S.A.	470,543	12,2
Venezuela	6,915	238,7
Mellemøsten	343	5 751,0
Heraf:		
Persien	77	9 324,7
Kuwait	78	5 171,4
Saudi Arabien	95	6 503,9
Irak	11	14 446,3

af Burganfeltet ved man endnu ikke, men geologerne antager, at den i hvert fald kan øge Kuwaits produktion med 50 %, altså til omkring 5 mill. t. om måneden, hvorigennem dette lille land skulle komme op på en større råoljeudvinding end Saudi Arabien og blive den ledende producent i Mellemøsten, og ved at distancere Sovjetunionen blive det tredje oljeland i verden.

Også de ørkenterritorier, omtrent på størrelse med Kuwait, der ligger mellem dette land og Saudi Arabien, to rombeformede såkaldte „neutrale områder", kan muligvis rumme olje. Forsøgsboringer, som er blevet gjort af to amerikanske foretagender, American Independent Oil Co. og Pacific Western Oil Co., har ganske vist givet negative resultater, men nye forsøg skal foretages, når territorierne er blevet geofysisk undersøgt, hvilket ikke er sket tidligere.

Derimod lykkedes det Petroleum Development Co. (Qatar), et datterforetagende til Iraq Petroleum Co., at konstatere rige oljeforekomster på *Qatar*-halvøen øst for Salwabugten. Man havde af Qatarsheiken erhvervet en koncession gældende for hele halvøen, men også her måtte alt arbejde indstilles på grund af verdenskrigen. Det genoptoges først i efteråret 1949, men udviklingen går nu hurtigt fremad, efter at oljeområdet Dukhan gennem en rørledning er blevet forbundet med Umm Said, hvor der er anlagt en provisorisk oljehavn med en udskibning på ca. 200.000 tons om måneden.

Længere østpå ved Piratkysten (Trucial Coast) og i Oman synes geologiske undersøgelser, som er foretaget af andre datterselskaber til Iraq Petroleum Co., også at berettige forhåbninger om fremtidig oljeudvinding, men man har endnu ikke nået forsøgsboringernes stadium. I Syrien og Libanon ligesom på Cypern og i Palestina og Jordan, hvor andre datterforetagender til Iraq Petroleum Co. har koncessioner, synes alle forsøgsboringer derimod hidtil at have givet negative resultater og ligeså i de vestlige og sydlige dele af Saudi Arabien, mens datterforetagender til Shell, Socony Vacuum og Standard Oil Co. har fundet mindre oljeforekomster på Sinaihalvøen. I *Tyrkiet* er også nogen udvinding i mindre omfang kommet i gang ved Ramandaq, nær ved den irakske Grænse, sandsynligvis fra forekomster, som geologisk set udgør en fortsættelse af Mosuldistriktet i Irak.

Oljekoncernernes enorme investeringer og mangeårige anstrengelser har således nu givet rigere resultater, end pionererne nogensinde drømte om. Men når disse overhovedet har kunnet opnås, beror det først og fremmest på, at de ledende oljekoncerner fra begyndelsen var fuldstændig klare over, at de ikke blot havde et produktions-, men også et transportproblem at løse.

Råolje i øde vejløse bjerge eller under ørkenens sand er – selv om man kan finde den i enorme mængder – fuldstændig værdiløs, hvis den ikke kan transporteres til en oceanhavn eller et raffinaderi ved en såden og i form af forædlede færdigprodukter tilføres verdenshandelen.

Anlæggelsen af rørledninger, havne og raffinaderier har derfor også været den primære forudsætning for opkomsten af en stor oljeindustri i Mellemøsten, og det tempo, som disse kunne anlægges i, har bestemt tempoet for og omfanget af råoljeudvindingen.

I *Persien* kunne råoljeudvindingen således ikke komme i gang for alvor, førend der i årene 1911–13 var blevet anlagt et raffinaderi på den persiske side

af Shatt-el-Arab, Eufrats og Tigris fælles udløb i den persiske bugt, med den efter tidens forhold imponerende, i vore dage ret beskedne kapacitet på 400.000 tons råoljeforarbejdning årligt, og efter at dette gennem en 12 tommers rørledning var blevet forbundet med oljefeltet Masjid-i-Suleiman, der ligger 200 km borte. Siden er Abadan raffinaderiet blevet udbygget og er det største, mest moderne og fuldstændige i verden med en kapacitet på 565.000 barrels i daglig råoljeforarbejdning[1], hvorved det i 1950 kunne levere over 25 mill. t. færdigprodukter. Det er gennem et tæt net af rørledninger på 100–250 km længde og med 10–12 tommers diameter forbundet med alle de efterhånden udnyttede oljeforekomster. I jan. 1949 havde Anglo-Iranians rørledningssystem i Persien en samlet længde på 2600 km, og gennem de to år, som gik indtil oljekonflikten i 1951 udbrød, blev det antagelig udvidet med adskillige hundrede, måske tusinde km. Gennem dette rørledningssystem kunne der i 1950 transporteres over 32 mill. t. råolje til Abadan, og ved Mashur, hvor rørledningerne fra de rigt givende nye oljefelter ved Agha Jari, Pazanderun og Gach Saran forenes, byggedes verdens kraftigste oljepumpestation, som udvikler 20.000 hesteskraft. Hvor store beløb der er investeret i dette rørledningssystem er ikke let at beregne – man vil gætte på i det mindste over een milliard kroner.

Desuden var der i Kermashah, i den vestlige del af landet, blevet opført et mindre raffinaderi (kapacitet 100.000 tons årligt) for at dække behovet for oljeprodukter i denne del af landet. Det var gennem en 3-tommers rørledning blevet forbundet med oljeområdet Khanaqin på grænsen mellem Irak og Persien, 300 km borte.

I *Irak* var der indtil årsskiftet 1951/52 kun blevet anlagt tre mindre raffinaderier til at dække det indenlandske markeds behov (tabel 3, side 259) med tilsammen en halv million tons i årskapacitet. Ifølge de nye aftaler, som sidst i 1951 sluttedes mellem Iraks regering og Iraq Petroleum Co. samt dettes forskellige i landet virksomme datterforetagender (Mosul Petroleum Co., Basra Petroleum Co. og Khanqin Petroleum Co., som dog sorterer direkte under AIOC), skal der til et samlet beløb på 9 mill. £ bygges et nyt raffinaderi nær ved Bagdad med en kapacitet på 1 mill. t. årligt og tillige et mindre ved Basra med en kapacitet på 125.000 t. pr. år. Landets forbrug af oljeprodukter lå i 1951 på ca. 0,6 mill. t., men forædlingskapaciteten kommer efter fuldførelsen af de nye værker op på 1,6 mill. t., og man regner med en stærkt øget anvendelse af oljeprodukter i landet. Hidtil har Irak dog eksporteret det meste af sin råolje og kommer antagelig også i fremtiden til at gøre det, når de nye rørledninger er blevet færdige. Man har nemlig foretrukket at skabe transportmuligheder for råoljen til Middelhavskysten for at raffinere den der eller i Europa i stedet for at bearbejde oljen i Irak og transportere produkterne over land til kysten.

Den første rørledning, med 12 tommers diameter, anlagdes 1933–34 fra

---

[1] b/d = barrels daily (fade eller tønder på 159 liter pr. dag) benyttes i almindelighed i engelsktalende lande til at angive raffinaderiernes kapacitet i daglig råoljebearbejdning, sædvanligvis også vedrørende rørledningernes transportevne og råoljeudvindingens størrelse. Da barrel jo er et volumemål bliver omregning til vægtmålet omtrentligt. 1 metrisk ton plejer at svare til ca. 7.3 barrels, noget varierende med råoljens specifike vægt. 100.000 b/d kan rundt regnet anslås at svare til ca. 5 mill. ton pr. år.

TABEL 3
Mellemøstens oljeraffinaderier.

	1938		1951	
	Antal raffinaderier	Kapacitet b/d 1000-tal	Antal raffinaderier	Kapacitet b/d 1000-tal
Ægypten	2	17	2	62,5
Palæstina	1	40	1	100
Libanon	–		1	11
Tyrkiet	–		1	0,5
Persien	3	333	3	575
Irak	2	4	2	9,5
Kuwait	–		1	26
Bahrein	1	32	1	165
Saudi Arabien	–		1	160
I alt	9	426	13	1008,5

oljeområdet ved Kirkuk over Vestirak og den store syriske ørken, hvor den deler sig i to arme, en til Haifa i Palæstina 620 miles (ca. 1000 km) fra Kirkuk og en til Tripoli, 520 miles (840 km). I den sidstnævnte by opførtes blot et mindre, men i den første et større moderne raffinaderi, som senere blev udvidet til 100.000 b/d råoljeforarbejdning. Det kunne også i adskillige år levere mellem 4 og 5 mill. t. færdigprodukter årligt. Efter krigens afslutning har dette dog kun været tilfældet nu og da på grund af spændingen mellem jøder og arabere. Undertiden har denne dels helt umuliggjort arbejdet i selve anlægget, dels vanskeliggjort råoljetilførselen – araberne foretog ofte raid'er mod rørledningen. Iraks regering har også i de sidste år forbudt oljeleverancer gennem rørledningen til det jødiske Haifa. Man gik da over til ved hjælp af tankdampere at forsyne Haifaraffinaderiet med råolje fra forekomsterne ved den persiske bugt. Men også i dette tilfælde lagde den arabiske modstand mod leverancer til Israel snart hindringer i vejen: Ægypten forbød tanktransporter gennem Suezkanalen, når de var bestemt for Haifa, og har selv efter våbenstilstanden med Israel nøje overvåget, at sådanne ikke fandt sted. Dette har ført til den unormale situation, at man har været nødsaget til at hente råolje fra Venezuela over Atlanten til Haifa for at kunne holde det derværende raffinaderi igang – med en sjettedel af dets kapacitet.

I 1948 påbegyndtes også anlæggelsen af en ny rørledning, denne gang med 16 tommers diameter, fra Kirkukområdet til Middelhavskysten. 1951 blev den fuldført til Tripoli, men på strækningen til Haifa kunne den kun fuldendes indtil et stykke fra grænsen til Israel, da Iraks regering ikke ville gå med til at den blev ført frem til denne – der resterer således 65 km af den sydlige arm. Den har dog muliggjort en forøgelse af Iraks oljeproduktion til 8,2 mill. t. i 1951. Men forsøget på ad denne vej at forsyne Haifa med mere råolje strandede dog også snart, idet Libanons regering viste sig solidarisk med de øvrige arabiske stater og tvang alle tankfartøjschefer, som skulle laste olje i Sidon eller Tripoli, til at underskrive en erklæring om, at der ikke skulle losses nogen del af lasten i Israel. Udviklingen af Iraks egen råoljeproduktion er imidlertid blevet hæmmet betydeligt af, at man har lagt hindringer i vejen for rørlednings-

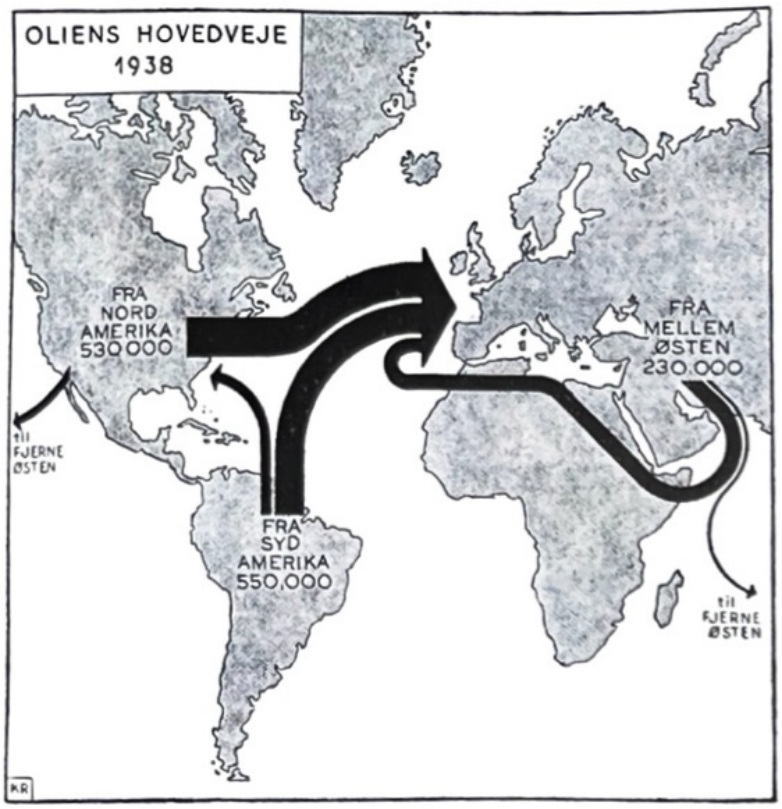

Barrels daily (Fade pr. dag).

transporterne til, henholdsvis over Israel, og landet har måttet give afkald på anseelige indtægter i oljeroyalities af denne grund.

Med det samme motiv ventede man længe med at give tilladelse til bygningen af en ny større rørledning fra Kirkukområdet og en anden fra de senere opdagede store forekomster nær ved Basra. Den første, der kaldtes I.P.C. Pipeline, skal foruden Kirkukområdets kilder aftappe dem ved Ain Zalah tæt ved den tyrkiske grænse og føres frem til Banias ved den syriske kyst. Den syriske del blev allerede påbegyndt i 1950 og efter at de nødvendige byggetilladelser er blevet bevilget af Irak ventes den at blive fuldført i marts 1952. Da den har fået samme diameter som TAPline, eller 30/32 tommer, bliver dens transportkapacitet betydelig, over 300.000 barrels (40.000 t.) eller omtrent det dobbelte af de to nu disponible ledninger til Tripoli, som anslås til 160.000 barrels pr. dag, og svarende til ca. 15 mill. t. om året eller omtrent det dobbelte af udvindingen og transporten i året 1951. Kirkukområdet kan altså beregnes at ville give 22–23 mill. t. i 1953, og hertil kommer så produktionen fra de nyopdagede fund ved Zubair i nærheden af Basra. Udnyttelsen af disse begyndte i efteråret 1951 og former sig særdeles lovende. En ny rørledning, 120 km lang, fuldførtes også i efteråret 1951, førende til en nyanlagt oljehavn, Fao, på den irakske side af Shatt-el-Arabs munding, hvor det første tankfartøj lastede Zubairolje den 19–20 december 1951. Produktionen beregnes nu af Basra Petroleum Co. at kunne komme op på 2,5 mill. t. i 1952 og siden i løbet af 2–3 år at kunne nå op på 8 mill. t., hvorved Irak i det hele skulle kunne give 30 mill. t. råolje i 1954. Oljeforekomsterne i landet skulle under alle omstændigheder være tilstrækkelig

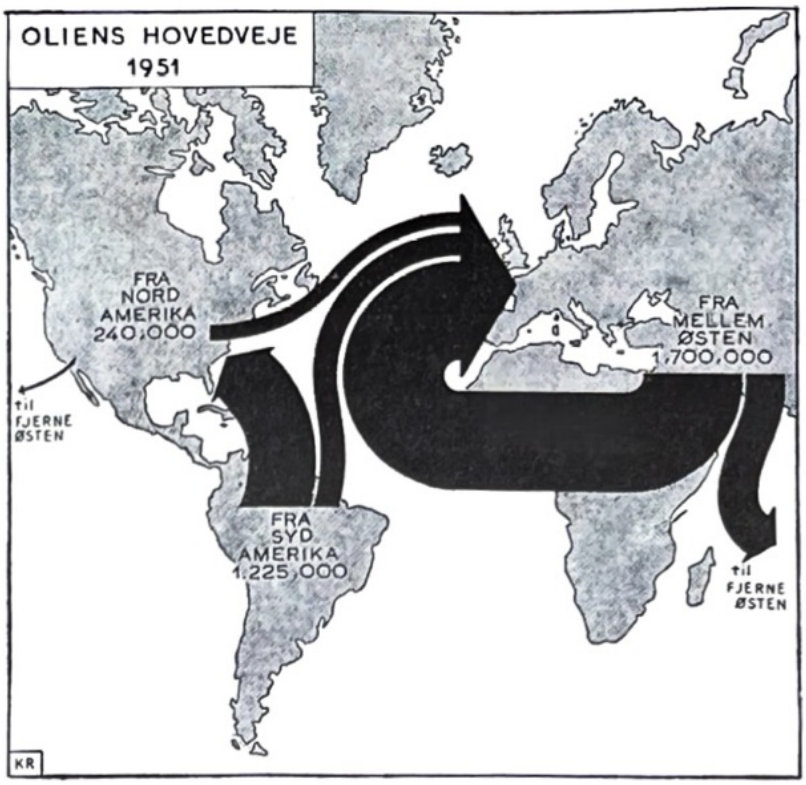

Barrels daily (Fade pr. dag).

rige til at tillade ikke blot en sådan stigning i udvindingen, men endnu mere. Af denne grund er der yderligere blevet projekteret et gigantisk rørledningsbyggeri, nemlig den såkaldte MEPline – Middle East Pipeline – som Iraks regering nu efter lang tids tøven synes at have givet byggetilladelse til. I virkeligheden blev forberedelserne til byggeriet foretaget allerede for et par år siden, og det praktiske anlægsarbejde er sikkert blevet forceret med fuld kraft i vinteren 1951/52; hele arbejdet ventes i hvert fald at blive fuldført før 1955. I dette foretagende, der ligesom TAPline er et milliard-projekt, er både AIOC og det amerikanske Near East Development Co. delagtige. Ledningen skal føres frem til mundingen af Shaft-el Arab og føre over Bagdad og Kirkukområdet til Tartus i Syrien, som vil blive dens slutstation ved Middelhavskysten. MEPline beregnes at ville få en længde på ca. 1400–1500 km og en diameter større end nogen tidligere bygget rørledning, nemlig 34–36 tommer, hvilket skal give den en transportkapacitet på ca. en halv million barrels (70.000 t.) pr. dag, hvormed den skal kunne aftappe både Zubairfeltet, en del af Kuwaits øgede produktion og medvirke ved transporterne fra Kirkuk.

I *Kuwait* anlagdes allerede i 1946, samtidig med at oljeudvindingen sattes igang, en første 10 tommers ledning fra Burganfeltet til kysten, hvilket blev forudsætningen for igangsættelsen af produktionen. Den forslog imidlertid ikke længe, men måtte snart kompletteres med flere 6-, 8- og 12-tommersledninger til en stor nybygget oljehavn, der anlagdes ved Mena-al-Ahmadi, og som nu samtidig kan tage imod 6 store supertankers på 24–34000 tons eller 10 almindelige både på 16000 t. I oktober lastedes næsten 3 mill. t. olje på 193 fartøjer, og

man kom op på dagspræstationer på 1 mill. barrels eller ca. 130.000 t. Men MEPline kommer givetvis til at fremskynde udvindingens fortsatte udvikling væsentlig, især hvis Magwafeltet viser sig lige så givende som Burgan. Raffinaderiet i Ahmadi kan nemlig ikke aftage større mængder råolje, end det allerede gør, 1,2 mill. t. om året. Det er blot et „straight run" anlæg, som fremstiller benzin til Kuwaits lokale behov samt diesel- og brændselsolje til tankfartøjernes og oljeindustriens eget forbrug.

I Arabien opførtes det første raffinaderi i 1932–33 på *Bahrein*-øen af Bahrein Oil Co., et datterforetagende til California Standard, og fik i begyndelsen en kapacitet på 32.000 barrels daglig råoljeforarbejdning; det blev snart ved hjælp af en underhavsrørledning forbundet med oljeområdet ved Damman nær ved Saudi Arabiens kyst. Senere er raffinaderiet blevet udbygget til en kapacitet på 165.000 fade og er blevet forsynet med krackningsanlæg m. m., så det nu er fuldstændigt og moderne udrustet.

Da oljeområderne i *Saudi Arabien* imidlertid snart viste sig så produktive, at en betydeligt større raffineringskapacitet syntes påkrævet, byggede Aramco i 1944 desuden et raffinaderi på foreløbig 115.000 t. daglig råoljeforarbejdning ved et sted ved Salwabugten, som kaldes Ras Tanura. Der anlagdes en stor oljehavn, og Ras Tanura blev gennem rørledninger forbundet med oljeområderne ved Abqaiq, Buqqa og Qatif. Men allerede i 1948 kom Saudi Arabien op på en råoljeudvinding af 360.000 fade dagligt, 30 % mere end de to raffinaderier dengang kunne forædle. Dette var imidlertid forudset, og allerede inden Ras Tanura raffinaderiet senere udbyggedes til 160.000 barrels kapacitet, besluttede man, 1946–47, at anlægge en stor rørledning tværs over det indre Arabien frem til Middelhavskysten med slutstation i Sidon i Libanon, den klassiske fønikiske storhavn. Denne rørledning, som har fået navnet TAPline, Trans-arabian Pipe Line, blev færdig i december 1950 og fik en længde på 1067 miles (1717 km) samt 30–32 tommers diameter; den kostede mellem 200 og 250 mill. dollars. Byggeriet som beskæftigede over 1600 amerikanske fagarbejdere og 12000 arabere, mest fuldstændig uskolede beduiner, da arbejdet i april 1950 stod på sit højdepunkt, krævede ialt over 300.000 t. stål og er, sandsynligvis med rette, blevet betegnet som „efterkrigstidens største ingeniørarbejde". Det har givet TAPline en transportkapacitet på 315.000 barrels (40.000 t.) daglig eller over 15 mill. t. om året. Men den skal ret hurtigt og uden synderlig store omkostninger kunne øges med 2/3 til 550 b/d eller ca. 25 mill. t. om året, og det bliver antagelig også nødvendigt, da Saudi Arabiens råoljeudvinding allerede før slutningen af 1951 havde nået et niveau på henved 900.000 b/d. Deraf kan de to raffinaderier som sagt overtage 325.000 b/d, mens resten, over ½ mill. b/d, må eksporteres som råolje. I 1952 vil man antagelig overskride 1 b/d i råoljeproduktion. Store mængder råolje må derfor stadig i tankfartøjer udskibes fra Ras Tanura for at føres vestpå via Suezkanalen.

Samme vej går også råoljen fra *Qatar*halvøen, et sheikdømme under britisk protektorat, hvis oljeforråd udnyttes af et datterforetagende til Iraq Petroleum Co. Her anlagdes i efteråret en 14 tommers rørledning fra oljeområdet ved Dukhan på halvøens vestside i Umm Said på dens østkyst, en strækning på 100 km. Her er anlagt en oljehavn, men oljen må dog endnu lastes gennem

slanger fra rørledningens undervandsmundstykker til tankfartøjerne på reden. Rørledningens kapacitet, ca. 50.000 b/d, begrænser indtil videre muligheden for eksport til ca. 200.000 t. om måneden. Men også her kan produktionen sikkert øges betydeligt, hvis der skabes transport og raffineringsmuligheder.

I Mellemøsten reduceredes de sidste mærkbart, da det store Abadanraffinaderi i sommeren 1951 blev lukket på grund af den persiske oljekonflikt. Men på den anden side har i første række den europæiske raffineringsindustri i løbet af „Marshallårene" taget et vældigt opsving. De europæiske raffinaderier skulle allerede nu være i stand til at forarbejde adskilligt over 50 mill. t. årligt og OEEC's olje-komité beregner, at de i 1952/53 skal kunne levere over 65 mill. t. færdigprodukter, hvortil der kræves en mindst 10 % større råoljemængde. Men også U.S.A. tager stadig større mængder råolje fra Mellemøsten og må formodes i de nærmeste år at ville øge importen heraf yderligere. Det, som ikke går vestpå via Suezkanalen, finder let afsætning i landene omkring det indiske ocean, hvis efterspørgsel kan ventes at ville stige hurtigere, end tilførslen fra Ostindien kan øges. Det er derfor heller ikke forbavsende, at man nu også i Indien og Australien bygger nye store raffinaderier, først og fremmest med råolje fra Mellemøsten for øje. I Bombay således to raffinaderier, som den indiske regering har givet 25 års „garanti mod nationalisering". Det ene „Burma Shells" skal koste 16,5 mill. pund st. og får 1,5 mill. tons årlig kapacitet, det andet Standard-Vacuums til 12,5 mill. pund st. får een mill. t. i årskapacitet. Og et tredje, sandsynligvis i Madras eller et andet sted på østkysten, siges at overvejes af Caltex. Også i Australien, hvor man hidtil kun har haft to mindre anlæg (Shells og Commonwealth Oil Refineries, hvori AIOC og den australske forbundsregering er halvpartsejere) med en sammenlagt årskapacitet på 0,8 mill. t., planlægges nu tre nye værker med en sammenlagt kapacitet på 5,5 mill. t. – AIOC bygger et i Fremantle for 30 mill. pund med tre mill. tons årskapacitet, mens Shell og Caltex hver har projekteret et med en million tons i årskapacitet og Vacuum Oil et på ½ mill. t.

Man bliver altså både i Europa og i området omkring det indiske ocean snart i stand til at tage imod betydeligt øgede mængder råolje fra Mellemøsten.

At områdets oljeforråd også tillader en fortsat stærkt øget råoljeudvinding kan ikke betvivles. Men forudsætningen, for at en større produktion skal kunne udnyttes rationelt, er – således som det allerede er fremhævet – at der skabes nye transportmuligheder, ved at de påbegyndte eller projekterede rørledninger fuldføres hurtigst muligt, og at nye påbegyndes. Men desuden må det store tankskibsbyggeri over hele verden fortsættes og yderligere forceres. Mr. J. W. Platt, administrerende direktør for Anglo-Saxon Petroleum Co. – Royal Dutch Shell gruppens store tankrederi – verdens måske største sofartsforetagende, fremhævede i et foredrag den 31. oktober 1951, at verden i de næste fem år behøver 350 nye tankfartøjer af standardstørrelse. Dette kræver en investering på ca. 300 mill. pund, bortset fra at 4 mill. dw. tons tanktonnage må erstattes, fordi fartøjerne allerede er over 25 år gamle, hvilket kan kræve yderligere 200 mill. pund. Og faktisk er 43 % af alle de fartøjsnybygninger, der er anmeldt til Lloyd's pr. 31. december 1951, tankfartøjer.

Mod slutningen af 1951 produceredes der imidlertid næsten 2 mill. b/d i

Mellemøsten, svarende til en årsudvinding på ca. 100 mill. t. Deraf går nu ½ mill. b/d gennem rørledningerne til Middelhavskysten – 160.000 gennem de irakiske og 315.000 gennem TAPline – mens adskilligt over 1 mill. b/d må fragtes vestpå via Suezkanalen i tankbåde. Resten af eksporten går til landene omkring det indiske ocean, og noget forbruges der givetvis i området.

Skønt en del af rørledningerne til middelhavskysten nu fungerer, er Suezkanalen stadigvæk den vigtigste eksportvej vestpå for Mellemøstens olje. I året 1951/52 befordredes der således næsten 50 mill. t. råolje og oljeprodukter gennem Suezkanalen (49.882.000 t. fra 1.7.1950 til 30.6.1951). Og oljen er uden tvivl den vigtigste handelsvare, som overhovedet passerer kanalen – mens tidligere hvert tredje fartøj, som gik igennem den, var et tankskib, har forholdet forskudt sig således i 1951, at nu to fartøjer af tre er tankers.

Hvis TAPlines transportkapacitet indenfor de nærmeste år kan øges til 550.000 b/d og hvis IPCline og MEPline fuldføres, så vil der imidlertid kunne befordres ca. 1,6 mill. b/d gennem rørledningen til Middelhavskysten, og vesten vil ad denne vej kunne tilføres 80 mill. t. årligt (2 mill. b/d = 100 mill. t. p. a.). Men hvis man tager hensyn til det i den nærmeste fremtid sikkert stærkt øgede behov for oljeprodukter og hvis udvindingen kan tilpasses hertil – og til transportmulighederne – hvilket altid plejer at lykkes for oljeindustrien, så vil Suezkanalen også fremtidigt beholde sin store betydning som „oljevej".

DISKUSSIONEN OM VALUTAKURSERNE

Af HEINRICH SCHLEBAUM LARSEN

I de første måneder efter de vesteuropæiske landes nedskrivning af deres valutaer i september 1949 var der stort set ro om valutakurserne. I løbet af efteråret 1950 begyndte man imidlertid atter at drøfte en opskrivning af de europæiske valutaer – eller i hvert fald nogle af dem. Argumentationen for en valutaopskrivning forstærkedes og bragtes frem på et mere officielt plan i foråret 1951, da FN's økonomiske kommission for Europa (ECE) i sin årsoversigt direkte tog til orde for en sådan valutaopskrivning. Denne udvikling har sin forklaring i, at de europæiske landes betalingsstilling over for dollarområdet bedredes stærkt i løbet af 1950, samtidig med at der især efter Koreakrigens udbrud registreredes kraftige internationale prisstigninger. Hvis man opskrev de europæiske valutaers værdi (sænkede prisen på dollars), kunne man undgå, at stigningen i varepriserne, målt i dollars, førte til prisstigninger, målt i den hjemlige valuta. Man ville herved yde et væsentligt bidrag til bekæmpelsen af den indre europæiske inflation, og det syntes muligt at yde dette bidrag, da som nævnt betalingsstillingen over for dollarområdet var forbedret væsentligt. Den internationale valutafond, som principielt skal godkende valutakursændringer, har været modstander af forslaget, hvilket nok hænger sammen med, at det – som nærmere omtalt nedenfor – indebærer en principiel ændring i den internationale valutakurspolitik. Uenigheden er dog nu kun akademisk. I sommeren og efteråret 1951 forværredes Storbritanniens valutastilling så kraftigt, at problemet nu er, om England kan undgå en yderligere nedskrivning af pundets værdi.

Virkningerne af valutakursændringer.

En *devaluering* (d. v. s. en nedskrivning af pengenes værdi, således at udlandets valutaer må betales med en højere pris, målt i de devaluerende landes valutaer) udløser normalt virkninger både på priserne i de devaluerende lande og på valutabalancen. Hvis det er et større område, der devaluerer, som f. eks. i september 1949, vil devalueringen medføre et vist pres nedad på priserne i det område, som ikke devaluerer. Dette tryk fremkommer ved, at de devaluerende lande (altså i 1949 de europæiske lande og sterlingområdet) bliver mere konkurrencedygtige som sælgere på de markeder, som ikke har devalueret (i 1949 først og fremmest i dollarområdet), samtidig med at de efterspørger mindre kvanta af de varer, som fremstilles i de ikke-devaluerende lande. Men selv om

priserne falder, målt i dollars, vil de normalt stige, målt i de europæiske landes valuta, fordi dollar'en er blevet dyrere. Man må derfor regne med, at en devaluering vil føre til prisstigninger i de devaluerende lande, således som det også skete efter september 1949. Omvendt vil en *revaluering* (d. v. s. opskrivning af pengenes værdi, således at udlandets valutaer betales med en lavere pris, målt i de revaluerende landes valutaer) udløse tendenser til prisfald i de revaluerende lande eller eventuelt bevirke, at prisstigninger i udlandet hindres i at slå igennem i indlandet.

Som nævnt bevirker en devaluering, at de devaluerende lande får forøget deres konkurrenceevne over for de ikke devaluerende lande. Der vil derfor opstå en tendens til øget eksport til og mindsket import fra de ikke-devaluerende lande. Derfor må man normalt vente, at devalueringen medfører en bedring på valutabalancen, medens en revaluering vil have den modsatte virkning.

Ved en diskussion af valutakursernes højde er der således en *spænding mellem hensynet til prisudviklingen og hensynet til valutabalancen*. I efteråret 1949 måtte hensynet til valutabalancen blive dominerende. Dollarproblemet var vokset de europæiske lande og sterlingområdet over hovedet. Samtidig pegede den internationale prisudvikling nærmest i retning af prisfald, hvorfor hensynet til at undgå prisstigninger trådte noget i baggrunden. Fra sommeren 1950 var billedet imidlertid vendt om. Valutabalancen var bedret over for dollarområdet. Endvidere måtte man antage, at en moderat ændring af valutakurserne ikke ville skade valutabalancen væsentligt. Der opstod knaphed på en mængde af Europas importvarer, og salgsmulighederne til dollarområdet oversteg, hvad der kunne produceres, idet efterspørgslen steg kraftigt efter Koreakrigens udbrud. Og nu var det inflationsproblemerne, som truede med at vokse de europæiske lande over hovedet. Det var denne ændring i vilkårene, der dannede baggrund for den fornyede diskussion om valutakursernes højde.

Som baggrund for eventuelle fremtidige drøftelser af disse problemer skal nedenfor dels refereres et par undersøgelser af virkningerne af de forskellige europæiske landes devalueringer i september 1949, dels siges lidt om indholdet af den internationale valutafonds politik og om den principielle ændring heri, som FN's økonomiske Europakommission har argumenteret for.

Resultatet af devalueringerne i september 1949.

I den internationale valutafonds „Staff Papers", september 1951, meddeler den hollandske økonom *J. J. Polak* resultaterne af en undersøgelse af devalueringernes virkning på de devaluerende landes betalingsbalancer frem til midten af 1950. Devalueringernes virkninger var måske ikke helt udtømt på dette tidspunkt, men derefter er det umuligt at skille virkningerne af devalueringerne fra de økonomiske forskydninger, Koreakrigen medførte.

Fra første halvdel af 1949 til første halvdel af 1950 faldt USA's udførselsoverskud (opregnet til et helt år) fra 7.6 milliarder dollars til 3 milliarder dollars, og i forhold til de europæiske Marshall-lande alene faldt overskuddet fra 3.7 milliarder dollars til 1.9 milliarder. I mellemtiden havde England og en række andre lande, som tilsammen repræsenterer ca. 60 pct. af verdens samlede

import, nedskrevet deres valutaer med ca. 30 pct. i forhold til dollars. Spørgsmålet er herefter: Hvor stor en del af nedgangen i USA's eksportoverskud (Vesteuropas importoverskud) skyldes denne valutanedskrivning, og hvor stor en del har andre årsager?

Polak har i sin undersøgelse dels direkte set på betalingsbalancen for de lande, som nedskrev deres valutaer med 30 pct., dels benyttet sig af sammenligninger med de europæiske lande, som ikke devaluerede, eller som kun nedskrev deres valutaer med 10–15 pct. (for kortheds skyld i det følgende betegnet som „de ikke-devaluerende lande", medens „de devaluerende lande" er reservert for de lande, som fulgte det engelske pund helt ned).

Dollarværdien af *de devaluerende landes eksport til USA* steg fra første halvdel af 1949 til første halvår 1950 med 10–15 pct. Fra efteråret 1948 havde der i det amerikanske næringsliv været en tydelig nedgangskonjunktur, som også havde ramt de europæiske landes eksport til USA. Omtrent samtidig med devalueringen bedredes de amerikanske konjunkturer. Denne bedring kan ikke være fremkaldt af devalueringerne, men den har uden tvivl været en medvirkende årsag til stigningen i Europas eksport til USA. Denne antagelse bekræftes af, at dollarværdien af de ikke-devaluerende landes eksport til USA i samme periode steg med 5–10 pct. Stigningen i dollarværdien af de devaluerende landes eksport til USA som følge af devalueringerne kan således næppe sættes højere end ca. 5 pct. Da priserne, målt i dollars, faldt med ca. 15 pct. som følge af de devaluerende områders større konkurrenceevne, må eksportmængderne være steget med 30–35 pct., hvoraf altså kun ca. halvdelen kan tilskrives devalueringernes virkninger.

Eksporten til Canada og Latinamerika har i den betragtede periode været faldende. Disse områders import fra USA og de devaluerende og ikke-devaluerende lande faldt med 10 pct., medens importen fra de devaluerende lande alene (excl. Vesttyskland) kun faldt med 3 pct. En mindre del af den relative forbedring for de devaluerende lande kan vel forklares ved, at visse af de sydamerikanske lande af valutamæssige grunde har nedskåret importen fra dollarområdet. Medregnes Vesttyskland må man dog sikkert regne med, at devalueringerne har medført en forbedring i dollareksportens værdi på en halv snes procent.

De europæiske Marshall-landes *import fra USA* faldt i den betragtede periode med ca. 32 pct. Næsten hele denne nedgang må imidlertid tilskrives, dels at sterlingområdet i efteråret 1949 gennemførte en betydelig stramning af restriktionerne over for dollarområdet, dels at den europæiske produktion øgedes så meget, at en betydelig omlægning af forsyningerne fra USA til Europa kunne foretages. For denne forklaring taler, at en væsentlig del af nedgangen i importen indtrådte før devalueringerne, at de ikke-devaluerende landes dollarimport praktisk taget faldt i takt med de devaluerendes, og at nedgangen i dollarimporten var ledsaget af en kraftig stigning i handelen mellem de europæiske lande. Fra tredie kvartal 1949 til første halvår 1950 faldt importen fra USA kun med 8 pct., og heraf kan en del skyldes de bedre forsyningsforhold i Europa. Da heri endvidere er indbefattet en betydelig sæsonmæssig nedgang i importen af bomuld og tobak, vil det ses, at devalueringen næppe har reduceret

importen fra USA særlig meget. Lignende resultater finder Polak med hensyn til importen fra Canada.

Polak finder ikke dette resultat særligt overraskende. Når man i forvejen havde en stram regulering af importen fra dollarområdet, måtte devalueringen i højere grad medføre en *lettelse i presset på kontrolmyndighederne* end en egentlig nedgang i importmængden. Herved blev i hvert fald en del af kontrolmyndighedernes virksomhed overtaget af prismekanismen, og man fik derigennem efter Polaks opfattelse en mere hensigtsmæssig fordeling af de knappe dollars mellem forskellige formål og konkurrerende forbrugere.

Endelig peger Polak på, at devalueringen medførte en betydelig eengangsvirkning, fordi den *standsede den spekulative kapitalflugt* fra Europa til dollarområdet. I månederne før devalueringernes gennemførelse bevirkede f. eks. rygterne om pundets nedskrivning, at engelske eksportører så længe som muligt lod deres dollareksportindtægter stå som dollartilgodehavender, medens importørerne fremskyndede deres betalinger så meget som muligt – de første for at få mere for deres dollars, de sidste for at undgå at betale mere for hver dollar. Derigennem formindskedes de europæiske landes dollarbeholdning stærkt frem til devalueringerne. Efter devalueringerne vendte man tilbage til de gamle betalingssædvaner. En stor del af væksten i reserverne efter devalueringerne skyldtes ifølge Polak denne gradvise tilbagevenden til mere normale forhold.

E.C.E.'s forslag om variable valutakurser.

Lignende resultater nåede FN's økonomiske kommission til i sin økonomiske årsoversigt for 1950 (udsendt i maj 1951).

Det var i denne oversigt, kommissionen tog til orde for en *revaluering af pundet* og eventuelt andre europæiske valutaer. Som antydet ovenfor, er forudsætningerne for selve revalueringsforslaget nu bristede, men forslaget rummede som nævnt en principiel ændring i valutapolitiken, som peger udover den aktuelle situation i foråret 1951.

Det er ikke hensigten her at gennemgå problemerne omkring *den internationale valutafond og dens målsætning*. Et kort résumé vil dog være nødvendigt som baggrund for kommissionens forslag. Man havde før den anden verdenskrig gjort bitre erfaringer med hensyn til valutaproblemerne. Dels havde man set, hvorledes frygten for, at de forskellige lande skulle foretage en devaluering, havde fremkaldt store spekulative kapitalbevægelser, som virkede ødelæggende på den internationale långivning. Dels havde man erfaret, at en devaluering ikke førte til en sikker ligevægt i den internationale samhandel. Når et land havde søgt at skabe ligevægt gennem en devaluering, blev denne ligevægt nemlig hurtigt ødelagt derigennem, at et andet land også devaluerede for at bevare konkurrenceevnen. Og på denne måde opstod der et devalueringskapløb mellem landene.

På baggrund af disse erfaringer har man oprettet den internationale valutafond, som har til formål at fungere som en art clearinginstitut mellem landene. Betalingerne skal ikke balancere mellem landene to og to. Overskud over for et land anvendes til betaling i et andet land. De enkelte deltagere stiller et vist

beløb i guld og egen valuta til rådighed for den internationale valutafond. Ønsker nu f. eks. Danmark at købe varer fra De forenede Stater, er det meningen, at Danmark skal kunne henvende sig til valutafonden og for danske kroner købe dollars – hvorved valutafondens beholdning af dollars mindskes, medens kronebeholdningen vokser. Danmarks ret til at købe fremmed valuta er dog begrænset derved, at der for de enkelte lande er sat en grænse for, hvor stort et beløb i deres valuta fonden er forpligtet til at ligge med, ligesom der er fastsat strafrenter, hvis visse nærmere angivne grænser overskrides.

Samtidig med, at et land får ret til at trække på fonden, påtager det sig imidlertid en *pligt til ikke at ændre sin valutakurs med mere end 10 pct.* Ændringer ud over denne grænse kan kun ske med fondens samtykke, og en betingelse for, at dette samtykke bliver givet, er, at ændringen sker for at rette en fundamental uligevægt i samhandelen med udlandet. Hermed søger man at sikre sig, at alle ændringer virkelig går i retning af større ligevægt, samt at de ikke fører til konkurrencedevalueringer.

Selv om fonden ikke har kunnet fungere så automatisk, som det var tanken, har den dog søgt at påvirke udviklingen i retning af det her nævnte mål: Ændringer i valutakurserne må kun ske, hvis der er opstået en fundamental uligevægt i samhandelen med udlandet. Devalueringerne i september 1949 var også i god overensstemmelse med denne målsætning.

Det er denne politik, FN's økonomiske kommission har foreslået ændret i sin årsoversigt. Det siges heri, at en af betingelserne for, at man kan anvende valutakursændringer som et middel til at imødegå den inflation, som truer Europa, er, at *valutakurserne gøres bevægelige.* Det betyder ikke, at kurserne skal svinge fra dag til dag. Men det indebærer, at muligheden for at ændre valutakurserne altid skal være til stede, altså at valutamyndighederne skal være villige til – og i stand til – at tilpasse kurserne på ethvert tidspunkt, i hvilken retning og i hvilket omfang det synes hensigtsmæssigt.

Rapporten anfører, at en sådan smidighed i kursfastsættelsen er en fordel i en verden, hvor de faktorer, der øver indflydelse på valutabalancen og de øvrige økonomiske størrelser, skifter så pludseligt og så gennemgribende, at det er en illusion at tro, at man een gang for alle kan fastsætte stabile valutakurser. Faste valutakurser forudsætter efter kommissionens opfattelse, at der er en vis stabilitet i de til grund liggende økonomiske forhold. Man mener endvidere, at opretholdelse af pengenes købekraft over for varer er et vigtigere mål end stabile valutakurser.

Det konkrete forslag om en revaluering af visse europæiske valutaer er som nævnt næppe aktuelt længere. Derimod må det antages, at den principielle spænding mellem valutafondens standpunkt og det standpunkt, som FN's økonomiske Europakommission står som advokat for, fortsat vil bestå og før eller siden kan føre til nyt røre om valutakurserne, evt. med spekulative kapitalbevægelser til følge.

DEN ØKONOMISKE UDVIKLING I SOVJETUNIONEN

Af Poul Winding

De statistiske oplysninger vedrørende de økonomiske forhold i Sovjetrusland er i den seneste tid blevet mere fyldige, end de tidligere har været. Som følge heraf har F.N.s økonomiske kommission for Europa (ECE) i sin nyligt udsendte rapport for 1951[1] været i stand til at foretage en forholdsvis indgående analyse af Sovjets økonomiske udvikling i årene efter krigen. I det følgende skal hovedtrækkene i denne analyse og enkelte – til dels senere fremkomne – oplysninger[2] refereres, ligesom der skal foretages sammenligninger med udviklingen i U.S.A. og Vesteuropa.

Industriproduktionen i almindelighed.

Nedenstående tabel viser, hvilke ændringer, der er foregået i den industrielle produktion siden årene før krigen. Krigen medførte en tilbagegang i produktionens reelle værdi på mere end en trediedel; men siden 1945 er der pånyt sket en forøgelse i et tempo, der gennemgående har ligget på over 20 % om året. Førkrigsniveauet blev overskredet allerede i 1948, og i 1951 nåede man op på det dobbelte af dette niveau.

Sovjetunionens industriproduktion.

	Bruttoværdi i milld. rubler til 1926/27-priser	Index (1940 = 100)	Pct.vis stigning i forhold til foregående år
1937	95.5	69	
1940	138.5	100	
1945	88.4	64	
1946	106.0	77	20
1947	128.8	93	21–22
1948	163.0	118	26–27
1949	194.8	141	19–20
1950	239.6	173	23
1951	–	201*	16*

* Jvf. teksten.

[1] Economic Survey of Europe in 1951. Provisional edition.

[2] Navnlig „Economist" 9. og 16. febr. samt 1. marts 1952 og „Bulletin on Soviet Economic Development" udg. af Department of Economics and Institutions of the U.S.S.R., Faculty of Commerce and Social Science, University of Birmingham.

Det fremgår af tabellen, at fremskridtstakten i løbet af 1951 er blevet noget formindsket i sammenligning med de foregående år. Dette kan til dels skyldes, at ekspansionen i de første år efter krigen kunne ske forholdsvis hurtigt, fordi der fandtes en række anlæg, som kun var delvis ødelagt og derfor kunne genopbygges og tages i brug uden alt for store forsinkelser. Efterhånden som disse muligheder udtømmes, må tempoet i produktionsudvidelsen nødvendigvis blive langsommere.

Vigtigere er det dog sikkert, at man har ændret grundlaget for beregningen af industriproduktionens gennemsnitlige vækst. Indtil 1950 benyttedes principielt priserne i 1926/27 som udgangspunkt. Dette indebar imidlertid forskellige ulemper. For det første stod industrien i 1926/27 endnu på et ret primitivt stade. Produktionen af en række industrivarer af grundlæggende betydning for den videre industrielle udvikling, såsom maskiner af forskellig art, var dengang kun ringe, hvad der havde til følge, at deres gennemsnitlige produktionsomkostninger lå højt. Derfor kom de til at indgå i indeksgrundlaget med en uforholdsmæssig stor vægt, og da netop produktionen af disse varer under en så hurtig industrialisering som den, der er foregået i Sovjetunionen, nødvendigvis måtte blive udvidet særlig stærkt, kom indekset til at give et overdrevent indtryk af det gennemsnitlige ekspansionstempo i industriproduktionen. Endvidere kom der efterhånden helt nye varer til; når produktionen af disse skulle indregnes i det fælles indeks for den totale industriproduktion, skete det som regel på grundlag af de priser, til hvilke de kunne produceres i det første år, hvor de overhovedet fremstilledes. Disse priser lå også meget højt, dels fordi produktionen i begyndelsen var ringe, dels fordi der i perioden siden 1926/27 skete en særdeles kraftig stigning i det almindelige prisniveau. Af disse årsager er man i 1951 gået over til at beregne produktionsforøgelsen i forhold til 1950 på basis af de i øjeblikket gældende engrospriser, og heri ligger antagelig hovedårsagen til den tilsyneladende formindskelse i industriproduktionens udvidelsestempo. Hidtil er der ikke fremkommet oplysninger om, hvorledes produktionsudviklingen i de foregående år stiller sig, når den omregnes på det nye grundlag. Der er sikkert ikke tvivl om, at en sådan omregning vil medføre en nedsættelse af de i foranstående tabel angivne stigningsprocenter, men dog næppe mere, end at stigningen stadig vil vise sig at være meget stor. Til sammenligning med udviklingen i andre områder tjener, at industriproduktionen i U.S.A. steg med ca. 75 % fra 1937 til 1950, i England med ca. 30 % og i en række andre vesteuropæiske lande med 40–70 %. I Tyskland, Frankrig og Belgien var stigningen væsentlig mindre. På grund af de omtalte vejningsproblemer er værdien af denne sammenligning dog tvivlsom. Mere får man ud af den sammenligning vedrørende den absolutte produktion af visse grundmaterialer, som følger i næste afsnit.

Produktionen af industrielle grundprodukter.

Om produktionen af en række varer og ydelser af grundlæggende betydning for hele samfundets økonomi foreligger der ret udførlige oplysninger. De vigtigste af disse er gengivet i følgende tabel.

Sovjetunionens produktion af

	Sten- og brunkul			Råolie			Elektrisk kraft			Råstål		
	Mill. tons	1937= 100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år	Mill. tons	1937= 100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år	Mill. kwh.	1937= 100	Pct.vis stign. i forh t. foregående år	Mill. tons	1937= 100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år
1937	128	100	–	29.0	100	–	36.0	100	–	17.7	100	–
1940	166	130	–	31.0	107	–	48.2	134	–	18.3	103	–
1946	162	127	–	21.8	75	–	49.5	138	–	13.3	75	–
1947	182	142	12	26.0	90	19	56.9	158	15	14.5	82	9
1948	207	162	14	29.4	101	13	66.0	183	16	18.6	105	28
1949	234	183	13	33.5	116	14	78.0	217	18	23.3	132	25
1950	260	203	11	37.8	130	13	90.0	250	15	27.3	154	17
1951	285	223	10	42.3	146	12	103.0	286	14	31.3	177	15

Det fremgår af denne oversigt, at produktionen af de pågældende varer er steget meget kraftigt både i forhold til førkrigsniveauet og i forhold til det første efterkrigsår. Stigningstempoet har dog været noget aftagende i løbet af de sidste år, hvilket tyder på, at den ovenfor omtalte nedgang i stigningstempoet for den samlede industriproduktion i hvert fald delvis er af reel karakter. Stort set er produktionen af de nævnte varer i de sidste år vokset med nogenlunde samme absolutte mængde fra år til år.

Sammenligning med andre områders produktion.

Af særlig interesse må det være at sammenligne produktionsudviklingen på disse grundlæggende områder med udviklingen i U.S.A. og Vesteuropa. Med dette formål for øje er nedenstående tabeller opstillet.

Disse tabeller viser en række interessante forhold. For det første ses det tydeligt, at Sovjetunionen endnu på alle de fremhævede områder står *langt tilbage for U.S.A.*, der rundt regnet producerer dobbelt så meget kul (hvoraf tilmed kun en ringe del er brunkul), tre gange så meget stål, fire gange så megen elektrisk kraft og syv gange så megen råolie. Derimod har den sovjetrussiske produk-

U.S.A.s produktion af

	Sten- og brunkul			Råolie			Elektrisk kraft			Råstål		
	Mill. tons	1937= 100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år	Mill. tons	1937= 100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år	Mill. kwh.	1937= 100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år	Mill. tons	1937= 100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år
1937	451	100	–	172.7	100	–	119	100	–	51.4	100	–
1946	539	120	–	234.2	136	–	270	227	–	60.4	118	–
1947	624	138	16	250.8	145	7	307	258	14	77.0	150	27
1948	595	132	÷ 5	277.7	161	11	337	283	10	80.4	156	4
1949	436	97	÷27	253.0	146	÷9	345	290	3	70.8	138	÷12
1950	505	112	16	271.1	157	7	388	326	12	87.7	171	24
1951	522	116	4	309.0	179	14	432	363	11	95.4	186	9

Englands produktion af

	Stenkul			Elektrisk kraft			Råstål		
	Mill. tons	1937=100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år	Mill. kwh.	1937=100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år	Mill. tons	1937=100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år
1937	244	100	–	22.9	100	–	13.2	100	–
1946	193	79	–	41.2	180	–	12.9	98	–
1947	201	82	4	42.6	186	3	12.9	98	0
1948	213	87	6	46.4	203	9	15.1	114	17
1949	219	90	3	49.0	214	6	15.8	120	5
1950	220	90	0	55.0	240	12	16.6	126	5
1951	226	93	3	60.0	262	9	15.9	120	÷4

Øvrige Vesteuropas[2] produktion af

	Stenkul			Elektrisk kraft			Råstål		
	Mill. tons	1937=100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år	Mill. kwh.	1937=100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år	Mill. tons	1937=100	Pct.vis stign. i forh. t. foregående år
1937	245	100	–	96	100	–	35.9	100	–
1946	146	60	–	–	–	–	13.7	38	–
1947	168	69	15	123	128	–	17.7	49	29
1948	186	76	11	139	145	13	25.0	70	41
1949	216	88	16	148	154	6	31.1	87	24
1950	222	91	3	170	177	15	34.4	96	11
1951[1]	238	97	7	191	199	12	40.7	113	18

[1] foreløbige tal. [2] d. v. s. Marshall-landene på Europas fastland.

tion af alle de omtalte produkter overfløjet den engelske, medens den stadig, for så vidt angår elektrisk kraft og råstål, ligger under produktionen i den kontinentale del af Vesteuropa.

Hvis man til Sovjetunionens produktion af de pågældende varer lægger produktionen i det *øvrige Østeuropa,* kommer man for 1951 til ca. 400 mill. tons kul, ca. 50 mill. tons råolie, ca. 130 milld. kwh. elektrisk kraft og 36–40 mill. tons råstål. Selv med dette tillæg er der således langt fra tale om jævnbyrdighed med U.S.A. Derimod er der nogenlunde ligevægt mellem Sovjetunionens og Vesteuropas samlede ressourcer på den ene side og U.S.A.s på den anden, undtagen for så vidt angår råolie.

Ser man på *udviklingstempoet* i de forskellige områder, finder man for det første, at dette er langt mere *konstant i Sovjetunionen* end i den vestlige verden. Særlig i U.S.A. spores tydeligt virkningerne af den iøvrigt ret milde konjunkturdæmpning i 1948–49. Endvidere viser det sig, at den *forholdsmæssige* produktionsudvidelse i årene efter krigen på næsten alle områder har været væsentlig kraftigere i Sovjetunionen end i U.S.A. og Vesteuropa; den eneste undtagelse danner produktionen af råstål, som er steget relativt stærkere i Vesteuropa end

i Sovjetunionen, hvilket hænger sammen med de særligt kraftige ødelæggelser i Ruhrdistriktet, der efterhånden er blevet udbedret, og de begrænsninger i Vesttysklands stålproduktion, som gjaldt i de første efterkrigsår, men som nu er lempet noget.

Sammenligner man med produktionen i 1937, finder man, at stigningen i U.S.A. har været større end i Sovjetunionen, undtagen for så vidt angår kul, hvoraf den russiske produktion er mere end fordoblet, medens U.S.A.s kun er vokset med en sjettedel. Derimod står både Englands og det øvrige Vesteuropas produktionsforøgelse stærkt tilbage for de to andre områders.

Hvad endelig den *absolutte* tilvækst i produktionens omfang angår, ses det, at denne i de sidste 3–4 år for alle de betragtede varers vedkommende har været ret konstant i Sovjetunionen, og – når kul undtages – har ligget meget væsentligt under den gennemsnitlige produktionsfremgang i U.S.A. i den tilsvarende periode. Hvis dette konstante ekspansionstempo i Sovjetunionen opretholdes, vil der – selv om U.S.A.s produktion stagnerer på sit nuværende niveau – gå adskillige år, før Sovjetunionen bliver U.S.A.s jævnbyrdige i industriel udvikling.

Den forarbejdende industris produktion.

Vender man sig dernæst til produktionen af færdigvarer, er det, som falder mest i øjnene, den meget stærke forholdsmæssige fremgang for kapitalgoder sammenlignet med forbrugsgoder. Nedenfor er gengivet nogle af de vigtigste af de foreliggende oplysninger på dette område.

At denne kraftige stigning ikke er begrænset til de nævnte varer, fremgår bl. a. af, at maskin- og metalindustriens produktion, der i 1940 androg 50.2 milld. rubler (1926/27-priser), i 1950 var vokset til 115.7 milld. rubler eller med 130 %, medens den samlede industriproduktion ligeledes regnet i 1926/27-priser kun steg med 73 % fra 138.5 til 239.6 milld. rubler. Ved bedømmelsen af denne forskel må man dog erindre den foran omtalte skævhed i beregninger på grundlag af 1926/27-priserne. Alligevel er der næppe tvivl om, at udvik-

Sovjetunionens produktion af forskellige kapitalgoder.

	Enhed	1937	1940	1947	1950	1951	Pct.vis stign. fra tidligste til seneste år
Udrustning til jern- og stålvalseværker	1000 tons	32[1]	28	49	134	–	319
Traktorer (omregnet til enheder af 15 HK) ...	1000 stk.	79	–	–	180	137	71
Combiners	„	22.9[1]	13	2.7	46	54	136
Turbiner	1000 kw	–	1447	–	3828[2]	–	164
Langdistance-damplokomotiver	stk.	1581	917	–	2200[2]	–	39
Maskinværktøj til metalforarbejdning	1000 stk.	36	50	–	74[2]	–	106

[1] 1938. [2] Plantal.

Sovjetunionens produktion af forskellige forbrugsvarer.

	Enhed	1937	1940	1946	1948	1949	1950	1951	Pct.vis stign. 1937—1951
Bomuldsvarer	mill. meter	3442	3886	1878	3098	3532	3815	4654	35
Uldvarer	„	105	120	79	136	162	167	189	80
Læderfodtøj	mill. par	164	205	78	135	165	205	240	46
Smør	1000 tons	185	207	185	285	303	325	354	91
Vegetabilsk olie ...	„	495	724	312	515	680	775	1046	111
Kød	„	797.2	–	–	–	–	1300[1]	–	–
Sukker	„	2421	2150	465	1663	2045	2515	3100	28
Radioapparater[2] ...	1000 stk.	194	–	–	–	–	925[1]	–	–
Cykler[2]	„	351	–	–	–	–	1050[1]	–	–

[1] Plantal. [2] Tallene for 1937 og 1950 er ikke sammenlignelige, idet de ældre tal kun omfatter en del af produktionen.

lingen i kapitalgodeindustrien har været væsentlig stærkere end i konsumgodeindustrierne. Dette bekræftes da stort set også af ovenstående tabel over produktionen af en række forbrugsvarer.

Bygge- og anlægsvirksomheden.

Bl. a. som følge af de omfattende ødelæggelser af såvel boliger som erhvervsbygninger under krigen har man i Sovjetunionen i de senere år lagt megen vægt på en forcering af byggeriet på begge områder. Ifølge officielle kilder har *byggematerialeindustrien* imidlertid trods stærk tilvækst i forhold til førkrigsperioden ikke kunnet holde trit med behovet. Til illustration af vanskelighederne tjener følgende oversigt over produktionen af et så vigtigt materiale som *cement*. Det viser sig klart, at den russiske produktion står meget tilbage for den amerikanske og den vesteuropæiske, navnlig når folketallet tages i betragtning. Derimod er den relative ekspansionstakt her som på andre områder stærkest i Sovjetunionen.

Inden for anlægsvirksomheden har man tilsyneladende givet prioritet til de store industrielle anlæg, herunder navnlig hydroelektriske kraftstationer ved floderne, der på længere sigt vil forøge produktionsapparatets effektivitet meget stærkt, men som til gengæld i øjeblikket lægger beslag på betydelige mængder af stål, cement og andre materialer samt arbejdskraft.

Cementproduktion i mill. tons.

	Sovjetunionen	U.S.A.	England	Vesteuropa iøvrigt
1937	5.5	19.8	7.4	24.5
1946	3.3	27.7	6.7	13.6
1947	4.6	31.5	7.1	16.5
1948	6.4	34.6	8.7	22.6
1949	8.1	35.4	9.4	27.6
1950	10.2	38.0	9.9	32.9
1951	12.1	41.2	10.4	39.0

Reparationer og nybyggeri af boliger i Sovjetunionen.

	I byerne (mill. m²)	På landet (mill. huse)
1946	6	–
1947	13	0.4
1948	32	1.2
1949	21	0.7
1950	28	0.4
1951	27	0.4

Boligbyggeriet har haft et forholdsvis begrænset omfang. Ganske vist har man formået at erstatte krigens ødelæggelser og mere til. Men når man tager hensyn til den normale forringelse af boligmassen på grund af alder og tilvæksten i befolkningen siden 1940 (ca. 5 % for landet som helhed og ca. 20 % for byerne alene), må det anses for tvivlsomt, om der er sket nogen forbedring i boligstandarden, der i forvejen var meget lav (5 m² boligrum pr. indbygger i byerne i 1939).

Til sammenligning tjener, at der i Danmark i 1950 (der ikke var noget særlig godt byggeår) i byerne fuldførtes ca. 1.3 mill. m² beboelsesareal. I betragtning af, at Sovjetunionens bybefolkning andrager omkring 67 mill. mod Danmarks ca. 2.5 mill., må det siges, at Sovjetunionens boligbyggeri ligger på et forholdsvis lavt niveau.

Landbrugsproduktionen.

Medens industriproduktionen i Sovjetunionen, som det foregående vil have vist, skrider hurtigt fremad, kan det samme ikke siges om landbrugsproduktionen, hvis værdi målt i faste priser i de senere år kun har ligget temmelig lidt over førkrigsniveauet og næppe har formået meget mere end at følge med befolkningstilvæksten. Dette fremgår tydeligt af omstående oversigt.

For en væsentlig del bærer krigen ansvaret for denne stagnation af produktionen. Således mistedes i de besatte områder 17 mill. af 31 mill. stk. kvæg, 7 mill. af 11.6 mill. heste, 137.000 traktorer og 49.000 combiners.

Imidlertid ser det også ud til, at produktionsresultaterne i de senere år har været utilfredsstillende. Planerne for 1950 blev, som tabellen nedenfor viser, kun nået på enkelte områder, og produktionsværdien som helhed kom til at ligge ca. 15 % under plantallet. Ej heller i 1951 nåede det samlede tilsåede areal op på plantallet for 1950, og *kornproduktionen* gik endog tilbage med nogle procent. De utilstrækkelige resultater kan delvis skyldes uheldige klimatiske forhold, men de forekommer dog overraskende i betragtning af, at traktorbestanden nu er 50 % større end før krigen, ligesom forsyningen med kunstgødning synes at være blevet fordoblet siden da.

Særlig *husdyrbestanden* synes at have vanskeligheder ved at holde trit med planerne, og den animalske produktion pro persona er antagelig mindre end før krigen. Smør danner dog, som det fremgår af en tidligere tabel, en undtagelse herfra.

Som følge af landbrugsproduktionens utilstrækkelige vækst lægges der ved planlægningen megen vægt på at udvide arealerne ved kunstig vanding, plant-

Sovjetunionens landbrugsproduktion.

Produktionens bruttoværdi		1940[1] faktisk resultat	1950 plan	1950 faktisk resultat	1951 faktisk resultat	1950 i pCt. af 1940
(Milld. rubler i 1926/27-priser)		23.3	29.5	25.0	–	107
Tilsået areal						
Kornafgrøder	mill. ha	111	106	102.5	–	92
Foderafgrøder	„	18	28	21.0	–	117
Industriafgrøder	„	12	12	–	–	–
Kartofler og grøntsager ...	„	10	12.6	11.0	–	110
I alt	„	151	158	146.5	152	97
Vegetabilsk produktion						
Kornafgrøder	mill. tons	118.9	127.5	124.5	121	105
Bomuld	„	2.7	3.1	3.75	3.75[3]	139
Solsikkefrø	„	2.08[2]	3.7	–	–	–
Sukkerroer	„	21.0	26.0	23.5	27.0[3]	112
Kartofler	„	–	–	–	–	120[4]
Besætninger						
Kvæg	mill. stk.	54.5	65.3	57.2	–	105
Svin	„	27.5	31.2	24.1	–	88
Får og geder	„	91.6	121.5	99.0	–	108
Heste	„	20.5	15.3	13.7	–	67

[1] Efterkrigsterritorium. [2] 1937. [3] Disse tal er plantal. Det angives, at de er blevet overskredet, men ikke med hvor meget. [4] Absolutte tal foreligger ikke.

ning af vidtstrakte skovbælter til beskyttelse mod sandflugt o. l., såvel som på andre bestræbelser for jordforbedring.

Endvidere synes der at være sket vigtige ændringer i *landbrugspolitikken*. Først og fremmest har man tilsyneladende ændret signaler med hensyn til programmet for sammenslutning af de kollektive brug i større enheder. Dette program gjorde stærke fremskridt i 1950 og skulle have været fulgt op ved oprettelse af „landbrugsbyer", der skulle træde i stedet for den hidtidige spredte bebyggelse. Herved ville landbefolkningen kunne opnå de samme bekvemmeligheder som bybefolkningen; men det ville nødvendiggøre et stort ekstra byggeri og medføre en formindskelse af de smålodder, som hver familie nu har selvstændig rådighed over. Bl. a. af disse grunde blev planerne i 1951 gjort til genstand for skarp kritik, og deres gennemførelse synes at være blevet udskudt indtil videre. Herudover har man i 1951 vedtaget en skatteændring, der søger at tilskynde til en mere intensiv dyrkning af de private lodder, ligesom man ved at forhøje skatterne på de familier, der har arbejdsdygtige medlemmer, som ikke er beskæftiget i landbruget eller for staten, har søgt at opnå en mere effektiv udnyttelse af den forhåndenværende arbejdskraft på landet.

Det kan til sammenligning nævnes, at produktionen af landbrugsvarer til menneskeligt forbrug i Vesteuropa (Marshall-landene) i 1950–51 lå ca. 15 %

højere end før krigen. I modsætning til, hvad der gælder for industriproduktionens vedkommende, synes fremskridtet med andre ord på dette område at have været mindst i Sovjetunionen.

Nationalindkomstens sammensætning og fordeling.

Det sovjetrussiske nationalindkomstbegreb er en del snævrere end det, der normalt benyttes i Vesteuropa og U.S.A., idet det bl. a. ikke omfatter de fleste tjenesteydelser og offentlig administration. Da internationale sammenligninger på grundlag af totaltal for nationalindkomst o. l. imidlertid alligevel er meget tvivlsomme, spiller dette forhold en underordnet rolle. Af større interesse er udviklingen i nationalindkomsten, som er vist i nedenstående tabel. Disse tal må vurderes med tilsvarende forbehold som dem, der blev fremhævet i forbindelse med industriproduktionen. Det foran omtalte forhold – at tjenesteydelser kun delvis indgår i det russiske nationalindkomstbegreb – bevirker på den anden side, at man får et for ringe indtryk af stigningen i Sovjetunionens nationalindkomst sammenlignet med stigningen i andre lande, idet tjenesteydelser netop normalt udgør en stærkt stigende andel af nationalindkomsten, når denne vokser i forhold til befolkningen. Hvor stor en rolle dette spiller, er det umuligt at udtale sig om med større sikkerhed.

Når tallene i nedenstående tabel er lavere end de tidligere anførte for industriproduktionen, skyldes det, at disse er opgjort brutto, d. v. s. at der ikke er foretaget fradrag for nødvendige vedligeholdelser m. v., medens tallene her er udregnet på nettobasis.

Iøvrigt bemærker man, at *landbrugets bruttoprodukt* i 1950 regnet i 1926/27-priser som tidligere nævnt, kun var 25 milld. rubler. Foretager man et skønsmæssigt fradrag for landbrugets anvendelse af egne produkter (foderstoffer, såsæd o. l.) og af gødningsstoffer, traktorbenzin m. v. leveret fra industrien samt for afskrivning af bygninger og maskiner, kommer man til det resultat, at dets nettoprodukt (forædlingsværdien) næppe kan være stort mere end 15–16 milld. rubler i 1926/27-priser eller kun 7–8 % af dets samlede nationalindkomst. Dette tal er meget lavt i betragtning af, at i hvert fald halvdelen af Sovjetunionens befolkning stadig lever af landbruget. Årsagen til, at landbrugets andel af nationalindkomsten er opgjort til så ringe en procent, må derfor antagelig søges i, at de priser, hvortil landbrugsprodukter udregnes, er uforholdsmæssigt lave i sam-

Sovjetunionens nationalindkomst.

	Værdi i milld. rubler i 1926/27-priser	Index (1940=100)
1937	96.3	75
1940	128.3	100
1948	149.1	116
1949	174.5	136
1950	209.9	164
1951	–	184

menligning med industrivarernes priser, et forhold, der udspringer af vanskeligheder af samme karakter som dem, der tidligere er omtalt i forbindelse med spørgsmålet om beregningen af industriproduktionens vækst.

Om *nationalindkomstens fordeling* mellem forbrug, investering og forsvarsudgifter foreligger der kun spredte oplysninger. Det er oplyst, at forbrugets andel af nationalindkomsten både i 1940 og 1950 udgjorde 74 % i *løbende* priser. Da nationalindkomstens totale størrelse imidlertid ikke findes opgjort i løbende priser, men kun i 1926/27-priser (jvf. tabellen ovenfor), siger denne procents konstante værdi dog ikke meget; der kan være sket sådanne ændringer i forholdet mellem de løbende priser, hvortil de forskellige varer opgøres, at forbrugets reelle andel af nationalindkomsten meget vel kan have ændret sig betydeligt.

ECE kommer i sin rapport til det resultat, at mængden af konsumgoder fra 1940 til 1950 kun er steget forholdsvis lidt sammenlignet med mængden af andre varer; den omstændighed, at forbrugets andel i den samlede nationalindkomst i løbende priser har holdt sig konstant, skyldes derfor, at priserne på konsumgoder er steget tilsvarende stærkere. ECE's beregninger, der er foretaget på grundlag af mere eller mindre fyldige oplysninger, hentet fra mange forskellige kilder, og som derfor nødvendigvis må være meget summariske, er gengivet i nedenstående oversigt.

	Andel i nat. indk. 1940	Beregnet stigning i mængden af varer og tjenesteydelser (1940=100)	Kol. 1 x kol. 2 / 100	Beregnet prisstigning til 1950 (1940=100)	Kol. 3 x kol. 4 / 100	Andel i nat. indk. 1950
Forbrug	74	110	81.4	182	148.1	73.4
Investering og forsvar	26	155	40.3	133	53.6	26.6
	100	–	121.7	–	201.7	100

Efter denne beregning skulle forbrugets andel i nationalindkomsten – regnet i faste (1940)priser – med andre ord være gået ned fra ca. $^3/_4$ til ca. $^2/_3$.

På grund af de utilstrækkelige oplysninger om prisstrukturen og den deraf følgende usikkerhed med hensyn til forbrugets relative størrelse er det ikke heller muligt at sætte nettoinvesteringen og forsvarsudgifterne i relation til nationalindkomsten.

Derimod kan man nok tillade sig at sammenstille de foreliggende oplysninger om udgifterne til *bruttoinvestering* og om de *direkte forsvarsudgifter,* idet omkostningsforholdene inden for disse to grupper ikke er alt for forskellige. Det bemærkes i denne forbindelse, at de direkte forsvarsudgifter i hovedsagen omfatter anskaffelsen af våben og anden udrustning samt troppernes betaling og underhold, medens udgifter til militære anlæg, våbenfabrikker o. l. går ind under investering. Oplysninger om bruttoinvesteringen findes både regnet i løbende og i faste priser; på grundlag heraf kan man beregne et prisindeks for investeringsgoder. Derimod foreligger forsvarsudgifterne kun opgjort i løbende

Sovjetunionens bruttoinvestering og forsvarsudgifter 1937–51.

	Bruttoinvestering[1] i milld. rubler		Prisindex for investeringsgoder (1940=100)	Direkte forsvarsudgifter i milld. rubler		Forsvarsudgifter i pCt af bruttoinvestering
	løbende priser	1940-priser		løbende priser	1940-priser	
1937	30.1	29.2	97	17.4	17	57.8
1938	41.7	–	–	23.2	–	55.6
1939	37.9	–	–	39.2	–	103.4
1940	40.9	40.9	100	56.8	57	138.8
1946	44.2[2]	44.6	99	73.6	74	–[3]
1947	53.8[2]	48.9	110	66.4	60	–[3]
1948	66.2[2]	60.2	110	66.3	60	–[3]
1949	105.5[4]	72.8	141	79.2	56	–[3]
1950	119.3[4]	90.4	133	82.8	63	69.4
1951	124.4[4]	102.0	122	96.3	80	77.4
1952	–	–	–	113.8[4]	–	–

[1] Omfatter såvel den del, der finansieres via statsbudgettet, som den, der finansieres af de enkelte virksomheder.
[2] Opfattet som et groft udtryk for den mængde investeringsgoder, der må gives afkald på som følge af forsvarsudgifterne (jvf. teksten).
[3] Investeringstallene for 1945–49 er ikke direkte sammenlignelige med tallene for de øvrige år på grund af, at der i disse år ydedes tilskud til investeringsgodeindustrierne. Forholdstal kan derfor ikke beregnes for denne periode.
[4] Plantal.

priser; men man kan ved at omregne disse efter prisindekset for investeringsgoder få et groft udtryk – ikke just for forandringerne i mængden af militære produkter (på grund af de meget hurtige tekniske ændringer på dette område er det overhovedet vanskeligt at forbinde noget med dette begreb) – men snarere for den mængde civile investeringsgoder, som man har måttet give afkald på til fordel for forsvaret. De pågældende talrækker er anført i ovenstående tabel.

Man bemærker i denne tabel, at priserne for investeringsgoder umiddelbart efter krigen lå lavere end i 1940. Dette skyldes imidlertid, at forskellen mellem omkostninger og priser blev dækket ved hjælp af subsidier over statsbudgettet. Senere er disse subsidier imidlertid blevet ophævet, og prisfaldet fra 1949 til 1951 skyldes omkostningsreduktioner. Også i 1952 er omkostningerne gået ned.

Iøvrigt kan man – med de forbehold, der følger af beregningernes meget grove karakter – konstatere, at Sovjetunionen i de senere år har anvendt en meget stor del af sine ressourcer til forsvarsformål. Udgifterne hertil (regnet i faste priser) har i hvert af efterkrigsårene ligget på højde med eller højere end i 1940, og de har været stigende siden 1949. Bruttoinvesteringerne steg forholdsmæssigt endnu kraftigere op til 1950, medens stigningen i 1951 både absolut og relativt har været mindre end stigningen i forsvarsudgifter. De ligger nu på 2½ gange førkrigsniveauet.

Prisudviklingen.

I modsætning til, hvad der er tilfældet i mange lande i den vestlige verden, synes der trods de store investerings- og forsvarsudgifter i øjeblikket ikke at

være større vanskeligheder ved at hindre en inflatorisk udvikling i Sovjetunionen. Dette hænger i første række sammen med, at myndighederne på grundlag af deres nøje kendskab til den produktionsudvikling, der kan ventes, i forbindelse med deres kontrol over lønninger og forbrugerpriser (der efter behov kan hæves og sænkes ved hjælp af ændringer i omsætningsafgifterne) er i stand til at hindre, at der opstår nogen væsentlig uoverensstemmelse mellem udbud og efterspørgsel efter forbrugsvarer.

I de senere år er disse midler bevidst blevet benyttet til at holde lønniveauet nogenlunde konstant, medens man i stedet har ladet forbedringen i forsyningsforholdene komme forbrugerne til gode i form af lavere priser. I andre lande foregår tilpasningen almindeligvis ved, at snart en, snart en anden gruppe får sine pengeindkomster forhøjet med den direkte eller indirekte følge, at priserne også går i vejret og således skaber basis for krav om indkomstforhøjelse fra andre gruppers side.

Prisnedsættelserne i Sovjetunionen er i disse år for størstedelens vedkommende sket ved, at der pr. 1. marts hvert år er blevet dekreteret nedsættelse af en række forbrugspriser[1]. De totale nedsættelser i 1951 var væsentlig mindre end i de foregående år, hvilket muligvis skyldes, at forbrugsvareproduktionen efter at være steget fra det meget lave niveau under krigen op til mere normale højder, nu ikke længere kan bevare samme fremskridtstakt. Eventuelt spiller også de stigende forsvarsudgifter en vis rolle.

I 1952 kom meddelelsen om prisnedsættelser først 31. marts. Nedsættelserne omfatter i år overvejende nærings- og nydelsesmidler, og andrager fra 10 til 30 %. Der er ikke givet oplysning om, hvor meget nedsættelsen i alt betyder i form af købekraftsforøgelse for befolkningen. Som eksempler på nedsættelser kan nævnes:

10 %: sukker, chokolade- og sukkervarer, kaffe og kakao.
12 %: rug- og hvedemel, kager, kiks og andre konditorvarer.
15 %: brød, makaroni, smør, kød.
20 %: gryn, ris, bønner, ost, pålægsvarer, fedt, frisk og tørret frugt, te.
30 %: spiseolie, mayonnaise, salt.

Samtidig annonceredes prisreduktioner for de fire hovedkornsorter på 12 % og for oljekager, halm, hø og andre foderstoffer på 15 %. At netop korn og varer heraf indtager en så fremtrædende plads i denne sammenhæng, forekommer overraskende i betragtning af den relativt dårlige høst i 1951; muligvis kan det bero på, at en mindre mængde er gået til eksport. Lettere forståeligt er det, at smør, sukker og produkter af vegetabilske olier har kunnet sættes ned i pris. På grundlag af produktionstallene for 1950 og 1951 skulle man dog snarere have ventet prisreduktioner for bomulds-, uld-, og lædervarer; men det er naturligvis tænkeligt, at disse produkter i højere grad er blevet eksporteret, eller at myndighederne på grund af den planlagte stigning i forsvarsproduktionen ikke mener at kunne opretholde det højere niveau for forbrugsvarefrem-

[1] Jvf. herom „Økonomi og Politik", 1950, hefte 3, s. 244 ff.

stillingen, og derfor foretrækker at styrke lagerbeholdningerne frem for at tillade forbrugsudvidelse. På længere sigt danner landbrugsproduktionens forholdsvis ringe stigning en grænse for, hvor meget levestandarden kan forbedres på vigtige områder. Om de tidligere omtalte planer for forbedring af landbrugets effektivitet kan fjerne denne hindring, vil tiden vise.

Det skal iøvrigt fremhæves, at man fra russisk side har bestridt rigtigheden af en række punkter i ECE's beretning; man hævder bl. a., at sekretariatet ikke er upartisk og bevidst har søgt at tilsløre og undervurdere den økonomiske fremgang gennem uholdbare beregninger, der drager den officielle russiske nationalindkomststatistik i tvivl, og at give det indtryk, at en stigende del af unionens ressourcer anvendes til oprustning.

2.4.1952

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

U.S.A.

Bruttonationalproduktet, der repræsenterer den samlede produktion af varer og tjenester, anslås for 1951 til 328 mld. $ eller 15 % mere end i 1950. Ca. halvdelen af stigningen skyldtes højere priser. Stigningen afsvækkedes imidlertid i april kvartal, hvorefter den økonomiske aktivitet som helhed resten af året trods de stadig voksende udgifter til oprustningen kun steg forholdsvis lidt.

Forbrug og opsparing.

Den stabilisering af den amerikanske økonomi, der således er indtrådt, må ses i forbindelse med den tilbageholdenhed, som har karakteriseret forbrugernes dispositioner siden januar-februar 1951. Denne har igen været bestemt af de hamstringslagre, der i den første tid efter Koreakrigens udbrud var opsamlet hos forbrugerne, og de fremskyndede indkøb af varige forbrugsgoder, som samtidig havde fundet sted, men desuden har forventningen om prisfald, der har været fremherskende siden omslaget på råstofmarkederne i begyndelsen af 1951, utvivlsomt virket dæmpende på købelysten. Det må heller ikke overses, at de forcerede indkøb havde medført en nedgang i forbrugernes likvide beholdninger samtidig med, at vilkårene for køb på afbetaling var blevet strammet. Omsætningen i detailhandelen, der i januar 1951 satte rekord med 13.6 mld. $, var i juli faldet til ca. 12 mld. $ og har siden da svinget omkring 12.5 mld. $ om måneden (tallene er udjævnet for sæsonsvingninger). Ialt anslås de private forbrugsudgifter i 1951 til 205 mld. $ eller næsten 6 % mere end i det foregående år, men stigningen var udelukkende en følge af højere priser, og i de tre sidste kvartaler var det samlede private forbrug mængdemæssigt mindre end i andet halvår 1950. Denne udvikling er foregået samtidig med, at den disponible indkomst („personal income" med fradrag af skatter) har været stadig stigende, og nedgangen i publikums købelyst kan måles ved, at forbruget i de tre sidste kvartaler af 1951 kun udgjorde ca. 90 % af den disponible indkomst mod ca. 96 % i gennemsnit for årene 1947–50. For hele året 1951 var den tilsvarende procent ca. 92, og den personlige opsparing udgjorde altså ca. 8 % af den disponible indkomst eller ca. 17 mld. $ mod ca. 5 % og knap 11 mld. $ i 1950. Både absolut og i procent af den disponible indkomst var den personlige opsparing større i 1951 end i noget andet år, siden den civile produktion kunne

Amerikanske konjunkturtal.

		Priser[1]			Industri-produktion[2]	Bygge- og anlægsvirksomhed[3]		Arbejdsmarked			Detail-omsætning[7]	Udenrigs-handel		Aktiekurser[10]	Personlige indkomster[11]	Bruttonational-produkt[12]
		Engros-priser		Leveomkost-ninger		Ialt	Bolig-byggeri	Beskæf-tigede[4]	Arbejds-løshed[5]	Arbejds-løn[6]		Import[8]	Eksport[9]			
		Samlet indeks	Landbr.-produkt.													
		1947-49 = 100 *	1947-49 = 100 *	1935-39 = 100 *	1935-39 = 100 *	1923-25 = 100 *	1923-25 = 100 *	Mill. *	Mill. *	Cents *	Mld. $ *	Mill. $ *	Mill. $ *	1935-39 = 100 *	Mld. $ *	Mld. $ *
	1938	—	—	101	89	64	45	30.3[13]	8.1[14]	63	3.5[12]	163	258	88	68	85
	1945	—	—	129	203	68	26	40.1	1.0	102	6.5	347	817	122	172	215
	1946	—	—	140	170	153	143	41.4	2.3	109	8.5	412	812	140	178	211
	1947	96	100	160	187	157	142	43.4	2.1	124	10.0	480	1278	123	191	233
	1948	104	107	172	192	190	162	44.2	2.1	135	10.9	594	1054	124	210	259
	1949	99	93	170	176	211	192	43.0	3.4	140	10.9	552	1004	121	205	257
	1950	103	98	172	200	295	305	44.1	3.1	147	12.0	737	856	146	225	283
	1951	115	113	186	220	319	282	46.4	1.9	159	12.5	913	1252	177	251	328
Okt.	1950	108	101	176	216	299	294	45.9	1.9	150	12.0	922	905	158	234	—
Nov.	—	109	104	176	215	306	284	45.9	2.2	151	11.8	852	976	156	236	—
Dec.	—	112	108	179	218	332	297	46.6	2.2	154	12.6	864	1063	158	244	304
Jan.	1951	115	112	182	221	333	312	45.2	2.5	155	13.6	1021	973	169	244	—
Febr.	—	117	117	184	221	323	311	45.4	2.4	156	13.3	907	1076	175	243	—
Marts	—	117	118	185	222	304	292	45.9	2.1	157	12.7	1100	1281	170	246	320
April	—	116	118	185	223	373	283	46.0	1.7	158	12.3	1024	1374	172	249	—
Maj	—	116	116	185	222	361	276	46.2	1.6	159	12.4	1018	1351	174	250	—
Juni	—	115	114	185	221	374	289	46.6	2.0	160	12.3	930	1293	172	251	328
Juli	—	114	111	186	212	303	298	46.4	1.9	160	12.1	893	1190	173	252	—
Aug.	—	114	110	186	217	291	292	46.7	1.6	160	12.4	899	1264	182	254	—
Sept.	—	113	110	187	219	275	279	46.9	1.6	161	12.3	718	1232	187	254	330
Okt.	—	114	112	187	218	261	265	46.9	1.6	162	12.6	832	1154	185	258	—
Nov.	—	114	112	189	219	291	243	46.8	1.8	163	12.5	818	1386	178	257	—
Dec..	—	114	111	189	218	310	240	47.6	1.7	164	12.3	801	1436	183	259	335
Jan.	1952	113	110	189	219	302	226	46.0	2.1	164	12.6	915	1246	187	257	—
Febr.	—	112	106	188	219				2.1					183		

* Tallene for 1938 og 1945—51 (de første 8 rækker) er gennemsnit for 12 måneder. [1] Bureau of Labor Statistics. [2] Federal Reserve Board's sæsonudjævnede indeks. [3] Værdien af byggekontrakter efter F. W. Dodge Corp.; indekset udjævnet for sæsonsvingninger af F. R. B. [4] Antal beskæftigede („employees") uden for landbruget ifl. Bureau of Labor. Af det samlede antal beskæftigede i jan. 1952, 46.0 millioner, faldt 15.8 mill. på industrien, 0.9 på minedrift, 2.3 på bygge- og anlægsvirksomhed, 4.1 på transport og off. forsyningsvirksomheder, 9.8 på handel, 1.9 på pengeinstitutter, 4.7 på tjenesteydelser, og 6.5 var off. ansatte. [5] Bureau of Census. [6] Gennemsnitlig timefortjeneste i fabriksindustrien. [7] Survey of Current Business. Tallene udjævnede for sæsonsvingninger. [8] Generalindførsel. [9] Inkl. reeksport; omfatter også hjælp til udlandet („foreign aid and relief"). [10] Standard and Poor's Corp., omfatter 416 industri-, jernbane- og „public utility" selskaber. [11] „Personal income". Tallene er udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til tal for et helt år. [12] Kvartalstallene er udjævnet for sæsonsvingninger og omregnet til tal for et helt år. [13] 1939. [14] 1940.

genoptages i fuldt omfang efter krigen. Iøvrigt anslås den samlede disponible indkomst i 1951 til 223 mld. $ eller 18 mld. $ mere end i 1950 til trods for, at skattebetalinger lagde beslag på 8 mld. $ mere.

Lagerinvesteringer og industriproduktion.

Som nævnt ligger omsætningen i detailhandelen nu på et lidt højere niveau end i midten af 1951, men hidtil har der ikke vist sig nogen klar tendens til yderligere opgang. Under den foregående stigning i afsætningen havde handelen afgivet store bestillinger til industrien, som begyndte at indgå samtidig med, at afsætningen gik ned. Følgen var, at lagrene voksede uforholdsmæssigt, der skete m. a. o. en ikke tilsigtet investering i varelagre, og de handlendes bestræbelser er gået ud på at tilvejebringe et mere normalt forhold mellem lager og omsætning. Disse bestræbelser har i nogen grad båret frugt, idet lagrene i detailhandelen i jan. 1952 kun svarede til 1.4 måneders salg mod 1.7 mdr. i juni 1951, men i juni 1950 var forholdet mellem lagre og omsætning dog helt nede på 1.3. Da omsætningen ikke er steget væsentligt, er denne udvikling i hovedsagen resultatet af en stærk nedgang i afgivne bestillinger til industrien, og virkningerne heraf satte sit præg på indekset for industriproduktionen, der for året som helhed lå ca. 10 % over gennemsnittet for 1950, men som gik ned fra 222 i første til 217 i andet halvår og i december lå på samme niveau som i december 1950. Foruden varige konsumgoder er det især tekstilvarer, der er ramt af nedgangen i forbruget. En del af nedgangen i produktionen af varige forbrugsgoder skyldes dog metalrationeringen, men bortset fra automobilindustrien, der kun producerede ca. 5.3 mill. vogne mod ca. 8 millioner i 1950, har produktionsmulighederne været større end den faktiske produktion.

Investeringerne i fast realkapital.

I modsætning til produktionen af forbrugsvarer fortsatte stigningen i produktionen af kapitalvarer under indflydelse af oprustningen og den i forbindelse med oprustningen stående investeringsvirksomhed. Den private indenlandske brutto-investering havde en værdi af ca. 59 mld. $ (18 % af bruttonationalproduktet) mod 49 mld. $ i 1950, men faldt fra 66 mld. $ årlig i april kvartal til 55 mld. $ i oktober kvartal. Den væsentligste årsag hertil var imidlertid nedgangen i lagerinvesteringer. Investeringer i bygninger, maskiner og inventar steg fra 45 mld. $ i 1950 til 50 mld. $ i 1951 til trods for, at antallet af påbegyndte boliger gik ned fra 1.4 til 1.1 millioner. Boligbyggeriet var dog af væsentlig større omfang, end man havde regnet med ved indførelsen af de skærpede kreditbetingelser i efteråret 1950, da antallet af påbegyndte boliger i 1951 blev anslået til 850.000, og nedgangen i boligbyggeriet opvejedes af forøget byggevirksomhed på andre områder. Ialt investeredes der i 1951 i bygninger (ekskl. boliger), maskiner o.s.v. 39 mld. $ eller en femtedel mere end i 1950, og af handelsministeriets og børskommissionens statistik fremgår det, at værdien af erhvervslivets nyinvesteringer i anlæg og maskiner („plant and

equipment") nåede op på ca. 23 mld. $ mod ca. 18 mld. $ årlig i de to foregående år og 20 mld. $ i 1948. For de enkelte kvartaler i 1951 var tallene 4.9, 5.9, 5.8 og 6.5 mld. $, og for januar kvartal 1952 er tallet anslået til 5.7 mld. $, 0.8 mld. $ mere end i januar kvartal 1951. Den største stigning fandt sted i industrien, hvor investeringerne gik op fra 7.5 mld. $ i 1950 til 11.1 mld. $ i 1951 eller med ca. 50 %. Af særlig vigtige resultater skal nævnes, at stålindustriens kapacitet i 1951 forøgedes med 4 % til 108 mill. tons råstål, medens den faktiske produktion var 105 mill. tons eller 9 % mere end i 1950. Efter de foreliggende planer skal stålværkernes kapacitet forøges yderligere til 120 mill. tons i 1954. En anden rustningsvigtig industri, aluminiumindustrien, der ved Koreakrigens begyndelse producerede 750.000 tons pr. år, er nu oppe på en årsproduktion af 860.000 tons, og målet for 1954 er 1.500.000 tons. Endvidere foregår der en vældig udvidelse af elektricitetsværkernes kapacitet, der i 1951 steg med 10 % til 76 mill. kw, og som ved udgangen af 1954 regnes at ville være 106 mill. kw.

Rustningsproduktion.

Hvad angår selve produktionen af krigsmateriel, var kurven stigende året igennem. Udgifterne til forsvaret i videste forstand (inkl. militær og økonomisk hjælp til andre lande) steg fra 22 mld. $ årlig i sidste kvartal 1950 til det dobbelte i sidste kvartal 1951. En stor del heraf gik til lønninger til de stærkt forøgede militære styrker og til beklædning og andre „soft goods", men i slutningen af 1951 var der en betydelig stigning i leverancerne af „hard goods" som flyvemaskiner, tanks, artilleri og skibe, og i oktober kvartal var rustningsindustrien nået op på en produktion af „hard goods" til en værdi af 15 mld. $ årlig, hvilket var 5 gange så meget som i juli kvartal 1950. Udvidelsen af rustningsproduktionen er dog foregået langsommere, end man havde regnet med, dels på grund af mangel på værktøjsmaskiner, men også fordi ønsket om at få de nyeste våbentekniske forbedringer med i adskillige tilfælde har forsinket afgivelsen af bestillingerne og igangsættelsen af massefabrikation. Ifølge en udtalelse den 28. januar af Charles E. Wilson, Director of Defense Mobilization, regner man nu med, at forsvarsudgifterne først vil nå maksimum, svarende til 65 mld. $ årlig, i januar kvartal 1953.

Unionens indtægter og udgifter.
(Mld. $)

	1949/50 (regnskab)	1950/51 (regnskab)	1951/52 (budget)	1952/53 (budget)
Forsvarsudgifter[1]	17.8	26.4	49.7	65.1
Alle andre udgifter ...	22.3	18.2	21.2	20.3
Udgifter ialt	40.1	44.6	70.9	85.4
Indtægter ialt	37.0	48.1	62.7	71.0
Over- eller underskud	÷ 3.1	+ 3.5	÷ 8.2	÷ 14.4

[1] Inkluderer bl. a. økonomisk og militær hjælp til andre lande, der stiger fra 7 mld. $ i 1951–52 til over 10 mld. $ i 1952–53.

De stigende forsvarsudgifter bringer U.S.A.'s udgiftsbudget for 1952–53 op på 85 mld. $, medens indtægterne er budgetteret til 71 mld. $, således at der fremkommer et underskud på 14 mld. $ mod 8 mld. $ i 1951–52. Til delvis dækning af underskudet har præsident Truman foreslået skatteforhøjelser til et beløb af ca. 5 mld. $ årlig, men der er formentlig kun ringe udsigt til, at kongressen vil gå med hertil, og hvis budgettets tal holder stik, vil underskudet i alle tilfælde blive betydeligt og vil kunne bidrage til en ny inflatorisk udvikling. Den stabilisering af priserne, der er indtrådt, kan også bringes i fare, hvis kravet om en væsentlig lønforhøjelse i stålindustrien, hvorom der for tiden forhandles, gennemføres, især da en lønforhøjelse i stålindustrien formentlig vil blive efterfulgt af lønforhøjelser i en lang række andre industrier. I januar 1952 havde engrospriserne imidlertid ifølge Bureau of Labor's omfattende indeks en nedadgående tendens, og i februar faldt Moody's daglige råvareindeks, der i de foregående tre–fire måneder havde bevæget sig mellem ca. 455 og ca. 465 (31/12 1931 = 100), fra ca. 455 til godt 430 mod højst 535 i februar 1951 og ca. 400 ved Koreakrigens begyndelse i juni 1950. I marts stabiliseredes indekset imidlertid omkring 435.

25.3.1952.

ENGLAND

Udenrigshandel og betalingsbalance.

Da Winston Churchill efter den knebne konservative sejr ved underhusvalget i slutningen af oktober 1951 dannede sin nye regering, befandt England sig for tredie gang siden krigen i en *betalingsbalancekrise*. Medens der i 1950 havde været et overskud på den engelske betalingsbalances løbende poster på 244 mill. £, var der i første halvår 1951 et underskud på 93 mill. £, og i andet halvår steg underskudet til 428 mill. £. Denne udvikling i forbindelse med den nedgang i det øvrige sterlingområdes eksportindtægter, som fulgte med de faldende priser på gummi, tin, uld og andre sterlingråvarer, bevirkede, at hele *sterlingområdets guld- og dollarbeholdning* i juli kvartal formindskedes med 598 mill. $ og i oktober kvartal med 934 mill. $, hvoraf 176 mill. $ repræsenterede de første afdrags- og rentebetalinger på de amerikanske og canadiske lån af 1945. Guld- og dollarbeholdningen udgjorde herefter ved udgangen af 1951 2335 mill. $ mod 3867 mill. $ 6 måneder forinden, til hvilket tidspunkt den havde været i uafbrudt vækst siden sterlingdevalueringen i september 1949, da den kun havde en værdi af 1320 mill. $.

Når underskudet på betalingsbalancens løbende poster, der i „Economic Survey" for 1951 kun var anslået til 100 mill. £, svarende til importen af varer til strategisk oplagring, blev hele 5 gange så stort, skyldtes det, at *importen* blev langt større, end man havde regnet med, nemlig over 3900 mill. £ i stedet for ca. 3200 mill. £. I sammenligning med 1950 var der en stigning i importværdien på ca. 50 %, medens indekset for importvolumen kun gik op fra 113 (1947 = 100) i 1950 til 131 i 1951 eller med ca. 15 %. Der var dog alligevel tale om en betydelig reel forøgelse af importen i modsætning til 1950,

Engelske[a]) konjunkturtal.

	Priser		Industriproduktion		Boligbyggeri[5]		Arbejdsmarked				Detailomsætning[8]	Udenrigshandel		Aktiekurser[11]
							Beskæftigelse[6]							
	Engrospriser[1]	Leveomkostninger[2]	Central Statistical Office[3]	London & Cambridge Economic Service[4]	Antal boliger under opførelse	Antal boliger fuldført	Samlet antal beskæftigede	Fabriksindustrien	Arbejdsløshed	Arbejdsløn[7]		Import[9]	Eksport[10]	
	1938 = 100 *	Juli 1914 = 100 *	1946 = 100 *	1946 = 100 *	1000 †	1000 *	Mill. †	Mill. †	1000 †	Sept. 39 = 100 *	1947 = 100 *	Mill. £ *	Mill. £ *	31/12 38 = 100 *
1938	100	156	—	—	—	30.0	17.9	6.8	1688	100	65	77	44	100
1945	167	203	—	—	26	0.2	16.3	6.8	103	150	76	92	38	—
1946	173	204	100	100	204	4.1	17.3	6.6	359	162	88	108	80	150
1947	189	203	108	109	256	11.6	18.6	7.1	256	168	100	149	100	157
1948	216	108	121	121	191	19.0	19.1	7.3	282	106	114	173	137	151
1949	227	111	129	129	195	16.5	21.8	8.3	243	109	125	189	154	137
1950	259	114	140	138	201	16.5	22.1	8.5	272	111	138	217	188	136
1951	315	125	144	142	226	16.2	22.3	8.7	186	120	151	326	226	153
Okt. 1950	276	115	152	148	—	17.6	22.5	8.5	304	111	142	223	212	142
Nov. —	285	116	153	150	—	17.5	22.2	8.6	302	113	147	235	222	144
Dec. —	288	116	140	138	201	16.0	22.1	8.7	302	114	182	239	196	141
Jan. 1951	296	117	140	139	—	13.2	22.1	8.7	334	115	128	298	223	145
Febr. —	301	118	151	149	—	14.0	22.1	8.7	302	116	141	248	183	150
Marts —	309	119	141	139	202	16.8	22.2	8.7	275	117	153	303	208	144
April —	314	121	151	147	—	15.1	22.2	8.7	253	118	149	312	241	156
Maj —	315	124	144	141	—	15.9	22.3	8.7	216	118	150	338	241	161
Juni —	316	125	149	146	214	17.2	22.3	8.7	191	119	152	358	209	160
Juli —	315	126	139	135	—	16.0	22.3	8.7	186	120	150	359	232	151
Aug. —	319	127	127	127	—	14.8	22.4	8.7	205	120	140	369	240	154
Sept. —	321	128	145	146	226	17.2	22.4	8.7	217	121	140	337	218	160
Okt. —	324	129	151	150	—	17.7	22.4	8.8	264	122	146	363	246	161
Nov. —	324	129	152	151	—	17.8	22.3	8.8	290	126	157	329	254	148
Dec. —	326	130	139	139	226	18.5	22.2	8.8	303	126	201	314	213	144
Jan. 1952	330	132	144	140	—	14.9	22.2	8.8	378	127	—	357	264	134

[a]) Priser, industriproduktion, arbejdsløn og udenrigshandel refererer til Det forenede Kongerige (England & Wales, Skotland og Nordirland), boligbyggeri, beskæftigelse og arbejdsløshed samt detailomsætning til Storbritannien (England & Wales, Skotland).

* Tallene for 1938 og 1945—51 (de første 8 rækker) er gennemsnit for 12 måneder.

† Tallene for 1938 og 1945—51 (de første 8 rækker) gælder for juli (beskæftigelse, arbejdsløshed) eller december.

[1] Board of Trade. [2] Ministry of Labour. Fra juni 1947 nyt indeks med basis juni 1947. [3] Inkl. rustningsproduktion („finished munitions"). [4] Ekskl. rustningsproduktion. [5] Ministry of Health. Permanente boliger. [6] Fra 1949 ny serie, der i modsætning til den tidligere omfatter privat hushjælp og beskæftigede over pensionsalderen (65 år for mænd og 60 år for kvinder). Desuden tælles nu halvdagsarbejdere som heldagsarbejdere. Til sammenligning anføres, at tallene efter den nye opgørelse medio juli 1948 var 21.9 og 8.1. [7] Ugentlige lønsatser. Fra juni 1947 nyt indeks med basis juni 1947, omfattende industri, landbrug, off. forsyningsvirksomheder, detailhandel m. m. [8] Varehuse, kædebutikker og brugsforeninger. [9] Generalindførsel. [10] Inkl. reeksport. [11] Actuaries' Investment Index. Industriaktier den sidste tirsdag i hver måned.

da hele stigningen i importværdien i forhold til 1949 skyldtes højere priser. I 1951 fortsatte prisstigningen for importvarer indtil midten af året, og skønt også eksportpriserne gik op, forværredes bytteforholdet over for udlandet i denne periode med ca. 12 %. I andet halvår fortsatte opgangen i eksportpriserne, medens importpriserne var faldende, og i december 1951 var forholdet mellem import- og eksportprisindeks som i december 1950 (106 mod 100 i gennemsnit for 1950). For året som helhed betød forringelsen af bytteforholdet i sammenligning med 1950 som helhed imidlertid en udgift på ca. 400 mill. £. Væsentligst som følge af stigningen i eksportpriserne var værdien af *eksporten,* 2700 mill. £, 19 % større end i 1950, medens indekset for eksportvolumen var 167 eller 3 % højere. Trods oprustningen, der imidlertid har været af mindre omfang, end der var regnet med, steg eksporten af maskinindustriens og den øvrige metalforarbejdende industris produkter både i mængde og værdi og udgjorde 47 % af den samlede eksport. Derimod lykkedes det ikke tekstilindustrien, som skulle have aflastet kapitalvareindustrien, at forøge de eksporterede mængder, idet en fremgang på 29 % udelukkende skyldtes de højere priser.

Englands udenrigshandel.

Mill. £	1949	1950	1951	Jan. kvt. 1951	Apr. kvt. 1951	Juli kvt. 1951	Okt. kvt. 1951	Jan. 1952	Febr. 1952
Import	2275	2608	3915	849	1007	1064	1005	357	297
Eksport, incl. reeksp.	1845	2256	2708	614	691	690	713	264	244
Importoverskud	430	352	1207	235	316	374	292	93	53
Importprisindeks		100	134	124	140	139	134		
Eksportprisindeks ...		100	119	109	118	124	126		

Produktionsudvikling og råvareforsyning.

For *industriproduktionen* regnedes der i „Economic Survey" med en stigning på ca. 4 % i sammenligning med 1950; men den faktiske stigning blev efter det officielle produktionsindeks knap 3 %, hvilket kun var ca. en trediedel af stigningsprocenten fra 1949 til 1950 og langt den mindste produktionsforøgelse i noget år efter krigen. I oktober kvartal var det officielle indeks (men ikke det af London & Cambridge Economic Service udarbejdede, der dog viste samme tendens) endog en ubetydelighed lavere end i oktober kvartal 1950. Blandt årsagerne til denne udvikling må nævnes *knapheden på stål,* der bl. a. bevirkede en nedgang i produktionen af personbiler fra 523.000 i 1950 til 476.000 i 1951, men ved siden heraf spillede *nedgangen i efterspørgslen* efter forbrugsvarer, især tekstilvarer, her som i andre lande en rolle. Det lykkedes ikke – navnlig på grund af svigtende tilførsler af scrap og jernmalm – at producere 16 mill. tons stål, således som stålindustrien selv havde regnet med, men kun 15.7 mill. tons mod 16.3 mill. tons i 1950.

Udsigterne for Englands *stålforsyning i 1952* tegner sig imidlertid væsentligt lysere, efter at der under Churchills besøg i Washington i januar er opnået

en *overenskomst med U.S.A.*, hvorefter England får tilladelse til at købe 800.000 long tons stål (heri inkluderet 100.000 tons stål, som England tidligere havde fået løfte om for januar kvartal) og 200.000 long tons råjern og scrap. Desuden vil stålindustrien i U.S.A. til fordel for England give afkald på at importere 750.000 tons svensk og afrikansk jernmalm. Alt i alt skulle gennemførelsen af overenskomsten med U.S.A. i fuld udstrækning betyde, at den nuværende stålmangel i England vil forsvinde, men da hovedparten af de amerikanske leverancer først vil indtræffe i andet halvår 1952, vil stålforsyningen dog endnu i nogle måneder være knap.

Ved overenskomsten med U.S.A. har England som *modydelse* forpligtet sig til at låne U.S.A. 15.000 tons *aluminium* af de 250.000 tons, som England ifølge kontrakt med den canadiske aluminiumindustri venter at modtage i år, og desuden er England gået ind på at sælge 20.000 long tons *tin* til U.S.A. til en pris, der med den nuværende markedspris vil medføre et tab for den engelske statskasse. Det kan tilføjes, at de amerikanske stålpriser ligger over de engelske, og at der af den grund og på grund af de stigende lønninger og andre omkostninger fra 27. februar er gennemført en *ny forhøjelse af stålpriserne* på ca. 4 £ pr. ton.

I modsætning til stålindustrien kunne *kulindustrien* opvise en ikke helt ubetydelig produktionsfremgang i 1951. Med omtrent samme gennemsnitlige arbejdsstyrke som i det foregående år producerede kulminerne godt 211 mill. tons eller næsten 7 mill. tons mere end i 1950. Produktionen i åbne kulbrud gik derimod ned fra godt 12 til knap 11 mill. tons, således at den samlede kulproduktion med 222 mill. tons blev ca. 6 mill. tons større end i 1950. Omtrent hele produktionsforøgelsen opslugtes af stigningen i det indenlandske forbrug, men lagerbeholdningerne forøgedes stærkt på bekostning af eksporten, der inkl. bunkers kun udgjorde 11.7 mill. tons mod 17 mill. tons i 1950. I de første 8 uger af 1952 var kulproduktionen godt 400.000 tons større end i den tilsvarende periode i 1951, men i den allersidste tid har den haft en faldende tendens til trods for, at antallet af arbejdere ved kulgruberne i de sidste måneder har været stigende og i slutningen af februar var nået op på 709.000 mand, ca. 8000 flere end på samme tid i 1951. Den nedadgående tendens i kulproduktionen står muligvis i forbindelse med en nedgang i lørdagsarbejdet som protest mod den konservative regerings politik med hensyn til de sociale udgifter. Fra 1. januar 1952 er de indenlandske *kulpriser* blevet sat op med gnstl. 5 shilling pr. ton, efter at minearbejderne havde opnået en ny stor lønforhøjelse.

Beskæftigelsen.

Nedgangen i aktiviteten i visse industrier har medført en mindre *stigning i antallet af arbejdsløse*, der i januar blev opgjort til 378.000 mod 334.000 i januar 1951. Stigningen faldt udelukkende på kvindelige arbejdere, især i tekstil- og beklædningsindustrien, medens der var færre arbejdsløse mænd i januar 1952 end i nogen anden januar måned siden 1946. Også korttidsarbejdet har været stigende. For en uge i slutningen af januar er antallet af arbejdere på *indskrænket arbejdstid* opgjort til 216.000, hvilket var betydeligt mere end på

det tilsvarende tidspunkt i 1951, og samtidig var antallet af arbejdere med overarbejde gået ned med 120.000 til 1.158.000. I metal-, maskin- og motorindustrierne var arbejdsløsheden imidlertid trods nedgangen i automobilproduktionen mindre i januar 1951. Beskæftigelsen i disse industrier forøgedes i 1951 med ialt 118.000 mand, og det anslås, at der er brug for 60.000 flere arbejdere i flyvemaskineindustrien og statens rustningsfabriker. For at lette rekruteringen af arbejdskraft til rustnings- og eksportindustrien er det ved „Notification of Vacancies Order" af 29. januar, der trådte i kraft den 25. februar, bestemt, at alle ledige pladser skal anmeldes til de offentlige arbejdsanvisningskontorer, hvor man vil henlede de arbejdssøgendes opmærksomhed på de pladser, der ønskes besat. Der er imidlertid ikke tale om tvang, og hvis de arbejdssøgende ikke ønsker de først tilbudte pladser, vil de få tilbudt andre. Der vil også blive udsendt inspektører til de forskellige arbejdspladser for at forhandle med ledelsen om muligheden for at nøjes med færre arbejdere eller afstå fra at ansætte nye arbejdere.

Priser og lønninger.

I 1951 slog stigningen i engrospriserne for alvor igennem i detailhandelen, og *leveomkostningsindekset* gik op fra 116 i december 1950 til 130 i december 1951 eller med ca. 12 %, og i februar 1952 var der en yderligere stigning til 133 (juni 1947 = 100). Samtidig kom der fart i *lønstigningerne*. I 1951 fik over 12 mill. personer en samlet forhøjelse af de ugentlige lønsatser på over 6.5 mill. £, medens de tilsvarende tal i 1950 var 7.5 millioner og godt 2 mill. £. I januar og februar fik yderligere 3 mill. arbejdere en lønforhøjelse på ialt 1¼ mill. £ om ugen, men selv herefter er stigningen i lønsatserne (men ikke stigningen i den faktisk udbetalte løn) siden juni 1947 noget mindre end stigningen i leveomkostningerne, nemlig 28 % mod 33 %.

Foranstaltninger mod betalingskrisen.

De første foranstaltninger, der tog sigte på at standse den ugunstige udvikling af betalingsbalancen blev offentliggjort den 7. november 1951, da den nye finansminister *Butler* gav underhuset meddelelse om, at der ved direkte indgreb ville blive gennemført en *valutabesparelse på 350 mill. £ årlig*. Heraf ville 130 mill. £ blive sparet ved at afskaffe den frie bevillingsudstedelse for en række varer, især ikke-rationerede levnedsmidler, fra O.E.E.C.-landene og andre lande uden for sterling- og dollarområderne, endvidere ville levnedsmiddelministeriet nedsætte sin egen import af rationerede og ikke-rationerede fødevarer, således at der ialt ville blive sparet mindst 160 mill. £ på levnedsmiddelimporten i 1952; andre besparelser skulle opnås ved at formindske importen af varer til strategisk oplagring, ved at nedsætte tildelingen af turistvaluta fra højst 100 til højst 50 £ årlig o.s.v.

Disse foranstaltninger, der ville have en tendens til at skærpe misforholdet mellem efterspørgsel og varemængde, suppleredes med andre, der havde til formål at *påvirke efterspørgslen*. Der indførtes forbud mod at påbegynde nyt byg-

geri – bortset fra boligbyggeri – i et tidsrum af 3 måneder, hvorved overbelastningen af byggeindustrien kunne lettes til gavn for produktiviteten, og der bebudedes *nedsættelse af investeringerne* i erhvervslivet og *besparelser i statshusholdningen* samt indførelse af en merindkomstskat med virkning fra 1. januar 1952. Til støtte for denne politik forhøjedes Bank of Englands *diskonto,* der, når bortses fra en kortvarig forhøjelse ved krigsudbrudet i 1939, havde været uændret siden 1932, fra 2 til 2½ %, idet den gamle sats dog bibeholdtes for lån til pengemarkedet mod sikkerhed i skatkammerveksler. Bank of England gjorde imidlertid samtidig skridt til at gøre denne sats *effektiv,* hvilket ikke hidtil havde været tilfældet. Renten af skatkammerveksler er som følge heraf steget fra ½ % til ca. det dobbelte, og tilsvarende forhøjelser har fundet sted af pengemarkedets øvrige satser. Imidlertid var bankernes likviditet meget stor, og de ville ved at undlade at forny deres beholdninger af skatkammerveksler kunne skaffe sig betydelige midler til forøgelse af deres udlån. Regeringen ombyttede derfor udestående skatkammerveksler til et beløb af 1000 mill. £ med *lån med længere løbetid* (1–3 år), hvorved bankernes likvide midler i procent af samlede indlån gik ned fra 39 ved udgangen af oktober til 32 ved udgangen af november. I forståelse med regeringen offentliggjorde bankerne desuden en erklæring om, at anmodninger om lån ville blive sigtet mere kritisk end hidtil. Det kan i denne forbindelse nævnes, at bankernes udlån i 1951 steg med 287 mill. £, hvilket var mere end dobbelt så meget som stigningen i 1950 og ca. 60 mill. £ mere end den hidtil største årlige stigning. Iøvrigt har regeringen også givet emissionskontrollen (Capital Issues Committee) direktiver om at holde endnu mere igen end hidtil med hensyn til tilladelser til emissioner på kapitalmarkedet.

Den *næste serie kriseforanstaltninger* forelå den 29. januar 1952. Forinden havde der i London været afholdt en *konference mellem Commonwealth-landenes finansministre,* der var kommet til det resultat, at det i betragtning af guld- og dollarreservens størrelse var nødvendigt, at der senest i andet halvår 1952 opnåedes balance mellem hele sterlingområdet og den øvrige verden og „i det mindste" balance mellem sterlingområdet og dollarområdet. De metoder, hvorved dette skulle opnås, ville variere fra land til land, men som de vigtigste nævntes i det udsendte communique 1) bekæmpelse af inflationen, 2) forøgelse af eksporten og 3) optagelse af lån uden for sterlingområdet. For så vidt tilstrækkelige resultater ikke kunne opnås ad disse veje, nævntes endelig 4) midlertidig formindskelse af importen.

For Englands vedkommende drejede det sig om at nedbringe underskudet over for landene uden for sterlingområdet fra 575 mill. £ i andet halvår 1951 til 100 mill. £ i andet halvår 1952 og til dækning af dette underskud at indtjene et overskud af samme størrelse på de øvrige sterlinglande. For at løse denne opgave fandt regeringen det nødvendigt at gribe til en *ny importnedskæring,* som sammen med en yderligere nedsættelse af tildelingen af turistvaluta til 25 £ pr. person for året november 1951–november 1952 skulle medføre en valutabesparelse på 150 mill. £ årlig, hvorved den samlede planlagte valutabesparelse kom op på 500 mill. £ for et helt år. Den vigtigste af de nye foranstaltninger var imidlertid planen om at *forøge eksporten* med 220–270 mill. £

årlig, hvilket lagt til valutabesparelserne giver et beløb på ialt 720–770 mill. £. I denne forbindelse må også nævnes, at England efter i et år ikke at have modtaget nye Marshallhjælpbevillinger har fået tildelt 300 mill. $ (107 mill. £) som *gave fra U.S.A.* i henhold til præsidentens bemyndigelse til at overføre indtil 10 % af bevillingen til militær hjælp for indeværende finansår til økonomisk hjælp.

Af den planlagte forøgelse af eksporten falder 150–200 mill. £ på realkapital – maskiner og andet produktionsudstyr samt motorkøretøjer –, hvilket svarer til en sjettedel af leverancerne til hjemmemarkedet i 1950, og ca. 70 mill. £ på varige forbrugsgoder som cykler, radio- og fjernsynsapparater, vaskemaskiner, køleskabe, støvsugere o.s.v. Hjemmemarkedets forsyning med disse produkter regnes derved at ville gå ned til ca. to trediedele af leverancerne i 1951, og såvel antallet af personbiler som antallet af last- og varevogne, der må afsættes på hjemmemarkedet, begrænses til 60.000 mod henholdsvis 110.000 og 96.000 i 1951. Til at gennemføre denne omlægning af afsætningen råder regeringen over et effektivt middel i *rationeringen af stål og andre metaller,* men iøvrigt er der fra 1. februar indført *restriktioner på afbetalingshandelen,* som sammen med den almindelige kreditindskrænkning skal bidrage til at holde efterspørgslen nede.

En forøgelse af kapitalvareeksporten som den påtænkte er, da der på grund af knapheden på stål ikke i den nærmeste fremtid kan ventes en tilsvarende produktionsstigning i maskinindustrien og de andre metalforbrugende industrier, ensbetydende med en væsentlig *nedskæring af investeringerne.* For byggeriets vedkommende vil der også blive tale om en betydelig nedskæring på mange områder – dette gælder bl. a. skolebyggeriet –, men da regeringen ønsker at forøge boligbyggeriet, der bruger forholdsvis lidt stål, regnes der med, at det samlede civile og militære byggeri vil blive større end i 1951.

Budgettet 1952–53.

Finansminister Butlers budget, som blev fremsat i underhuset den 11. marts, betegner en *ændring i den økonomiske politik,* for så vidt som det i forholdsvis ringe grad tilstræber en yderligere forbrugsbegrænsning. Dette er så meget mere bemærkelsesværdigt som det nu er hensigten at bringe Englands underskud over for landene uden for sterlingområdet helt ud af verden i andet halvår 1952, hvorfor *importen vil blive skåret ned med yderligere 100 mill. £* for et helt år. Den samlede importnedskæring kommer herved op på 600 mill. £, men hertil er dog at bemærke, at det åbenbart ikke drejer sig om en nedskæring af denne størrelse i forhold til den faktiske import i 1951, men i forhold til en tidligere eksisterende importplan. I forhold til kalenderåret 1951 er der i virkeligheden kun tale om en nedskæring på 350 mill. £ i 1952, medens nedskæringen i finansåret 1952–53 i forhold til 1951–52 er på 300 mill. £. Når en importnedskæring af denne størrelse anses for tilstrækkelig, skyldes det, at regeringen regner med, at betalingsbalancen desuden vil blive forbedret med 200–250 mill. £ som følge af *gunstigere bytteforhold* over for udlandet og forøgede indtægter på de „usynlige" poster og med 50 mill. £ som følge af større eksport.

Alt i alt skulle forbedringen af betalingsbalancen i 1952–53 således andrage 550–600 mill. £.

Med en importnedskæring på 300 mill. £ og en eksportforøgelse på 50 mill. £ ville den mængde goder, der i det kommende finansår ville være til rådighed til investering og forbrug, med samme produktion som i 1951–52 og med uforandrede lagre blive formindsket med 350 mill. £, hvortil kommer, at oprustningen vil lægge beslag på ressourcer svarende til 200 mill. £ mere end i det foregående år (der er regnet med faste priser). I sin budgettale regnede finansminister Butler imidlertid med en produktionsforøgelse på 250 mill. £ og en lagernedgang på 150 mill. £, medens 50 mill. £ ville blive frigjort ved besparelser på statens civile udgifter, og han kom derved til det resultat, at underskudet på nationalbudgettet kunne dækkes ved en formindskelse af de civile investeringer i fast kapital på ca. 100 mill. £, når forbruget holdtes på samme niveau som i det foregående år. Investeringen søges begrænset dels gennem de tidligere omtalte direkte indgreb, dels ved en skærpelse af kreditpolitikken, der bl. a. viser sig ved, at Bank of Englands diskonto pány er blevet forhøjet – fra 2½ til 4 % –, dels endelig ved en særlig skat på merindkomster i forhold til årene 1947–49. Hvad forbruget angår, anslog finansministeren, at det i 1952–53 ville koste forbrugerne 400 mill. £ mere at købe de samme varemængder som i 1951–52, og at de højere priser ville forhindre en udvidelse af forbruget.

Ud fra disse forudsætninger er der for 1952–53 budgetteret et *overskud på statens budget på 511 mill. £,* medens der uden de foreslåede ændringer på indtægts- og udgiftssiden, som der nedenfor kort er gjort rede for, ville være fremkommet et overskud på 538 mill. £ mod 360 mill. £ i 1951–52. Med uændret skattelovgivning regnedes der med en stigning i indtægterne fra 4440 mill. £ i 1951–52 til 4778 mill. £ i 1952–53 mod en udgiftsstigning fra 4080 til 4240 mill. £. Skønt de foreslåede ændringer i skattelovgivningen m. v. kun i ringe grad påvirker det budgetterede overskud, er de ikke desto mindre særdeles betydningsfulde. Den vigtigste er en *nedsættelse af levnedsmiddelsubsidierne* fra 410 til 250 mill. £, hvilket vil medføre en stigning i leveomkostningerne, der kan sættes til 1 s 6 d pr. person om ugen, men for at holde de mindrebemidlede skadesløse, *forhøjes børnetilskudet* („family allowance") fra 5 til 8 shilling om ugen pr. barn (udover det første), og der gennemføres en *forhøjelse af aldersrentesatserne m. v.* I samme retning virker en række *lempelser i indkomstskatten,* hvorved ca. 2 mill. personer helt bliver fritaget for at svare indkomstskat, men som desuden har til formål at opmuntre til overarbejde og således medvirke til, at den produktionsforøgelse, der er en af forudsætningerne for budgettet, kan blive til virkelighed. Af andre vigtige skatteændringer skal nævnes en forhøjelse af benzinafgiften og den foran nævnte merindkomstskat („excess profits levy"), der ikke vil indbringe nævneværdige beløb i 1952–53, men hvis provenu i 1953–54 anslås til 100 mill. £.

15.3.1952

FRANKRIG

Produktion.

Den økonomiske udvikling i Frankrig siden Koreakrigens udbrud i juni 1950 har været præget af en betydelig *produktionsforøgelse* og en meget stærk prisstigning. Den adskiller sig derved i høj grad fra de foregående 1–1½ år, der var en stabiliseringsperiode for den franske økonomi, karakteriseret ved prisstigningens ophør og en nærmest stagnerende industriproduktion på et niveau, der var ca. 25 % højere end i 1938. Siden midten af 1950 er *industriproduktionen* steget yderligere henved 15 %, medens beskæftigelsen kun er forøget med et par procent, og den er hermed endelig nået op over niveauet i 1929.

Produktion og beskæftigelse.

1948 = 100.

	Indeks for	
	Industriproduktion	Beskæftigelse
1938	90	95
1949	110	102
1950	111	102
1951	124	105
Januar kvartal 1950	109	102
April „ „	112	102
Juli „ „	102	102
Oktober „ „	121	103
Januar „ 1951	124	104
April „ „	129	104
Juli „ „	115	105
Oktober „ „	129	106

Hvedehøsten var i 1951 noget mindre end høsten i 1950, og denne var igen mindre end i 1949, men høsten af foderkorn er steget tilsvarende, og kurven for *den samlede landbrugsproduktion* har været stigende. Ifølge FAO's indeks var den i de fire år 1947/48–1950/51 henholdsvis 77, 95, 97 og 108, når produktionen i perioden 1934–38 sættes lig med 100.

Frankrigs høst.
(Mill. tons)

	1949/50	1950/51	1951/52
Hvede	8.7	8.3	7.6
Foderkorn	5.0	5.5	6.1
Kartofler	11.5	14.6	13.5
Sukker	0.9	1.4	1.3

Priser og lønninger.

Den prisstigning, der har fundet sted i Frankrig i det sidste halvandet år, har været væsentlig stærkere end i de allerfleste andre lande. I sammenligning med 1949 var de franske *engrospriser* i februar 1952 gået op med 52 % og *leveomkostningerne* (Paris) med 49 %. En medvirkende årsag hertil har uden tvivl været den psykologiske indstilling, som inflationen i de første år efter krigen har skabt hos den franske offentlighed, og som viser sig ved, at forbrugere og producenter ved det mindste tegn på kommende prisstigninger søger at sikre sig mod disses følger ved at fremskynde deres indkøb og derved netop medvirker til at gøre prisstigningerne aktuelle. Det er den samme indstilling, der giver sig udslag i den stadige hamstring af guld og hård valuta. Hånd i hånd med prisstigningen er gået en stadig forøgelse af *lønningerne*. Med virkning fra 1. september 1950 fastsattes den officielle minimumsløn til (i Paris) 15.600 francs om måneden plus en transportgodtgørelse på 800 francs, i marts 1951 skete en ny forhøjelse til 17.400 francs og i september 1951 endnu en forhøjelse til 20.000 francs, og desuden er familietilskudene blevet sat op. Samtidig er de faktiske timelønsatser steget fra 74 francs i gennemsnit for 1949 til 116 francs i september 1951 eller med mere end 55 %, og lønstigningen har således givet fuld dækning – og mere til – for prisstigningen. Dette harmonerer godt med stigningen i produktionens omfang. Det må dog bemærkes, at en stor del af eksport på andre områder. I januar 1952 faldt eksporten yderligere, medens importen steg.

Udenrigshandel.

I stabiliseringsperioden forud for Koreakrigen steg den franske eksport meget stærkt navnlig på grund af gode afsætningsmuligheder i udlandet. Efter volumenindekset var den eksporterede varemængde i 1949 næsten 50 % større end i 1948, medens den stagnerende indenlandske aktivitet kun krævede en stigning i den importerede varemængde på et par procent. I 1950 fortsattes udviklingen efter de samme linier. I sammenligning med 1949 forøgedes eksportmængden med 36 %, importmængden derimod kun med 5 %, og skønt stigningen i importpriserne var betydeligt kraftigere end stigningen i eksportpriserne, havde Frankrig i andet halvår eksportoverskud, medens der for hele året var balance mellem samlet import og samlet eksport; indførselsoverskudet over for fremmede lande, d.v.s. eksklusive Frankrigs oversøiske territorier, gik ned fra ca. 225 mld. frcs. i 1949 til godt 100 mld. frcs. i 1950.

Som følge af udenrigshandelens udvikling steg Banque de France's valutabeholdning fra 177 mill. $ (1 $ = 350 francs) ult. 1949 til 463 mill. $ ult. 1950, og i januar kvartal 1951 forøgedes den yderligere med 90 mill. $, således at den ved udgangen af marts 1951 var nået op på 553 mill. $. Over for den europæiske betalingsunion havde Frankrig på dette tidspunkt et samlet overskud siden unionens start den 1. juli 1950 på ca. 270 mill. $, og eksporten til U.S.A., især af stål og kemikalier, var steget stærkt. Importen var imidlertid også i stærk opgang og har siden april 1951 på ny været større end eksporten,

Frankrigs udenrigshandel.
(Mld. frcs.)

	1949	1950	1951
Import fra fremmede lande	683	793	1272
„ „ det øvrige franc-område	239	280	335
Samlet import	922	1073	1607
Eksport til fremmede lande	456	686	933
„ „ det øvrige franc-område	326	387	546
Samlet eksport	782	1073	1479
Indførselsoverskud over for fremmede lande	÷ 227	÷ 107	÷ 339
Udførselsoverskud over for det øvrige franc-område	+ 87	+ 107	+ 211
Samlet indførselsoverskud	÷ 140	0	÷ 128

og for hele året blev importoverskudet over for fremmede lande tre gange så stort som i 1950. Stigningen i importen kan delvis føres tilbage til regeringens forsøg på at bekæmpe prisstigningen ved at stimulere importen af færdigvarer, men det stærkt forøgede importoverskud skyldes formentlig i højere grad den til trods herfor fortsatte inflations importfremmende og eksporthæmmende virkninger. Den stærkt stigende eksport til det øvrige francs-område, der jo ikke indbringer udenlandsk valuta, tyder på voksende vanskeligheder for den franske eksport på andre områder. I januar 1952 faldt eksporten yderligere, medens importen steg.

Valutakrise.

Det forøgede importoverskud i 1951 medførte et stærkt pres på de franske valutareserver. Banque de France's valutabeholdning (hvis ændringer ikke nødvendigvis afspejler alle valutabevægelser) var ved udgangen af året faldet til kun 81 mill. $, og over for E.P.U. var Frankrigs stilling totalt ændret i sammenligning med marts 1951, idet det nu havde et samlet underskud på næsten 200 mill. $. Den kritiske valutasituation er dog ikke blot et direkte resultat af det stigende importoverskud; men mistillid til franc'en synes at have ført til en kapitalflugt af betydelige dimensioner. I oktober og november var diskontoen i to omgange blevet forhøjet fra 2½ til 4 %, og i begyndelsen af 1952 suspenderedes alle de liberaliseringsforanstaltninger med hensyn til importen, som var gennemført i de foregående år. Indførslen blev – bortset fra vigtige levnedsmidler og råstoffer – gjort afhængig af bevilling og begrænset ved indførelse af importkvotaer. De to første måneder af 1952 viste dog fortsat stigende underskud over for E.P.U., og ved udgangen af februar var Frankrigs ordinære kreditmuligheder i betalingsunionen næsten udtømt, idet det da havde brugt 416 mill. $ af en kvota på 520 mill. $. Den 13. marts meddeltes det, at E.P.U. har under overvejelse at bevilge Frankrig en ekstra guldfri kredit på 100 mill. $, der skal være tilbagebetalt inden udgangen af juni 1952, og samme dag vedtog nationalforsamlingen en lov, hvorefter 22 tons guld, svarende til 25 mill. $, skulle overføres fra Banque de France til valutastabiliseringsfonden for

at anvendes til dækning af forpligtelserne over for E.P.U. Det kan i denne forbindelse nævnes, at Banque de France foruden den ovennævnte valutabeholdning den 31. december 1951 havde en guldbeholdning på 547 mill. $ mod 523 mill. $ i marts 1951. Iøvrigt presser Frankrig i E.P.U. på for at få de øvrige lande til at udvide liberaliseringen og dermed lette Frankrigs (og Englands) aktuelle vanskeligheder, samt for at opnå, at de tilbagebetaler ældre konsolideret gæld hurtigere end tidligere forudsat.

Der kan næppe være tvivl om, at den kriseagtige udvikling af valutasituationen i de sidste måneder står i nøje forbindelse med de indre politiske vanskeligheder ved at få dannet en holdbar regeringskoalition. De hyppigt skiftende ministerier har hidtil forgæves søgt at få gennemført dækningslove for underskudet på statens budget for 1952, dels ved besparelser på de nationaliserede jernbaner og på de sociale udgifter, dels ved skatteforhøjelser, og staten har for at dække sit pengebehov måttet optage et lån på 25 mld. frcs. i Banque de France ud over den faste lånegrænse på 175 mld. frcs. Blandt de midler, der er taget i brug for at overvinde valutakrisen, mangler derfor hidtil det, der måske ville være det vigtigste, en budgetpolitik, der kunne modvirke inflationen og genoprette tilliden til franc'en. Regeringen Pinay, der trådte til i begyndelsen af marts, har imidlertid grebet sagen an på en noget anden måde end sine forgængere. Det første punkt i Pinay's program går ud på at standse prisstigningen ved at gennemføre en frivillig nedsættelse af producenternes og de handlendes avancer og på denne måde genoprette tilliden til franc'en. Dersom dette lykkes, skulle der efter Pinay's opfattelse være skabt forudsætninger for at dække statens pengebehov ved optagelse af langfristede lån og således undgå skatteforhøjelser af det tidligere påtænkte omfang. Specielt vil Pinay henvise de nationaliserede industrier til at dække deres kapitalbehov på lånemarkedet og ikke som hidtil finansiere deres investeringer over statens budget.

15.3.1952

DEN ØKONOMISKE UDVIKLING I DANMARK[1]

Det almindelige billede af Danmarks økonomiske situation har tilsyneladende ikke ændret sig meget i de senere måneder, omend visse træk nu træder noget tydeligere frem, medens andre er blevet mere udviskede. Engrospriserne udviser stadig tilnærmelsesvis stabilitet, medens detailpriserne pånyt er gået lidt i vejret. Industriproduktionen er efter de senest foreliggende tal fortsat faldende, og nedgangen sammenlignet med den tilsvarende måned året før er blevet større. Også boligbyggeriet går tilbage og er væsentligt mindre end sidste år, og arbejdsløshedsprocenten har i den seneste tid været en del højere end i fjor. Endelig er bankernes valutagæld til udlandet efterhånden blevet forvandlet til et lille tilgodehavende.

Prisudviklingen.

Efter at *engrospristallet* (1935 = 100) fra Koreakrigens udbrud i juni 1950 til juni 1951 var steget med 107 points (ca. 38 %) til 390, faldt det i de følgende måneder til 375 i september; derefter gik det pånyt nogle points op til 383 i dec. 1951 og jan. 1952 for atter at falde til 380 i febr. og 377 i marts. Både importvarer og hjemmemarkedsvarer har deltaget i denne bevægelse, dog med den forskel, at importvarerne nåede et nyt toppunkt med 486 i januar mod 476 i juni i fjor, medens hjemmemarkedsvarerne kun lå på 323 i januar mod 338 i juni. For februar blev tallene henholdsvis 483 og 320 og for marts 479 og 318.

Ser man på de *enkelte varegrupper,* viser det sig, at bevægelsen er temmelig uensartet. *Jern og metaller,* der vel er den gruppe, som rummer flest varer af betydning for oprustningen, men som til gengæld i de fleste lande er undergivet en mere eller mindre streng pris- og fordelingskontrol, er steget i et forholdsvis langsomt, men til gengæld ret konstant tempo; i februar dog afbrudt af et mindre fald. Også *træ og papir, foderstoffer* og *gødningsstoffer* har bidraget til at trække engrospriserne i vejret, men i de sidste måneder er der dog sket et omslag for de to førstnævnte grupper, som – muligvis til dels af spekulative indkøb – var blevet drevet særlig højt op i pris på verdensmarkedet.

Omvendt er det gået for *tekstil og konfektion,* der indtil december faldt betydeligt i pris, men som i januar pånyt gik lidt i vejret, en stigning, der dog ikke kunne holde febr.–marts, da verdensmarkedets uldpriser gav efter. Også *huder m. v.* har – efter et voldsomt spring op i juni som følge af den danske

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

hudeordnings ophævelse – vist en ret kraftig nedadgående tendens. For begge disse varegruppers vedkommende er det antagelig svigtende afsætningsmuligheder, som har gjort sig gældende. For *vegetabilske levnedsmidler* indtrådte der et fald i september på grund af de ved kornloven for 1951–52 gennemførte lave priser for korn af den nye høst, medens faldet fra januar til februar skyldtes importerede varer. For de øvrige gruppers vedkommende er prisbevægelserne i det sidste halve års tid af ret begrænset omfang, tendensen var dog indtil udgangen af 1951 nærmest opadgående, men i januar og februar er den slået om. Der henvises iøvrigt til hosstående diagram.

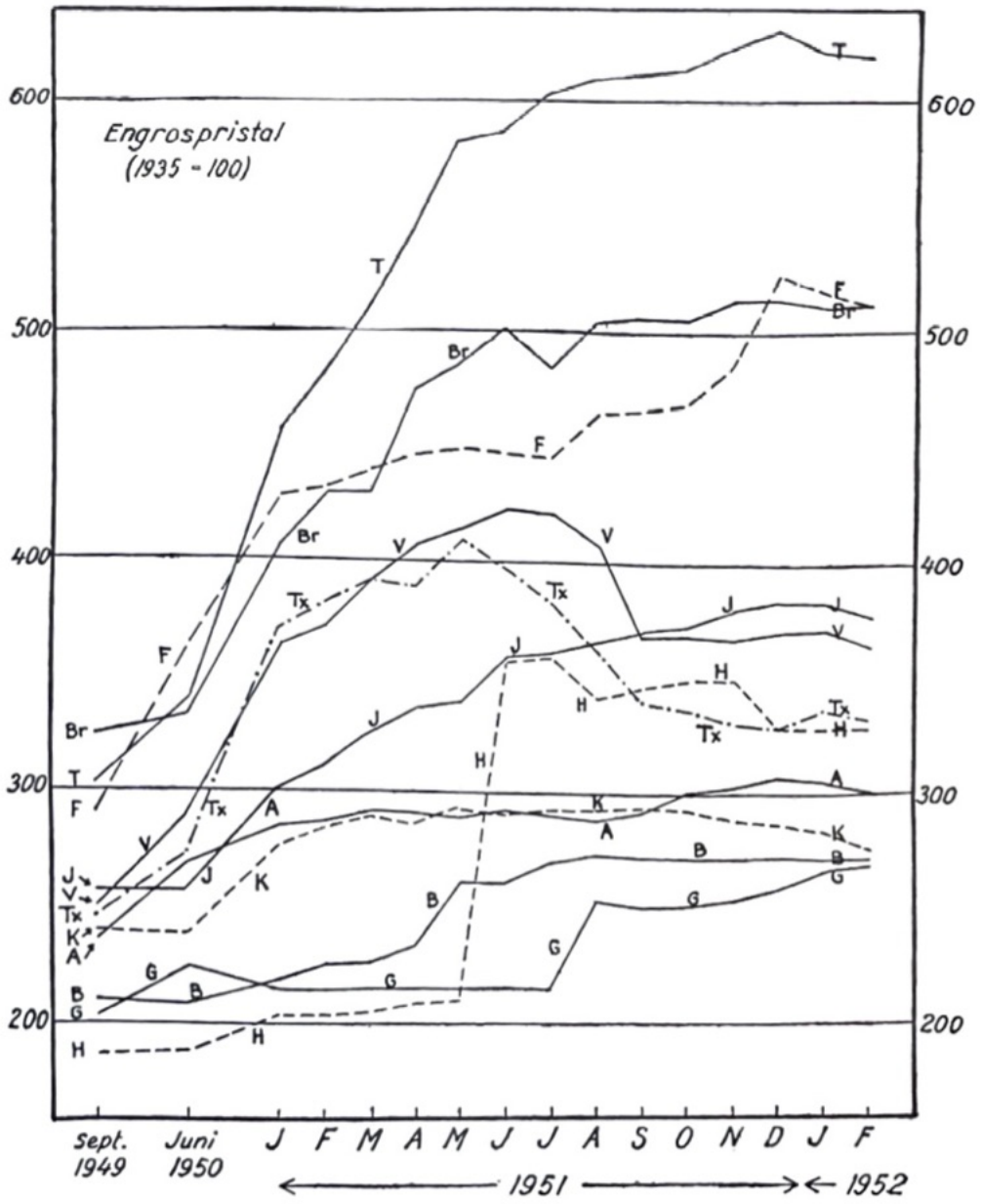

T: Træ og papir (÷14).
F: Foderstoffer (÷1).
Br: Brændsel og min. olier (÷1).
J: Jern, metaller og varer deraf (+3).
V: Vegetabilske levnedsmidler (–).
Tx: Tekstil og konfektion (÷6).
H: Huder, læder og skotøj (÷13).
A: Animalske levnedsmidler (÷3).
K: Kem.-tekn. varer (÷7).
B: Bygningsmaterialer, (undt. træ). (–).
G: Gødningsstoffer (+2).

Tallene i parentes angiver ændringen fra febr. til marts.

Stort set afspejler denne udvikling ret nøje de tilsvarende bevægelser på *verdensmarkedet*. Også her har andet halvår 1951 været karakteriseret af relativ stabilitet; de forskellige råvarepristal (*Moody*'s for U.S.A. og *Reuters* for England) har ligget temmelig fast fra september til januar. Fuld overensstemmelse mellem bevægelsen i de danske engrospriser for enkelte varegrupper og de varer, som indgår i de nævnte verdensmarkedspristal, er der dog ikke, bl. a. fordi engrospristallet også omfatter færdigvarer, medens kun råvarer indgår i Moody's og Reuters indices.

I løbet af februar er der på verdensmarkedet foregået et prisfald for et stort antal varer, og det er formodentlig dette fald, der allerede tildels er slået igennem i det danske engrospristal. I den kommende tid kan man antagelig vente, at de meget høje priser for træ og papir vil blive reduceret, idet England og Frankrig fornylig har fastsat maksimalpriser for importeret træmasse, omkring 20 % under det hidtidige niveau, et forhold, som næppe kan undgå at sætte sig spor i priserne også i andre lande.

Detailpristallet steg med noget mindre end 1 % fra oktober 1951 til januar 1952. En nedgang i udgiften til klæder har ikke været tilstrækkelig til at opveje den samlede virkning af stigninger i priserne på en lang række fødevarer og den årlige regulering af det beløb, hvormed boligudgiften indregnes i pristallet. Stigningen er så stor, at den berettiger både arbejdere og tjenestemænd til en yderligere portion *dyrtidstillæg,* henholdsvis fra 1. marts og 1. april. Dette er ensbetydende med en stigning i lønindtægterne af en størrelsesorden på ca. 100 mill. kr. pr. år. Om der herudover vil ske forhøjelser af lønindkomsterne beror på resultatet af de i øjeblikket løbende forhandlinger om arbejdsoverenskomsterne, jvf. nedenfor s. 315–17.

Fragtratetallet, der fra juni 1950 til december 1951 steg med næsten 150 %, viste for første gang fald i januar, da det blev 226, (1. kv. 1949 = 100), eller 3 % lavere end i den foregående måned. Faldet fortsatte i februar til 218. Dette indeks tjener først og fremmest til at belyse udviklingen i handelsflådens indkomster, som har været særdeles høje i den senere tid, men altså nu synes at være på retur.

Industriproduktionen.

Et blik på diagrammerne på næste side overbeviser hurtigt om, at der i løbet af sidste halvdel af 1951 er sket et kraftigt *fald* i industriproduktionen i forhold til samme periode 1950. Faldet er tydeligvis størst for de udprægede *konsumgodebrancher* som næringsmiddelindustrien, tekstilindustrien samt fodtøjs- og beklædningsindustrien, og det ses, at det begyndte at gøre sig gældende allerede i løbet af forårsmånederne. Årsagerne må antagelig først og fremmest søges i den forbrugsbegrænsende finanspolitik, som indledtes i efteråret 1950. Hertil kommer sandsynligvis for de to sidstnævnte industriers vedkommende, at forbrugerne – i forventning om højere priser og forbrugsafgifter – havde forsynet sig forholdsvis rigeligt med varer i efteråret 1950, hvorfor afsætningen gik stærkt ned fra omkring årsskiftet og efterhånden gjorde iværksættelse af ny produktion mindre tillokkende. Endvidere har det prisfald på tekstilråvarer

Industriens månedlige produktion (1935 = 100)

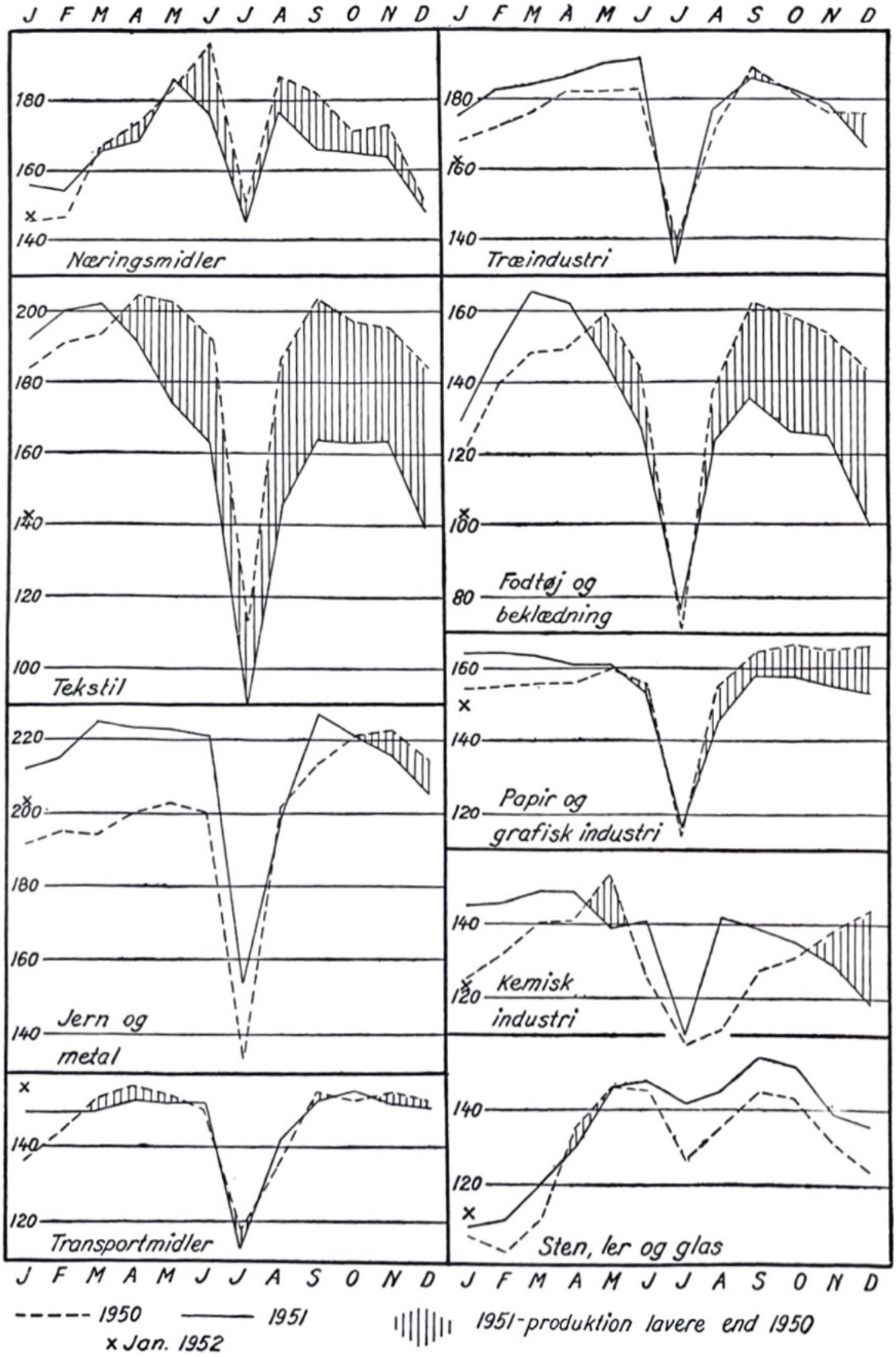

m. v., der indtraf i løbet af foråret 1951, sikkert – her som i andre lande – bidraget til at fremkalde forventning om prisfald også for de færdige varer og derigennem gjort både forbrugere og producenter mere tilbageholdende, ligesom også den større import af tekstilvarer, som muliggjordes ved indførelsen af deponeringsordningerne, kan have spillet en rolle.

Men ikke blot forbrugsvareindustrierne viser tilbagegang. Også jern- og metal- samt kemisk industri, der overvejende fremstiller *produktionsmidler,* har i de sidste måneder af 1951 haft faldende produktion; det samme gælder – omend i mindre udpræget grad – for transportmiddelindustrien, hvor det dog navnlig er cyklefabrikkerne, der har bidraget til nedgangen. At produktionsmiddelindustrierne viser tilbagegang, er for så vidt mere overraskende, end at forbrugsgodefremstillingen er gået ned, idet det under den herskende rustningskonjunktur over det meste af verden skulle være temmelig let at finde afsætning for disse industriers produkter. Sandsynligvis er det tildels de vanskeligere kreditforhold her i landet, der har spillet ind, hvortil kommer, at de af den finanspolitiske stramning ramte forbrugsvareindustrier antagelig har afgivet færre ordrer på maskiner og på andre produktionsmidler end i de foregående år, således at der herigennem er fremkaldt en sekundær nedgang i den indenlandske produktion af disse varer. Derimod synes den råvareknaphed, som har været frygtet, endnu ikke at have gjort sig gældende i nogen større udstrækning.

Den eneste gruppe, som ikke i de sidste måneder af 1951 var i tilbagegang, sammenlignet med 1950, var sten-, ler- og glasindustri.

I *januar 1952* fortsatte produktionsnedgangen sammenlignet med samme måned året før i alle industrigrene med to undtagelser, *beklædningsindustrien,* hvis produktion steg med 13 %, således at afstanden fra sidste års niveau indsnævredes betydeligt, og *transportmiddelindustrien,* der som følge af større automobilproduktion kom 4–5 % højere end i fjor. Disse undtagelser hindrer dog ikke, at indekset som helhed faldt yderligere.[1]

Nedenstående oversigt viser måned for måned procentvis forandring i produktion fra 1950 til 1951 (respektive 1951 til 1952) for henholdsvis forbrugsvare- og produktionsmiddelindustri taget under et. Man ser, hvorledes omslaget er indtrådt først for forbrugsvarer, og endvidere at nedgangen er blevet forstærket i løbet af året.

Også på dette punkt er der overensstemmele mellem udviklingen i Danmark

Procentvis forandring i produktion fra 1950 til 1951 (resp. 1951 til 1952).

	Forbrugsvarer	Produktionsmidler		Forbrugsvarer	Produktionsmidler
Januar	+ 8	+ 10	August	÷ 4	+ 2
Februar	+ 10	+ 9	September	÷ 7	+ 5
Marts	+ 6	+ 9	Oktober	÷ 7	+ 2
April	+ 3	+ 5	November	÷ 6	÷ 1
Maj	÷ 3	+ 5	December	÷ 14	÷ 1
Juni	÷ 5	+ 6	Januar	÷ 15	÷ 3
Juli	÷ 3	+ 10	Februar	÷ 11	÷ 3

[1] Om udviklingen i februar, se s. 317.

og de fleste andre lande i Vesteuropa. Men det er dog kun i *Holland* – og tildels i *England* – at der direkte er tale om en nedgang i industriproduktionen ligesom her i landet.

Det er vanskeligt at spå om *den fremtidige udvikling* på dette område. Nedgangens tiltagende tempo i de sidste måneder kunne – taget for sig – tyde på, at der ikke foreløbig vil blive tale om nogen almindelig produktionsfremgang. På den anden side må det fremhæves, at det – hvis oprustningen i U.S.A. og Vesteuropa fortsættes efter de planer, som er blevet lagt – skulle være forholdsvis let for de danske produktionsmiddelindustrier at finde erstatning for en eventuel svigtende indenlandsk afsætning på de udenlandske markeder, og noget lignende kan muligvis også gøre sig gældende for visse konsumgodeindustrier. En vanskelighed på dette punkt er dog stigende konkurrence fra den tyske industri, der nu efterhånden er kommet på fode igen. Endvidere kan den indenlandske købekraft målt i penge muligvis blive forøget som følge af højere arbejdslønninger i tilslutning til overenskomstforhandlingerne (jvf. i det følgende, s. 315–17); men det må dog bemærkes, at højere lønninger naturligvis også betyder højere omkostninger, hvilket måske kan øge vanskelighederne for visse industrier. Endelig er pengeforholdene navnlig på grund af den forbedrede betalingssituation i forhold til udlandet, der nærmere skal behandles nedenfor, i den senere tid blevet noget lettere; også dette skulle kunne bidrage til at muliggøre en udvidelse af industriproduktionen.

Byggeriet.

Antallet af *fuldførte lejligheder* blev i 1951 ca. 21.500, godt 1000 mere end i 1950, men noget mindre end i 1949 (24.700). Derimod *påbegyndtes* der kun ca. 16.700 lejligheder mod 21.500 i 1950 – et fald på over 30 %. Årsagen hertil er først og fremmest de lave obligationskurser, der har rådet gennem hele året, og skærpelsen af betingelserne for opnåelse af statslån til boligbyggeri (fra november 1950) i forbindelse med større tilbageholdenhed fra bankernes side med hensyn til ydelse af byggelån. Hertil kommer en fortsat kraftig stigning i byggeomkostningerne – ca. 20 % i årets løb mod 15 % i 1950.

Erhvervsbyggeriet blev en del større i 1951 end året før, men der påbegyndtes mindre end i 1950. Foruden de usikre finansieringsforhold har de i foregående afsnit omtalte afsætningsvanskeligheder for dele af industrien antagelig gjort sig gældende. En undtagelse danner landbrugsbyggeri, som iværksattes i noget større udstrækning end i det foregående år.

Ikke-erhvervsmæssigt byggeri – herunder ikke mindst militære anlæg – blev påbegyndt i betydeligt omfang, og det samme vil antagelig blive tilfældet i 1952. For så vidt angår bolig-og erhvervsbyggeri kan det bemærkes, at det i de sidste måneder af 1951 blev noget lettere at opnå byggelån, og såfremt den lettelse af likviditeten, som i det hele taget har vist sig i denne periode, vedvarer, skulle der også kunne ventes en vis bedring af obligationskurserne, medmindre der fra det offentliges side føres en bevidst politik for at hindre dette for derved at medvirke til at skabe bedre plads for militært byggeri.

Arbejdsløshedsprocenten inden for nogle erhvervsgrupper.

	ult. febr. 1951 (1)	ult. febr. 1952 (2)	(2) i pCt af (1)
Jordarbejde og bygningsindustri	31.5	30	95
Jern- og metalindustri	4.7	8	170
Nærings- og nydelsesmiddelindustri ...	11.6	14	120
Tekstilindustri	3.1	12	390
Beklædningsindustri	3.5	13	370
Trævareindustri	8.7	14	160
Læder- og lædervareindustri	6.2	16	260
Sten-, ler- og glasindustri	26.2	24	90
Kemisk industri	18.9	18	95
Papir- og papirvareindustri	1.4	9	650
Grafisk industri	1.5	9	600
Handel	5.9	6	100
Landtransport	17.6	17	95
Søtransport	19.2	22	115
Landbrug	33.0	32	95

Beskæftigelsen.

Det gennemsnitlige antal *beskæftigede* medlemmer af arbejdsløshedskasserne steg i 1951 med ca. 7.000 til 540.000. Denne stigning var dog ikke tilstrækkelig til at opveje tilgangen af nye medlemmer, der beløb sig til 16–17.000. *Arbejdsløsheden* har derfor i 1951 både absolut og relativt ligget højere end året før. Ledighedsprocenten blev i gennemsnit 9.7 mod 8.7 i 1950.

Som det var at vente på baggrund af det tidligere anførte, koncentrerer arbejdsløshedens stigning sig i årets sidste halvdel, og enkelte erhvervs- og faggrupper er særlig hårdt ramt. Udviklingen er fortsat i den forløbne del af indeværende år; ult. marts 1952 var den samlede ledighed 16.3 % mod 14.6 % på samme tid i fjor. Ovenfor er gengivet nogle oplysninger om arbejdsløshedsprocenterne inden for de forskellige *erhvervsgrupper* ved udgangen af februar; som man ser, er der de fleste steder tale om en stigning sammenlignet med 1951; men stigningen er forholdsmæssigt stærkest for de typiske forbrugsvareindustrier.

Af arbejdsløshedskasser med særlig stærk stigning i ledighedsprocenten kan nævnes skotøjsarbejdernes, skræderfagets, tekstilarbejdernes, tobaksarbejdernes og bogbinderi- og papirvarearbejdernes. Inden for de fire førstnævnte kassers område arbejdes der endog i nogen udstrækning på nedsat tid.

Landbruget.

Høsten i 1951 blev ifølge den nu foreliggende foreløbige opgørelse praktisk talt af samme størrelse som i 1950, medens man tidligere regnede med en mindre nedgang. Fordelingen på afgrøder undergik heller ikke større ændringer, jvf. omstående tabel.

Høstudbytte i mill. afgrødeenheder[1].

	1951		1950	
Hvede	2.8		3.0	
Rug	2.7		3.3	
Foderkorn	30.5		29.3	
Korn i alt		36.0		35.6
Bælgsæd		0.2		0.2
Kartofler	4.2		3.9	
Foderroer m. v. (rod)	26.8		26.9	
Sukkerroer (rod)	6.0		6.0	
Rodfrugter i alt		37.0		36.8
Hø		7.8		8.0
Halm		9.2		9.3
Græs og grønfoder (frisk)		34.9		35.4
Roetop (opfodret frisk)		1.4		1.7
Ensileringsafgrøder		2.5		2.2
		129.0		129.2

Den *animalske produktions* udvikling udviser forskellige modstridende træk. Mælkeproduktionen og den heraf betingede smørproduktion har været lavere i 1951 end året før. Derimod er osteproduktionen gået i vejret. Der er således sket en vis omlægning med hensyn til mælkens anvendelse. Også ægproduktionen er reduceret, hvorimod der er sket en ret kraftig stigning, for så vidt angår kød- og flæskeproduktionen, men vel at mærke på bekostning af besætningerne, som ved årets udgang var væsentlig lavere – både af kvæg og af svin – end ved dets begyndelse. Den stigning i den totale animalske produktion, som er vist i tabellen nedenfor, må derfor tages med et vist forbehold.

Landbrugsproduktionen.

	1951		1950	
	Mill. kg	Indeks 1935=100	Mill. kg	Indeks 1935=100
Mælk	5235	102	5412	105
Smør	168.1	97	179.6	104
Ost	74.9	229	58.8	181
Okse- og kalvekød	206.0	124	167.8	101
Svinekød og flæsk	395.3	116	355.5	104
Æg	122.5	121	132.5	131
Husdyrprodukter i alt	–	111	–	107
Salg og eget forbrug af planteprodukter	–	300	–	285
Landbrugsproduktion i alt	–	124	–	119

Svinebestanden gik stærkt tilbage i løbet af de første 4 måneder af 1951, nemlig med ca. 400.000 stk. til 3.2 mill. stk. Det var da også i denne periode, at flæskeproduktionen var særlig stor. I den resterende del af året svingede bestanden mellem 3.2 og 3.3 mill. stk. Man kunne have ventet, at den ret stærke forhøjelse af baconprisen ved salg til England, der opnåedes i efteråret, hurtigt ville have medført en stigning i besætningerne. Dette blev imidlertid ikke tilfældet, antagelig især på grund af vanskelighederne ved at skaffe tilstrækkelige mængder foderkorn i forbindelse med stærkt stigende priser herpå. Først i løbet af januar–februar 1952, hvor kornpriserne er faldet noget, er svinebestanden steget op over 3.3 mill. stk. Nedenfor er angivet bevægelserne i flæskepris i forhold til prisen på indkøbt foderkorn og ændringerne i svinebestanden. Det ses, at der er en ret nøje overensstemmelse mellem disse talrækker: stigning i flæskepris i forhold til kornpris giver stigning i svinebestand og omvendt. Det må dog i denne forbindelse erindres, at der ved en sådan beregning kun tages hensyn til een af de faktorer, som øver indflydelse på flæskeproduktionens rentabilitet. Endvidere må det tilføjes, at sæsonmæssige variationer kan forstyrre billedet noget.

	Pris pr. kg flæsk i forh. t. pris pr. kg. byg	Samlet svinebestand (tusinder)	Heraf drægtige søer (tusinder)
Gnst. 1949	9.15	2.684[1]	225[1]
„ 1950	7.69	3.235[1]	268[1]
Dec. „	7.25	3.616	234
Marts 1951	6.58	3.541	229
Maj „	6.17	3.221	239
Juli „	6.34	3.200	211
Sept. „	6.98	3.277	229
Nov. „	6.46	3.251	244
Dec. „	6.40	3.229	203
Febr. 1952	6.63	3.319	224

[1] Juli.

Også bestanden af *hornkvæg* gik tilbage i løbet af sidste halvdel af 1951 – med mere end, hvad der svarer til den normale sæsonmæssige variation – og lå ved årets udgang på 2.932.000 stk. eller ca. 42.000 lavere end året før. Også her er det formentlig en ugunstig udvikling i forholdet mellem smørpris og foderpris (oliefrøkager), der har gjort sig gældende, og endvidere har mund- og klovsygen antagelig medført en vis ekstraordinær besætningsreduktion.

Skibsfarten.

Handelsflådens tonnage er i løbet af 1951 vokset med henimod 70.000 bruttoregistertons til ca. 1.290.000 tons, en stigning på 5–6 %, og den er nu 15 % større end før krigen. Ved udskiftning af ældre skibe og anskaffelse af nye er kvaliteten også blevet forbedret, således at førkrigsniveauet på dette område skulle være nået. Flåden har været fuldt udnyttet gennem hele året, og

fragterne har som foran omtalt været høje og stadigt stigende. Efter et foreløbigt skøn har den indsejlede bruttofragt mellem udenlandske havne og mellem Danmark og udlandet andraget ca. 1250 mill. kr. mod 810 mill. kr. i 1950, en forøgelse på over 50 %.

Betalingsbalancen.

Underskuddet på *handelsbalancen* blev i 1951 små hundrede mill. kr. mindre end året før, idet importværdien steg med 1.1 milld. kr., eksportværdien med 1.2 milld. kr., jvf. nedenstående tabel.

		1951	1950	Ændring 1950/51
Indførsel	(mill. kr.)	6992.9	5890.5	1102.4
Udførsel	(„)	5786.3	4591.7	1194.6
Merindførsel	(„)	1206.6	1298.8	÷92.2

Stigningen på importsiden skyldes alene højere priser; indeks for enhedsværdien af den danske import (1947 = 100) steg fra 1950 til 1951 med 29 points til 141, medens indeks for den indførte mængde tværtimod faldt fra 170 til 159 (1947 = 100). Nedgangen i importmængden fordeler sig på en lang række forskellige varer, hvoriblandt kan nævnes råuld, uld- og bomuldsgarn, cinders og koks, bjælker, planker og brædder, avispapir, korn, kakao, råtobak m. fl. Til gengæld er importen af forskellige andre varer, hvoriblandt f. eks. oliefrø og metervarer, blevet forøget en del.

På eksportsiden vejer pris- og mængdestigning nogenlunde lige tungt; kvantumindeks (1947 = 100) steg fra 187 til 209 og enhedsværdien fra 106 til 120. Blandt de varer, af hvilke den eksporterede mængde er steget, kan nævnes levende kvæg, kød og flæsk, ost, kasein, øl, farmaceutiske præparater, dieselmotorer, malkemaskiner, dynamoer, radiomateriel, skibe etc.

Såfremt der ikke var sket prisændringer i forhold til 1950 hverken for eksporten eller importen, ville de indførte og udførte mængder i 1951 have kostet henholdsvis 5520 mill. kr. og 5130 mill. kr., hvorved indførselsoverskuddet kun ville være blevet 390 mill. kr. Den i 1951 skete *forringelse af bytteforholdet* overfor omverdenen har således kostet Danmark noget over 800 mill. kr.

Det skal iøvrigt fremhæves, at *underskuddet på betalingsbalancen formindskedes stærkt i årets sidste halvdel,* således som følgende oversigt viser:

		Jan. kv.	April kv.	Juli kv.	Okt. kv.
Indførselsoverskud	(mill. kr.)	281	506	368	52
Importmængde	(1947 = 100)	169	168	146	151
Eksportmængde	(„)	205	215	198	217
Enhedsværdi for importen	(„)	125	148	151	146
„ „ eksporten	(„)	114	114	118	132
Bytteforhold	(„)	91	77	78	90

Som man ser, skyldes forbedringen dels et bedre bytteforhold både som følge af højere eksportpriser og som følge af en lille nedgang i importpriserne, dels at faldet i de importerede mængder først slog rigtigt igennem i årets sidste to kvartaler. Dette hænger atter sammen med, at den af de penge- og finanspolitiske foranstaltninger forårsagede nedgang i den økonomiske aktivitet og dermed i behovet for importerede råvarer m. v. til industrien såvel som for importerede forbrugsvarer ikke gjorde sig gældende før omkring midten af året.

I forbindelse med oplysningerne om importen er det værd at bemærke, at *lagrene* af råvarer på de fleste områder er steget fra begyndelsen til slutningen af 1951 til trods for, at importen som nævnt har været mindre end i det foregående år. Årsagen til lagerforøgelsen må altså ligge i et mindre forbrug. Nedenstående oversigt, der viser den procentvise ændring i årets løb i lagerværdien (regnet i faste priser) for nogle hovedgrupper, tjener til at illustrere dette forhold.

Lagerændringer i løbet af 1951.

Jern	+ 26 %	Hørfrø	÷ 4 %
Andre metaller	+ 22 %	Forsk. andre råstoffer	+ 9 %
Brændsel og mineralske olier	+ 64 %	Nærings- og nydelsesmidler	+ 11 %
Farve- og lakvarer	÷ 7 %	Kunstgødning	+ 5 %
Glas, træ og kork	+ 22 %	Garvestoffer	÷ 19 %
Papir	+ 2 %		
Gummi	+ 70 %	I alt	+ 21 %

Det må dog bemærkes, at der inden for de pågældende hovedgrupper findes enkelte varer, hvoraf lagrene er gået ned. Dette gælder således plader og profiler til skibsbygning, hvidblikplader, sølv, koks og cinders, kemisk papirmasse, kaligødning m. v.

I omstående tabel er givet en oversigt over udenrigshandelens *fordeling på valutaområder* i 1950 og 1951. De væsentligste af de forskydninger, der er sket i løbet af året, er: ændringen af overskuddet over for Vesttyskland til et underskud, hovedsagelig forklaret ved tyske importrestriktioner i forbindelse med større dansk import af metervarer, maskiner og metaller; endvidere stigningen i underskuddet i forhold til U.S.A., navnlig på grund af større import af stenkul til erstatning for svigtende tilførsler fra europæiske lande; endelig forøgelsen af overskuddet over for det indre £-område, der dels skyldes større eksport og højere priser for denne, dels nedgang i importen, bl. a. af kul.

Lægger man tallene for transithandel til de ovenfor anførte tal for import og eksport, der kun omfatter specialhandelen, og trækker de med søfragt forbundne udgifter (der kan anslås til ca. 800 mill. kr.) fra den således fremkomne indførselsværdi (opgjort cif.), kommer man til en samlet indførselsværdi (opgjort fob.) på ca. 6.360 mill. kr., og en samlet udførselsværdi på 5990 mill. kr. Udenrigshandelen har således givet et underskud på ca. 370 mill. kr.

Danske skibes sejlads for udlandets regning skønnes at have indbragt en nettoindtægt på 575 mill. kr., medens der har været nettoudgifter til fragt for

Udenrigshandelens fordeling på valutaområder (mill. kr.).

	1951			1950		
	Import	Eksport	Import-overskud	Import	Eksport	Import-overskud
U.S.A. med besiddelser	745	165	580	544	120	424
$-området iøvrigt[1]	48	91	÷ 43	11	51	÷40
Latinamerika uden for $-området[2]	216	155	61	167	86	81
£-området inden for OEEC[3]	1848	2348	÷500	1902	2007	÷105
£-området uden for OEEC[4]	65	66	÷ 1	67	40	27
Vesttyskland	896	728	168	571	787	÷216
Øvrige OEEC-lande med besiddelser	2249	1469	780	1841	997	844
Østeuropa	710	531	179	549	322	227
Spanien med besiddelser	55	58	÷ 3	82	28	54
Andre lande uden for Europa ...	125	101	24	132	86	46
Færøerne og Grønland	36	74	÷ 38	24	68	÷ 44
I alt	6993	5786	1207	5890	4592	1298

[1] Den vestlige halvkugle med undtagelse af U.S.A., de i note 2 nævnte lande samt europæiske kolonier.
[2] Argentina, Brasilien, Chile, Paraguay, Peru og Uruguay.
[3] England med kolonier og mandatområder m. v. samt Irland og Island.
[4] Engelske dominions (undtagen Canada) med besiddelser samt Burma, Jordan og Irak.

dansk regning på fremmede skibe til et beløb af 440 mill. kr. Danske turister regnes at have lagt 60 mill. kr. mere i udlandet, end udenlandske turister har lagt her, og nettorenteudgifter til udlandet har ligget på omkring 80 mill. kr. Endelig skønnes der at have været et overskud på andre løbende poster på betalingsbalancen på ca. 50 mill. kr. Summeres alle disse positive og negative poster, kommer man til et *totalt underskud* på balancen for varer og tjenesteydelser på *ca. 325 mill. kr.* eller næsten 500 mill. kr. mindre end i 1950. På grund af opgørelsens foreløbige karakter er dette beløb dog behæftet med stor usikkerhed.

Da Danmark i 1951 modtog gaveydelser i henhold til Marshall-planen for ca. 410 mill. kr., har der således været et *overskud på den samlede løbende betalingsbalance af* størrelsesordenen 80–90 mill. kr. mod et underskud i 1950 på 373 mill. kr.

Danmarks *nettogæld til udlandet* må med andre ord i løbet af 1951 være blevet formindsket med 80–90 mill. kr. Denne nedgang dækker imidlertid over betydeligt større forskydninger på de enkelte underposter på gældsbalancen. Den offentlige langfristede udenlandske gæld er blevet formindsket med ca. 165 mill. kr. og bankernes gæld med 177 mill. kr. (jvf. omstående tabel). Da disse beløb tilsammen udgør ca. 340 mill. kr., må der altså på andre poster være sket en stigning i gælden og/eller en nedgang i tilgodehavenderne på 250–260 mill. kr. Antagelig er denne nettogældsforøgelse for størstedelen fremkommet ved, at private foretagender – der på grund af kreditstramningen har haft vanskeligt ved at opnå kredit her i landet – har hjemtrukket eventuelle udenlandske tilgodehavender eller opnået større kreditter hos deres udenlandske leverandører.

Udviklingen i bankernes *valutastilling* fremgår iøvrigt af følgende tabel.

Bankernes nettogæld (÷) og nettotilgodehavender (+) i udlandet.

		Nationalbanken			Private banker	I alt (kol. 1 + kol. 2)
		i alt	heraf			
			EPU-valuta	anden valuta		
ult. dec.	1950	÷ 170[1]	+ 265	+ 95	÷ 21	÷ 191
„ marts	1951	÷ 174	+ 270	+ 96	÷ 74	÷ 248
„ juni	„	÷ 262	+ 422	+ 160	÷ 112	÷ 374
„ aug.	„	÷ 300	+ 453	+ 153	÷ 99	÷ 399
„ sept.	„	÷ 247	+ 426	+ 179	÷ 122	÷ 369
„ okt.	„	÷ 232	+ 392	+ 160	÷ 61	÷ 293
„ nov.	„	÷ 42	+ 318	+ 276	÷ 95	÷ 137
„ dec.	„	+ 24	+ 266	+ 290	÷ 54	÷ 30
„ jan.	1952	+ 22	+ 170	+ 192	÷ 37	÷ 15
„ febr.	„	+ 90	+ 69	+ 159	÷ 76	+ 14
„ marts	„	+ 118	+ 71	+ 189	÷ 48[2]	+ 70[2]

[1] Excl. de af staten i marts 1951 overtagne konsoliderede mellemværender med lande under den europæiske betalingsunion (EPU).
[2] Anslået.

Det fremgår heraf, at bankernes udenlandske gæld efter at være steget med godt 200 mill. kr. indtil udgangen af august er faldet ganske betydeligt i takt med forbedringen af handelsbalancen. Ved udgangen af februar er der endog tale om et lille nettotilgodehavende. Forbedringen i stillingen er foregået i noget langsommere tempo i de første to måneder af indeværende år, hvorved dog må bemærkes, at der i januar betaltes 42 mill. kr. i afdrag og renter på ældre dollarlån, ligesom der også foregik andre engangstransaktioner. Det ses, at forbedringen i den sidste tid navnlig er sket i forhold til den europæiske betalingsunion (EPU), medens beholdningen af andre valutaer – herunder dollars – igen har været faldende. Dette kan indebære visse ubehageligheder, idet Danmark nu befinder sig i den guldfri debettranche (hvor man ikke får guld tilbagebetalt ved forbedring af balancen), og selv om stillingen over for EPU forbedres yderligere i den kommende tid, vil der dog antagelig gå en længere periode, før vi har arbejdet os igennem den guldfri kredittranche og derved får ret til 50 % guld eller dollars ved yderligere stigning i overskuddet over for unionen.

Om den *fremtidige udvikling* på betalingsbalancen er det i øjeblikket næppe muligt at sige ret meget, bl. a. fordi spørgsmålet om yderligere liberalisering endnu henstår uafgjort.

Det skal blot nævnes, at der i *januar 1952* pány opstod et meget betydeligt importoverskud, 159 mill. kr., dels som følge af større import, dels som følge af mindre eksport. Dette kan dog næppe tages som udtryk for nogen afgørende vending i handelsbalancesituationen. Importforøgelsen skyldes for en stor del, at der er ankommet enkelte store laster af bestemte varer netop i januar; således var der en import af brødkorn på ca. 30 % af hele 1951-importen, og noget lignende gjaldt for kopra, ligesom der bl. a. var en usædvanlig stor import af visse metaller. Nedgangen på eksportsiden beror omvendt i ikke ringe grad på,

at der tilfældigvis ikke solgtes noget større skib til udlandet i januar. I februar skete der da også pány en stigning i eksporten, medens importen gik ned med mere end 100 mill. kr., hvorved merimporten reduceredes til 26 mill. kr. Der kan dog være grund til at pege på, at smøreksporten i årets første 13 uger lå ret lavt sammenlignet med sidste år (23.2 mod 31.1 mill. kg). Det samme gjaldt flæsk og bacon (49.5 mod 62.3 mill. kg). For smørrets vedkommende er der imidlertid det at bemærke, at nedgangen udelukkende falder på England, medens der tværtimod har været større eksport til andre lande, hvis priser gennemgående ligger højere. Derimod er der stigning i osteeksporten (fra 8.7 til 11.7 mill. kg), medens der kun er sket mindre ændringer for æg samt levende og slagtet hornkvæg (taget under et).

Pengeforholdene.

Som flere gange berørt i det foregående er der sket betydelige ændringer i likviditetssituationen i løbet af perioden siden begyndelsen af 1951. Den samlede pengemængde opfattes almindeligvis som omfattende dels seddelomløbet med tillæg af de private bankers indestående på foliokonto i nationalbanken, dels cirkulerende skatkammerbeviser (der har så kort løbetid, at de kan betragtes som praktisk talt fuldt likvide). Man kan imidlertid ikke på nationalbankens balance direkte finde de private bankers folioindskud, idet der på foliokonto også er posteret visse beløb, som tilhører forskellige offentlige institutioner; som hovedregel kan man dog gå ud fra, at disse beløb er nogenlunde konstante gennem tiden ,således at *ændringer* i foliokontoen stort set skyldes forandringer i bankernes indskud på denne.

Fra december 1950 til september 1951 foregik der kun mindre forskydninger i mængden af omløbende skatkammerbeviser, medens seddelmængde + folioindskud steg med ca. 50 mill. kr. Imidlertid tilføjedes der netop i denne periode en betydelig underpost på foliokontoen; det drejer sig om de beløb, som i henhold til den i februar gennemførte deponeringsordning for en vis tid skal bindes i nationalbanken i forbindelse med import af metervarer m. v. Disse indskud indgår *ikke* i bankernes frie folioindskud og kan altså ikke medregnes under tiden, således at *ændringer* i foliokontoen stort set skyldes forandringer i bankerpengemængden. Ved slutningen af 1951 udgjorde disse beløb 262 mill. kr., og det kan anslås, at de ved udgangen af september 1951 lå omkring 230–240 mill. kr. Seddelmængde + *fri* folio er med andre ord i løbet af årets første 3 kvartaler gået ned med henimod 200 mill. kr.

Denne pengeopsugning var det samlede resultat af flere faktorer, der delvis trak i hver sin retning. For det første solgte nationalbanken fremmed valuta, der fremskaffedes dels ved stigning i den udenlandske nettogæld (jvf. foran), dels igennem Marshall-hjælpen. I alt opsugedes der ad denne vej et beløb på omkring 300 mill. kr. Hertil kom den omtalte opsugning i forbindelse med deponeringsordningerne. I modsat retning virkede statsfinanserne, hvorover der i alt udpumpedes et beløb af samme størrelsesorden som nettovalutasalget, for en stor del i form af nedbringelse af mængden af cirkulerende statsobligationer og ydelse af lån til byggeri m. v. Endvidere øgedes nationalbankens udlånsvirksom-

hed med 75 mill. kr., ligesom den pumpede et mindre beløb ud ved at forøge sin obligationsbeholdning.

Samtidig med, at denne formindskelse af pengemængden foregik, var produktion, priser og indkomster endnu i denne periode stigende, hvorfor den private sektor ønskede at anvende større beløb til transaktionsformål. For de *private bankers* vedkommende blev resultatet, at erhvervslivet udnyttede tidligere givne lånetilsagn i større udstrækning, hvorved bankernes samlede udlån steg med 366 mill. kr., samtidig med at forretningsmæssige indlån gik ned med 207 mill. kr. Indlån på bankbog og på tid steg ganske vist samtidig med 260 mill. kr.; men bankerne blev dog nødt til at skaffe sig yderligere midler ved at trække på deres udenlandske forbindelser (100 mill. kr.), afvikle obligationsbeholdninger (57 mill. kr.) og låne i nationalbanken (størstedelen af de foran nævnte 75 mill. kr.), og endda reduceredes deres kassebeholdning med 104 mill. kr.

Følgen af denne udvikling var, at bankernes udlånsbetingelser efterhånden skærpedes, ikke mindst for så vidt angår byggelån, og stigningen i den faktiske udlånsvirksomhed aftog da også kendeligt fra maj måned.

Også *sparekassernes* udlån voksede, medens deres indlån ikke steg tilsvarende, med det resultat, at også de måtte sælge obligationer (de store sparekasser alene for 177 mill. kr.).

Da både banker og sparekasser og muligvis også andre således ønskede at realisere en del af deres obligationsbeholdninger, samtidig med at tilgangen af nye kredit- og hypotekforeningsobligationer oversteg nedgangen i statsobligationer, skabtes der et pres på markedet for disse papirer, der fik deres kurser til at synke; indeks (1935 = 100) faldt fra december 1950 til oktober 1951 med 9 points til 86.

I *sidste kvartal af 1951* ændrede udviklingen imidlertid ganske retning. Seddelomløb + folio i nationalbanken steg med 328 mill. kr., og da der for kvartalet som helhed kun skete mindre forandringer i mængden af skatkammerbeviser, ligesom forøgelsen af deponeringens andel af foliokontoen må antages at have været ret begrænset, kan den reelle forøgelse af pengemængden anslås til ca. 300 mill. kr. Dette omslag hænger i første række sammen med den tidligere omtalte ændring i valutastillingen. Fra slutningen af september til årets udgang forandredes en udenlandsk nettogæld for nationalbanken på 247 mill. kr. til et tilgodehavende på 24 mill. kr., og selv om en del af denne forbedring skyldes indgået Marshallhjælp, kan man dog regne med, at nationalbanken netto har købt valuta for omkring 200 mill. kr. Samtidig er pengeudpumpningen via statsfinanserne fortsat, og en nedbringelse af nationalbankens udlån og obligationsbeholdning med tilsammen ca. 20 mill. kr. i forbindelse med den forholdsvis ringe vækst i de i henhold til deponeringsordningerne bundne beløb har langt fra været tilstrækkelig til at opveje de pengemængdeforøgende faktorer.

For de private banker er der som følge heraf og på grund af nedgangen i den indenlandske økonomiske aktivitet sket en væsentlig lettelse i situationen. Deres udlån er kun steget med ca. 20 mill. kr., medens forretningsmæssige indlån er vokset med 223 mill. kr. På trods af, at den sædvanlige sæsonmæssige nedgang i indlånene på bankbog og på tid (muligvis på grund af at publikum har følt sig fristet til at købe obligationer ved de lave kurser, muligvis som følge af det

nu indtrådte fald i indkomsterne) har været usædvanlig stærk i sidste kvartal 1951 (146 mill. kr.), har de derfor kunnet forøge deres kasse med 171 mill. kr. og nedbringe gælden til udenlandske korrespondenter med 68 mill. kr. Samtidig har de ganske vist også fortsat formindsket deres beholdninger af værdipapirer (68 mill. kr.), dog antagelig for en stor del ved at lade de kortfristede statspapirer, som de lå inde med, udløbe.

Som følge af, at bankerne foretrak at benytte lejligheden til at styrke deres kassebeholdninger og stadig nedbragte deres værdipapirportefeuille (hvilket også gjaldt de større sparekasser), indtrådte der ikke nogen særlig udpræget lettelse på obligationsmarkedet. Indekset (1935 = 100) steg kun med et enkelt point til 87 i november og december.

I januar-februar 1952 er seddelomløb + folio gået ned med 126 mill. kr.; men det opvejes stort set af en stigning i mængden af cirkulerende skatkammerbeviser, således at pengemængden har holdt sig nogenlunde uforandret. Da nationalbanken fortsat har købt valuta (for ca. 80–100 mill. kr.), medens den kun har reduceret sine udlån og obligationsbeholdning med 10 mill. kr. netto, og der næppe er sket større ændringer i deponeringsbeløbene, må statsfinanserne i denne periode have virket kontraktivt, antagelig som følge af indbetaling af værneskat og optagelse af nye statslån. For bankernes vedkommende foregik der i januar pány en stigning i udlånsvirksomheden, samtidig med at indlånene gik ned. Både kassebeholdning og obligationsbeholdning faldt derfor (henholdsvis med 146 og 13 mill. kr.). Men i februar er det gået omvendt: udlånene er reduceret, indlånene gået i vejret med den følge, at kassebeholdningen er steget med 51 mill. kr. og obligationsportefeuillen med 85 mill. kr., hvoraf sandsynligvis størstedelen er skatkammerbeviser. Obligationskurserne, hvis indeks i januar og februar lå på 86, er i løbet af marts gået noget i vejret.

Øjeblikkets problemer.

Situationen er i øjeblikket på mange punkter yderst usikker. Dels foregår der forhandlinger om *overenskomsterne mellem arbejdere og arbejdsgivere* for de kommende to år, dels skal rigsdagen i nær fremtid tage stilling til en række vigtige problemer, hvoriblandt kan nævnes spørgsmålet om eventuel forlængelse af de i 1950 og 1951 vedtagne love om *skatter og afgifter,* som udløber pr. 31. marts, såvel som om de øvrige bestemmelser, herunder om prisbinding for landbrugsvarer på hjemmemarkedet, der indgik i de storpolitiske forlig vedrørende den økonomiske situation. Hvilken afgørelse der her vil blive truffet, beror antagelig i høj grad på udfaldet af lønforhandlingerne.

Endvidere skal der træffes afgørelse om en eventuel *videreførelse af liberaliseringen* af den intereuropæiske samhandel. På dette punkt har Danmark ikke opfyldt sine forpligtelser fuldt ud; men på baggrund af den forbedring, som i den senere tid er sket i Danmarks stilling over for EPU, vil der antagelig blive lagt et vist pres på os for at gå videre i denne retning.

Imidlertid er dette spørgsmål også af indenrigspolitisk betydning, idet de erhverv, der kan tænkes at blive udsat for en hårdere konkurrence som følge af en udvidet liberalisering, har kædet spørgsmålet om gennemførelse af en *told-*

revision i opadgående retning ind i denne sammenhæng. Dels hævdes det, at i hvert fald visse dele af det danske erhvervsliv ligesom andre landes må have et beskyttet hjemmemarked, så længe danske eksportindustrier støder på toldmure i udlandet, dels mener man, at Danmark vil stå stærkere ved internationale økonomiske forhandlinger, hvis man har nogenlunde høje toldsatser, som man i givet fald kan slå af på for selv at opnå toldmæssige indrømmelser.

På noget længere sigt kan formentlig også spørgsmålet om *huslejeudligning* eller *-regulering* ventes taget op til behandling.

Om baggrunden for *overenskomstforhandlingerne* skal det anføres, at den gennemsnitlige timefortjeneste i industrien fra januar kvartal 1950 (umiddelbart før den foregående overenskomstsituations afslutning) til oktober kvartal 1951 er steget fra 2.99 kr. til 3.58 kr. (anslået) eller med lige knapt 20 % (19 % for faglærte og 22 % for ufaglærte). I samme periode er detailpristallet (1914 = 100) gået i vejret fra 318½ (gennemsnit af januar- og aprilpristallene 1950) til 370½ eller med ca. 16 %. Efter denne beregning skulle arbejdernes realløn altså være blevet forøget med små 3 %, hvorved dog må bemærkes, at detailpristallet ikke giver noget sikkert indtryk af leveomkostningernes bevægelse for alle grupper af arbejdere. Heroverfor kan arbejderne henvise til, at lønnens andel i nationalindkomsten i de senere år har været faldende, således at andre grupper har opnået en forholdsmæssigt større realindkomstfremgang, hvorved indkomstfordelingens ulighed er blevet skærpet, jvf. nedenstående tabel.

Skønsmæssig beregning over udviklingen i forskellige erhvervsgruppers samlede indkomst 1946–51. (1946 = 100)[1].

	1946	1947	1948	1949	1950	1951[2]
Selvstændige landbrugere	100	105	122	153	191	200
Gartnere og fiskere	100	93	106	81	81	77
Direktører, fabrikanter, grosserere, håndværksmestre, detailhandlere m. fl.	100	114	122	127	147	172
Arbejdere i landbruget	100	101	104	105	118	125
Arbejdere i håndværk og industri, butikspersonale m. fl.	100	106	117	123	138	151
Tjenestemænd m. fl.	100	107	113	118	122	129
Detailpristallet	100	102	105	106	113	124

[1] Efter betænkningen om „Lønregulering efter pristallet".
[2] Foreløbige tal.

Det fremgår klart heraf, at lønmodtagerne har haft en langt ringere indkomststigning end de selvstændige erhvervsdrivende (med undtagelse af den lille gruppe: gartnere og fiskere).

De vigtigste af de *generelle krav,* som er blevet fremsat fra arbejderside, men som hidtil praktisk fuldstændig er blevet afvist af arbejdsgiverne, går ud på

1) forkortelse af arbejdstiden fra 48 til 44 timer ugentlig uden lønreduktion,

2) 3 ugers i stedet for 2 ugers ferie med løn,

3) forhøjelse af timelønningerne med 15 øre + 10 øre til de lavest lønnede og forhøjelse af akkordsatserne med 10 %.

Fra arbejdsgiverside har man beregnet, at opfyldelse af disse krav vil koste ca. 1.2 milld. kr. om året ved fuld beskæftigelse. Beregningens rigtighed bestrides af modparten, bl. a. ud fra den betragtning, at arbejdstidsforkortelsen og feriens forlængelse ikke vil føre til nogen produktionsnedgang af betydning, idet arbejdernes produktivitet vil forbedres tilsvarende. Om den ene eller den anden påstand er rigtig, kan formentlig kun erfaringen afgøre. Under alle omstændigheder vil en fuldstændig gennemførelse af kravene formentlig øge arbejdernes købekraft betydeligt, hvilket vil tendere mod at skabe et nyt inflationspres og muligvis nye betalingsvanskeligheder, og de højere omkostninger vil antagelig – i mangel af priskontrollerende indgreb – føre til, at priserne bliver sat i vejret på mange områder. Herigennem fjernes ganske vist det umiddelbare inflationspres, men på grund af pristalsreguleringen fremkaldes nye lønstigninger, omend med en vis forsinkelse. At dette rejser en række økonomisk-politiske problemer, kan næppe bestrides – men det bagvedliggende forhold, som arbejderne kan anføre som motivering for deres krav, er den forskydning af indkomstfordelingen til gunst for andre grupper, som er foregået i de senere år, og som man retfærdigvis ikke kan se bort fra.

13.3.1952.

Den 15. marts afsluttedes forligsforhandlingerne med, at forligsmanden forelagde hovedorganisationernes ledelser en skitse til et *mæglingsforslag,* som begge parter derefter lovede at ville anbefale deres medlemmer at vedtage. Efter en teknisk gennemgang fremsattes forslaget officielt den 19. marts. Dets hovedindhold fremgår af følgende oversigt:

1) Der sker ikke nogen generel nedsættelse af *arbejdstiden;* derimod reduceres arbejdstiden i døgndriftsvirksomheder pr. 1. september 1952 fra 160 til 152 timer inden for tre uger, og fra 1. marts 1953 yderligere til 144 timer. Der ydes lønkompensation for den første, men ikke for den anden arbejdstidsnedsættelse. Chaufførers arbejdstid nedsættes til 48 timer ugentlig, og arbejde herudover betales som overarbejde. For andre gruppers vedkommende behandles spørgsmålet i særlige udvalg.

2) *Ferien* forlænges fra 2 til 3 uger om året, og feriegodtgørelsen forhøjes til 6½ %. Den ekstra ferieuge behøver ikke at lægges i sommermånederne og kan evt. gives i form af enkelte fridage. På dette punkt gennemførtes fagforeningernes krav.

3) *Lønnen.* De overenskomstmæssige normallønninger uden for jernindustrien forhøjes med 8 øre pr. time for mænd og 6 øre for kvinder, minimallønningerne og de personlige lønninger inden for minimallønsoverenskomsterne med henholdsvis 7 og 5 øre. Der sker ingen almindelig forhøjelse af akkordlønningerne. Jernindustriens minimalløn forhøjes med 4 øre for mænd og voksne

kvinder, timelønningerne med 6 øre for mænd og 4 øre for kvinder, og normallønningerne med 8 øre. Til disse forbedringer kommer de, der er opnået ved fagenes forhandlinger for de enkelte grupper, heriblandt akkordforbedringer. *Pristalsreguleringen* bevares uforandret, dog med den forskel, at kvindelige arbejdere fremtidig får 4 øre (mod hidtil 3.3 øre) for hver 6 points stigning i detailpristallet, medens satsen 3.3 øre stadig gælder ved fald i detailpristallet.

Endvidere er skifteholdsbetalingen sat i vejret. Spørgsmålet om lige løn for kvinder skal behandles i et særligt udvalg. Hertil kommer en række andre forslag af mere begrænset rækkevidde.

Den 2. april meddeltes det, at forslaget var blevet vedtaget af begge parter, med omkring ¾ majoritet. Hos arbejderne opnåede forslaget ved urafstemning 203.000 stemmer, medens 77.000 stemte imod, og ved kompetent forsamling blev der afgivet 106.000 ja-stemmer og 8.000 nej-stemmer. Kun i to mindre forbund var der flertal imod forslaget; men da dette var en helhed, kommer vedtagelsen også til at gælde for de pågældende forbund. (Om hovedtrækkene i afstemningsreglerne henvises til „Økonomi og Politik" 1950, hft. 1, s. 67–68).

I slutningen af marts gennemførtes på rigsdagen en række *skattelove* hvorved man i det store og hele videreførte den ved forligene i 1950 og 1951 (jvf. „Økonomi og Politik" 1950, hft. 3, s. 292–95 og hft. 4, s. 376–77) fastlagte finanspolitiske linie. *Indkomst- og formueskatten til staten* udskrives med samme beløb som i de foregående skatteår, dog med den modifikation, at undergrænsen for den indkomst, hvoraf der skal betales skat, hæves fra 1000 til 1800 kr., medens minimumsskatten til staten tilsvarende forhøjes fra 5 til 15 kr. Tilsvarende ændringer gennemføres for den *fælleskommunale indkomstskat* (der iøvrigt lige som sidste år udskrives med 100 % af normalbeløbet). Ved disse ændringer lider det offentlige et provenutab på nogle få mill. kr., men til gengæld opnås betydelige administrative besparelser, idet man undgår opkrævning af små skattebeløb hos 165.000–175.000 personer. Tillægsindkomstskat til staten betales efter samme principper som i fjor (10 % af den normale indkomstskat med fradrag af 200 kr.). *Værneskatten* såvel af personer som af aktieselskaber m. v. forhøjes med gennemgående 25 %. Også de i 1950 til 1951 vedtagne forhøjelser af forbrugsafgifterne forlængedes (med en enkelt – af beskæftigelseshensyn motiveret – lempelse for visse cigartyper) dog kun for 2 måneder, idet det er meningen at undersøge, om en mere almindelig revision er hensigtsmæssig. Spørgsmålet om forlængelse af den bundne opsparing har endnu ikke været rejst.

Liberaliserings- og toldspørgsmålet henstår uafgjort; men det synes at kunne blive vanskeligt at samle et rigsdagsflertal om en ordning, hvorved større liberalisering kompenseres med højere told.

3.4.1952.

I febr. skete der pány en stigning i industriproduktionen, som ganske vist til dels var sæsonmæssigt betinget, men som dog alligevel giver indtryk af en vis bedring af industriens produktion, idet den navnlig faldt på de brancher, som i den foregående tid har været hårdt ramt (næringsmidler, tekstil, fodtøj og beklædning).

8.4.1952.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Oktober 1951

1. Den svenske socialdemokratiske regering omdannes med deltagelse af Bondeforbundet, hvis leder Olle Hedlund bliver indenrigsminister. Af de socialdemokratiske ministre udtræder Gustav Möller og Allan Vougt, der som forsvarsminister afløses af Torsten Nilsson.

   FNs Sikkerhedsråd erklærer sig med 9 stemmer mod 2 (Rusland og Jugoslavien) kompetent til at behandle den persiske oljestrid, men behandlingen udsættes indtil premierminister Mossadeq's ankomst til New York.

2. Den persiske vicepremierminister Fatemi udtaler, at den russiske ambassadør har lovet Persien hjælp i form af udvidet handel.

   Den vesttyske regerings informationskontor meddeler, at hemmelige notater om kabinetsmøder er blevet udleveret til den franske højkommission og til det socialdemokratiske parti, der dog senere nægter at kende noget til sagen.

   Tidligere sundhedsminister Aneurin Bevan og hans tilhængere får ved valget til det engelske arbejderpartis eksekutivkomité flere repræsentanter valgt.

3. Det engelsk-persiske oljeselskabs stab forlader Abadan.

   Det meddeles, at sterlingområdets guld- og dollarreserver i 3. kvartal af 1951 er faldet til 3.269 mill. $, idet der har været et underskud på 638 mill. $ mod et overskud på 54 mill. $ i det foregående kvartal.

4. De forenede Stater suspenderer al „Point Four"-hjælp til Ceylon, som 2.10 har sendt 5.500 t. gummi til Kina.

7. Israels regering omdannes til en koalition mellem Mapai og den religiøse blok. Ben Gurion fortsætter som premierminister og Moshe Sharett som udenrigsminister.

   Persiens premierminister Mossadeq flyver til New York for at deltage i forhandlingerne i sikkerhedsrådet.

8. Landdagsvalget i Bremen resulterer i fremgang for socialdemokrater og neonazister og tilbagegang for regeringspartierne (fra 47.7 til 35.6 %).

   Den ægyptiske premierminister Nahas pasha foreslår i deputeretkammeret ophævelse af den anglo-ægyptiske traktat af 1936 og af samstyreaftalen af 1899 om Sudan samt oprettelse af en sudanesisk stat i personalunion med Ægypten.

9. I en note til Cairoregeringen bestrider England Ægyptens ret til ensidigt at opsige traktaterne.

   Atlantmagternes tolvmandskomité træder sammen i Paris og vælger Harriman til formand, Gaitskell og Monnet til viceformænd.

10. Den østtyske ministerpræsident Grotewohl erklærer, at de fleste af dr. Adenauers 14 betingelser for afholdelse af altyske valg er acceptable, men at forhandlingerne med de allierede højkommissærer må afbrydes.

11. Kommunevalg i Norge viser fremgang for arbejderpartiet i forhold til 1947.

    Det sudanesiske Ummaparti protesterer mod Ægyptens indlemmelseskrav og erklærer kun at ville være tilfreds med fuld uafhængighed.

    Irak foretager en henvendelse til Eng-

land om ændring i de irakisk-engelske traktatforhold.

Diskontoforhøjelse i Frankrig, som også tager andre forholdsregler for at standse inflationen og faldet i valutakurserne.

13. Storbritannien, U.S.A., Frankrig og Tyrkiet forelægger Ægypten forslaget om oprettelse af en allieret overkommando for Mellemøsten og indbyder Ægypten til at deltage heri; suspensionen af den anglo-ægyptiske aftale fra 1936 gøres afhængig af, at Ægypten modtager dette tilbud.

Østtysklands præsident, Wilh. Pieck udtaler, at hans regering ikke længere insisterer på kravet om afbrydelse af forhandlingerne mellem forbundsrepubliken og den vestallierede højkommission som betingelse for forhandlinger.

Fra Venezuela meddeles, at et kommunistisk revolteforsøg er slået ned.

15. Begge huse i det ægyptiske parlament vedtager regeringsforslagene af 8. 10. om opsigelse af traktaterne med England.

Den ægyptiske udenrigsminister meddeler den engelske ambassadør regeringens beslutning om at afvise firemagtsforslaget af 13. 10 og det britiske forslag fra samme dag om fortsættelse af det engelsk-ægyptiske samstyre med bistand af en international kommission, indtil Sudan selv kan bestemme sin endelige stilling.

16. Resultaterne af de franske departementsrådsvalg den 7. og 14. 10 viser fremgang for gaullister og moderate, tilbagegang for socialister og kommunister.

Sammenstød i Suez-kanalzonen mellem britisk militær og ægyptiske civilpersoner.

Storbritannien beslutter at sende forstærkninger til Ægypten.

Pakistans premierminister Liaquat Ali Khan myrdes. Hans post overtages af den hidtidige generalguvernør Khwaja Nazimuddin.

Persiens premierminister Mossadeq afviser i FN's sikkerhedsråd et engelsk mæglingsforslag.

17. Undtagelsestilstand proklameres i Ægypten.

18. U.S.A.s højkommissær i Vesttyskland McCloy erklærer, at U.S.A. vil føle sin egen sikkerhed truet og gribe ind, hvis der opstår en ny hitleristisk politistat i Tyskland.

19. FN's sikkerhedsråd beslutter med 8 stemmer mod 1 (Rusland) at anmode Den internationale Domstol om en udtalelse angående rådets kompetence til at behandle den persiske oljestrid.

22. Den europæiske betalingsunion offentliggør en oversigt over medlemsstaternes balance overfor unionen: Storbritannien ÷ $ 142 mill., Vesttyskland ÷ 106 mill., Holland ÷ 191 mill., Belgien + 80 mill., Schweiz + 77 mill., Italien + 142 mill. og Portugal + 71 mill.

I Korea underskriver begge parters forbindelsesofficerer en overenskomst om genoptagelse af våbenhvileforhandlingerne.

23. Den syriske udenrigsminister afviser tanken om en mellemøstlig forsvarspagt.

Kinas præsident Mao Tse-tung erklærer, at hjælpen til Nordkorea vil blive fortsat, indtil U.S.A. er parat til en fredelig løsning.

24. Præsident Truman erklærer, at krigstilstanden mellem U.S.A. og Vesttyskland ophører.

Rusland og Persien afslutter en vareudvekslingsaftale (sukker mod bomuld).

25. I Korea genoptages våbenhvileforhandlingerne i Panmunjon.

Der afholdes valg til det engelske underhus med følgende resultat. Konservative og allierede: 13.7 mill. stemmer og 321 mandater (1950: 12.5 mill. og 298). Liberale: 0.7 mill. og 6 (2.6 mill. og 9). Arbejderpartiet: 13.9 mill. og 295 (13.1 mill. og 315). Andre: 0.2 mill. og 3 (0.3 mill. og 3). Attlee demissionerer, og Winston Churchill opfordres til at danne regering.

26. Det japanske parlament godkender

fredstraktaten og sikkerhedspagten med U.S.A.

I Tibet når de kinesiske besættelsesstyrker frem til Lhasa.

27. Den ægyptiske regering sender en note til Storbritannien, hvori den meddeler, at traktaterne af 1936 og 1899 nu er opsagt, og at Kong Faruks titel er ændret til „Konge af Ægypten og Sudan"; de britiske tropper forlanges trukket bort fra kanalzonen, hvor der efterhånden har udviklet sig en meget spændt situation med gentagne sammenstød mellem britiske tropper og ægyptiske civilpersoner.

Det albanske indenrigsministerium melder om tilintetgørelse af en større gruppe jugoslaviske agenter.

I Grækenland dannes en centrumsregering (progressister og liberale) med general Plastiras som premierminister og Venizelos som udenrigsminister.

28. De engelske liberales fører Cl. Davies meddeler, at han har afslået et tilbud om sæde i den nye regering, men har tilsagt den sit partis støtte.

30 medlemmer af det illegale persiske Tudeh-parti arresteres.

Ved valgene til det schweiziske nationalråd bliver resultatet (i mandater)

Katolsk-konservative..	48	(1947: 43)
Agrarpartiet	23	(21)
Radikale	51	(52)
Socialdemokrater	49	(47)
Kommunister	5	(7)
Forskellige andre	20	(24)

29. Det amerikanske udenrigsministerium meddeler, at U.S.A., Storbritannien, Frankrig og Tyrkiet har underrettet Syrien, Libanon, Saudi Arabien, Jordan og Israel om, at oprettelsen af en mellemøstlig overkommando fortsættes uanset Ægyptens stilling.

Indonesiens premierminister meddeler, at ca. 15.000 personer nyligt er blevet arresteret som medlemmer af en undergrundsbevægelse med udenlandsk støtte.

Libanons parlament vedtager en resolution, hvori det udtales, at landets uafhængighed trues af de vestlige forsvarsplaner.

30. Udnævnelsen af ministre med kabinetsrang i den nye engelske regering afsluttes. Det nye kabinets medlemmer er: Winston Churchill (premier- og forsvarsminister), Anthony Eden (vicepremier- og udenrigsminister), Lord Woolton (lord president med ansvar for fødevarer og landbrug), R. A. Butler (finansminister), Lord Ismay (commonwealth), Lord Salisbury (lordseglbevarer), Maxwell Fyfe (indenrigsmin. og walisiske sager), W. Monckton (arbejdsmin.), Oliver Lyttelton (kolonier), Lord Simonds (lordkansler), P. Thorneycroft (handel), Lord Cherwell (paymaster-general, ansvarlig for atomenergi), J. Stuart (Skotland), Macmillan (boliger og lokalstyre), Lord Leathers (transport, brændsel og energi), Crookshank (sundhedsmin., underhusleder).

Burmas premierminister Thakin Nu erklærer, at Burma vil nationalisere alle fremmede foretagender mod erstatning.

31. Det hollandske andetkammer vedtager med 62 stemmer mod 6 ratifikationen af Schumanplanen.

Præsident Truman underskriver loven om økonomisk hjælp til fremmede lande; af ialt $7.3 mld. skal de 5.8 gå til Europa (incl. 4.8 mld. militærhjælp).

November 1951

1. Uroligheder i Marokko.

Den persiske oppositionsleder Imami beskylder regeringen for ikke at have standset kommunisttruslen.

Tre tidligere kommunistiske ministre i Polen, Gomulka, Spychalski og Putek, sættes under anklage for forræderi.

2. Den østtyske ministerpræsident Grote-

wohl udtaler sig mod forslaget om FN's deltagelse i forhandlingerne om afholdelse af altyske valg.

5. U.S.A., Storbritannien og Frankrig tilstiller FN's generalforsamling en resolution, der foreslår at nedsætte en upartisk international kommission under FN's opsyn til at undersøge muligheden for gennemførelse af altyske valg.
6. Kongens tale ved åbningen af det engelske parlament bebuder ophævelse af stålnationaliseringen, udvidelse af boligbyggeriet og fødevareproduktionen og fortsættelse af arbejderregeringens udenrigspolitik.
7. Den engelske finansminister R. A. Butler bebuder importnedskæringer, skatteforhøjelser, besparelser og renteforhøjelse.
8. Udenrigsminister Acheson forelægger Englands, Frankrigs og U.S.A.s forslag om regulering, begrænsning og gradvis reduktion af rustningerne og de væbnede styrker, for FN's plenarforsamling i Paris.

   Sovjets udenrigsminister Vyshinsky kritiserer vestmagternes forslag skarpt og fremlægger Sovjets, der indeholder forbud mod medlemsskab af atlantpagten, mod oprettelse af baser på fremmede staters område og opfordrer til våbenhvile i Korea, til indkaldelse af en verdensafrustningskonference og afsluttelse af en femmagtsfredspagt.
10. Den syriske regering går af på grund af indre uenighed om den mellemøstlige forsvarspagt.
11. Ved valgene i Argentina genvælges Perón til præsident med 4½ mill. stemmer af ialt 7 mill.; også i parlamentet får præsidentens parti stort flertal. Den slagne radikale kandidat protesterer mod valgets karakter.
14. I Belgrad afsluttes en overenskomst om amerikansk militærhjælp til Jugoslavien.
16. M. P. Koirala danner ny regering i Nepal.

    Udenrigsminister Vyshinsky uddyber sit afrustningsforslag bl. a. med krav om forbud mod atombomber, nedrustning med en tredjedel, fuld oplysning om rustningernes omfang m. m.

    Frankrigs finansminister René Mayer bebuder skatteforhøjelser og importnedskæringer.
19. Den norske statsminister Ejnar Gerhardsen træder pludseligt tilbage og afløses af tidl. minister Oscar Torp.
22. England og U.S.A. afslutter en aftale om udveksling af råvarer.

    Efter et møde i Paris forhandler udenrigsministrene Acheson, Eden og Schuman med den vesttyske kansler og udenrigsminister Adenauer. I en fælleserklæring meddeles, at man vil søge den vesttyske besættelsesstatut afløst af en ordning, der indskrænker besættelsesmagternes kompetence til at omfatte sager angående Berlin og hele Tyskland; de allierede tropper skal forblive i Vesttyskland som „sikkerhedsstyrker".
23. Som svar på en række ægyptiske henvendelser afviser den engelske regering skarpt de ægyptiske klager over de britiske troppers holdning og tilkendegiver englændernes beslutning om at forblive i kanalzonen.

    Efter et møde med medlemmer af Europarådet erklærer en amerikansk kongresdelegation sin beklagelse af, at rådet ikke har gjort større fremskridt.
24. På et gaullistisk partimøde kritiserer general de Gaulle Plevenplanen, der ikke giver garantier for, hvorledes den nye tyske hær skal anvendes.

    Sovjetunionen protesterer mod planerne om oprettelse af den mellemøstlige forsvarskommando.
26. Under forhandlingerne i Panmunjon er der nået enighed om en våbenstilstandslinje, der dog kun vil have gyldighed, såfremt der afsluttes en våbenstilstand inden 27. 12.

    Den af det østtyske „Volkskammer" nedsatte komité til drøftelse af en fællestysk valglov forkaster det vesttyske forslag om en forudgående undersøgelse af forholdene i Tyskland.
27. Den tjekoslovakiske vicepremierminister Slansky arresteres for spionage.
28. Den engelske indenrigsminister Max-

well Fyfe erklærer i Europarådet, at Storbritannien ikke vil indtræde i en europæisk føderation, men er parat til at støtte praktiske forslag. Paul Reynaud kritiserer Englands holdning.

Premierminister Pibul Songgram og andre militære ledere foretager et ublodigt statskup i Siam og genindfører 1932-forfatningen, der giver kongen ret til at udnævne halvdelen af de deputerede.

29. I Syrien tager hærens stabschef, Chichekli, magten og fængsler regeringen.

Den britiske koloniminister Lyttelton ankommer til Singapore og erklærer, at ordenen må genoprettes, før der kan nås politiske fremskridt.

December 1951

1. Den franske finansminister René Mayer meddeler, at det som følge af et amerikansk tilsagn om øget økonomisk hjælp vil være muligt at undgå drastiske importnedskæringer.
2. Den italienske landbrugsminister meddeler, at der er planlagt udstykning af 900.000 acres, og at $^1/_{10}$ heraf allerede er udstykket.
3. En ungarsk note til U.S.A. protesterer mod, at amerikanske flyvemaskiner 19. 11. har krænket ungarsk luftområde med „forbryderiske hensigter"; maskinen er blevet tvunget ned af russiske jagere.

Alvorligt væbnet sammenstød mellem britisk militær og ægyptisk politi i Suezkanalzonen.

Militærrådet i Syrien med stabschef Chichekli som leder udnævner oberst Fawzi Selon til statsoverhoved, premier- og forsvarsminister.

4. FN's ad hoc-komité vedtager med 50 stemmer mod 6 (Sovjetblokken og Israel) at indbyde udsendinge fra hele Tyskland til forhandlinger om forberedelserne til afholdelse af altyske valg.

De vesttyske fagforeninger udsteder en advarsel mod nazismens begyndende genopvågnen.

I en henvendelse til britiske parlamentsmedlemmer udtaler den vesttyske kansler Adenauer, at Vesttysklands neutralisering nødvendigvis vil betyde dets indlemmelse i østblokken.

5. Sammenstød mellem politi og demonstranter i Cairo og Alexandria.
6. Ved indledningen af en forsvarsdebat i det engelske underhus udtaler premierminister Churchill bl. a., at britiske styrker ikke vil indtræde i Europahæren; endvidere at man vil genoprette hjemmeværnet og arbejde videre med fremstillingen af en atombombe.

Siams konge, Phumiphol Aduljej, godkender den foretagne forfatningsændring og overlader regeringsdannelsen til marskal Pibul Songgram.

7. De stater, der har underskrevet den italienske fredstraktat, modtager en note fra Italien, der anmoder om ændringer i traktatbestemmelserne, bl. a. med hensyn til rustningsbegrænsningen.

FN's plenarforsamling vedtager med 54 stemmer mod 5 (østblokken) formynderskabskommissionens resolution om at optage Italien i FN.

8. Den vesttyske delegation forhandler med FN's ad hoc-komité.
11. Den østtyske delegation afviser under forhandlingerne med ad hoc-komitéen planen om, at en FN-kommission skal undersøge mulighederne for afholdelse af altyske valg.

Efter mødet i Strassbourg mellem Frankrigs, Vesttysklands, Italiens og Beneluxlandenes udenrigsministre meddeles, at den kontrol, man har foreslået for Europahæren, skal udøves gennem et ministerråd, der er ansvarligt overfor en forsamling i lighed med Schumanplanens.

Europarådet afviser et fransk forslag om oprettelse af en forbundsmyndighed for deltagerne i Schumanplanen, men anbefaler med 60 stemmer mod 10 oprettelse af en politisk myndighed i

udenrigs- og forsvarspolitiske spørgsmål.

Forsamlingens præsident, Spaak, træder tilbage på grund af utilfredshed med den „frygtsomme politik".

Det meddeles, at Den europæiske Betalingsunion har anmodet den østrigske regering om at træffe forholdsregler til bekæmpelse af inflationen og at stabilisere valutaen.

12. Den norske regering fremlægger en forsvarsplan for årene 1951–54, hvori de samlede udgifter anslås til 2½–3 mld. kr.

13. Det schweiziske parlament vælger forbundsrådet for 1951–55; 6 af de 7 medlemmer genvælges, og partistillingen ændres ikke.

Den franske nationalforsamling ratificerer Schumanplanen med 377 stemmer mod 233 (gaullister, kommunister og enkelte moderate).

Ægyptens ambassadør i London trækkes tilbage som protest mod britisk „aggression".

14. I Canada ophæves valutakontrollen.

15. 45 krigsforbrydere løslades af de engelske og amerikanske myndigheder i Vesttyskland.

I Frankrigs svar på et tunesisk memorandum om oprettelse af repræsentative institutioner i Tunis betones det, at forholdet mellem de to lande kun kan baseres på anerkendelse af, at de bånd, der forener dem, er af definitiv natur.

Den finske rigsdag vedtager en bemyndigelseslov, der giver regeringen udvidede beføjelser til bekæmpelse af inflationen.

17. Ægyptens økonomiminister trækker sig tilbage på grund af uenighed med regeringen om dens indenrigs- og udenrigspolitik.

Den hollandske regering forbyder tjenestemænd at være medlemmer af det kommunistiske parti.

18. I Korea udveksler våbenstilstandsdelegationerne lister over tilfangetagne soldater.

Den vesttyske forbundsdags udenrigsudvalg vedtager – mod socialdemokraternes stemmer – at anbefale ratifikation af Schumanplanen.

Efter et møde mellem Englands og Frankrigs premier- og udenrigsministre i Paris udsendes et kommuniqué, hvori det udtales, at der hersker enighed mellem de to regeringer i alle internationale spørgsmål.

19. FN's sikkerhedsråds diskussion om Italiens optagelse i FN udskydes på ubestemt tid, efter at Sovjets repræsentant har klarlagt, at hans stilling er uændret. FN's ad hoc-komité vedtager med 45 stemmer mod 6 vestmagternes forslag om, at mulighederne for afholdelse af valg i hele Tyskland skal undersøges af en international kommission.

FN's plenarforsamling vedtager med 44 stemmer mod 5 (10 stemmer ikke) vestmagternes reviderede forslag til nedrustningsresolution, der nedsætter en kommission til forberedelse af en verdensnedrustningskonference.

Teherans nyudnævnte generalguvernør trækker sig tilbage som protest mod regeringens indblanding i forberedelserne til valget.

22. 42 krigsforbrydere løslades i Vesttyskland.

Det meddeles fra Prag, at Rudolf Slanskys hverv som viceministerpræsident og økonomisk koordinationsminister vil blive overtaget af dr. Dolansky.

Det græske parlament vedtager med 138 stemmer mod 8 (græsk samling stemmer ikke) en forfatningsændring, der bl. a. hjemler ekspropriation og udstykning af visse storgodser og forbyder tjenestemænd at strejke.

23. I Korea anklager FN's våbenstilstandsdelegation nordkoreanerne for ikke at have gjort rede for ca. 50.000 fanger.

24. Libyens selvstændighed proklameres af den nye konge Idris I, og en libysk regering dannes under Mohammed Bey Montasser.

25. Den indiske premierminister Nehru udtaler, at fremmedherredømmet i de franske og portugisiske besiddelser i Indien snart må ophøre.

Pakistans premierminister Khawja

Nazimuddin udtaler, at FN's sikkerhedsråd bør gribe ind i Kashmir.

28. Det meddeles, at den jugoslaviske dinar vil blive devalueret til en sjettedel.

29. FN's våbenstilstandsdelegation i Korea fremlægger en række endelige forslag, bl. a. fuldstændig „tilfrysning" af hærenes tilstand.

Den franske nationalforsamling vedtager med 510 stemmer mod 109 bevillingerne til krigen i Indokina.

30. U.S.A.s handelsminister meddeler, at U.S.A.s nationalprodukt i 1951 var $327 mld., en stigning på 15 %, hvoraf dog halvdelen skyldes stigende priser.

31. Den internationale flygtningeorganisation (I.R.O.) ophører at eksistere.

U.S.A.s højkommissær i Tyskland McCloy udtaler, at forbundsrepublikens industriproduktion nu er 148 % af 1936-niveauet, Berlins 51 %.

DANMARK

Oktober 1951

1. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft og ambassadør mrs. Eugenie Anderson underskriver en dansk-amerikansk venskabs-, handels- og skibsfartstraktat til afløsning af den gældende konvention af 26. april 1826.

2. Rigsdagens 103. samling åbnes. Statsminister Erik Eriksen udtaler, at det er regeringens hensigt at begrænse lovgivningsarbejdet til det strengt nødvendige og hvad forholdenes udvikling gør absolut påkrævet. Med hensyn til den økonomiske politik vil det være rigtigt at afvente virkningerne af de i sidste samling gennemførte foranstaltninger og de selvregulerende kræfter, der er sat i gang, før man tager stilling til udformningen af den økonomiske politik på længere sigt.

3. Finansminister Thorkil Kristensen giver i forbindelse med fremlæggelsen af forslag til finanslov for 1952–53 en oversigt over den finansielle og økonomiske stilling. Ifølge statsregnskabet udgjorde de samlede indtægter i 1950–51 godt 2900 mill. kr. og udgifterne godt 2500 mill. kr. For 1951–52 anslås indtægterne til 3200 mill. kr. og udgifterne til 2900 mill. kr., og for 1952–53 kan det ventes, at indtægter og udgifter vil balancere med ca. 3200 mill. kr. Herved er der regnet med forlængelse af de gældende afgiftslove, men ikke af værne- og tillægsindkomstskatten, der ligeledes udløber den 31. marts 1952. I indtægterne er ikke medregnet de beløb, der indkommer gennem bunden opsparing, ca. 220 mill. kr. i 1951–52 og ca. 130 mill. kr. i 1952–53.

Handelsminister Rytter giver i folketinget en redegørelse for valutasituationen, der i de sidste måneder har haft tendens til at bedres. Det samlede underskud på betalingsbalancens løbende poster fra medio 1951 til medio 1952 anslås nu til godt 500 mill. kr. mod godt 700 mill. kr. i 1950.

Arbejds- og socialminister Poul Sørensen fremsætter i fkt. forslag om pristalsregulering to gange årlig af alders- og invalideренter, normalbidrag m. v., forslag om bemyndigelse for arbejdsløshedskasserne til at yde brændselshjælp til arbejdsløse og forslag om arbejderbeskyttelse.

Højesteret mildner landsrettens dom over politiinspektør Troels Hoff fra fængsel til dagbøder.

4. Forsvarsministeriet offentliggør en forholdsordre til forsvaret, hvori det bl. a. hedder, at fjendtligt angreb skal betragtes som mobiliseringsordre, og at ordrer, der i kongens, regeringens, forsvarsministerens eller højere militære myn-

digheders navn udgives om ikke at mobilisere, ikke gøre modstand eller om at afbryde påbegyndt mobilisering eller kamp, skal betragtes som falske.

Repræsentanter for de kommunale organisationer og Københavns kommune forhandler med indenrigsministeren og finansministeren om kommunernes vanskeligheder ved at fremskaffe lån til anlægsvirksomhed. Kommunernes behov i indeværende finansår anslås til 240 mill. kr.

Fyens Disconto Kasse meddeler, at banken som følge af pengestramningen har været ude for en akut likviditetskrise, som nu er overstået ved velvillig assistance fra Nationalbanken og bankens to hovedforbindelser i København (Privatbanken og Landmandsbanken).

8. I København underskrives en dansk-fransk handelsaftale for tiden 1. oktober 1951–30. september 1952. Hovedsagelig på grund af en nedsættelse af eksportkontingentet for smør reduceres den danske eksport til Frankrig fra 200 til 150 mill. kr. Værdien af de franske eksportkontingenter udgør ca. 73 mill. kr. mod ca. 135 mill. kr. i 1950–51, idet en række franske eksportvarer efter ændringerne i den danske indførselsbevillingsordning nu frit kan konkurrere med varer fra de øvrige vesteuropæiske lande.
9. Det svenske udenrigsministerium oplyser, at spørgsmålet om udstrækningen af territorialfarvandet i Østersøen stadig er genstand for fælles svensk-danske undersøgelser.
10. Kongen bestemmer, at kvinder kan dekoreres med dannebrogsordenen.
11. I et kommuniqué fra det nordiske udenrigsministermøde i Stockholm oplyses, at mødet bl. a. drøftede spørgsmålet om humanitær hjælp til Korea og emigrant- og flygtningehjælp. Endvidere gav mødet udtryk for ønskeligheden af, at det danske mindretal i Sydslesvig stadig får mulighed for at være repræsenteret i landdagen.
12. Det udenrigspolitiske nævn drøfter den militære forholdsordre med forsvarsministeren, der tiltræder et forslag af Jørgen Jørgensen (r. v.) om, at et rigsdagsudvalg får lejlighed til med regeringen og særligt sagkyndige at drøfte de statsretlige problemer, der står i forbindelse med udstedelsen af forholdsordren.
13. Statsministeriet meddeler, at der i dagene 11.–13. oktober har været ført forhandlinger om Færøernes økonomiske forhold, særlig likviditetsspørgsmålet, på grundlag af en oversigt over de økonomiske forhold på Færøerne, udarbejdet af sagkyndige, som efter det færøske landsstyres anmodning har været stillet til rådighed for regeringen. Man nåede til enighed om visse retningslinjer, og arbejdet vil blive fortsat.

Den amerikanske ambassadør i Danmark, mrs. Eugenie Anderson, udtaler under et ophold i Washington håbet om, at kongressen vil ophæve loven om begrænsning af osteimporten fra Danmark og andre lande.

16. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft forelægger i folketinget forslag til rigsdagsbeslutning om godkendelse af Grækenlands og Tyrkiets optagelse i Atlantpagten og giver i denne forbindelse en redegørelse for en række udenrigspolitiske problemer – handelen med Østeuropa, våbenstilstandsforhandlingerne i Korea, hvis eventuelle sammenbrud vil medføre en genoptagelse af overvejelserne om at stille væbnede styrker til rådighed for FN i Korea, opstillingen af en FN-bataillon og Vesttysklands fremtidige stilling. Ministeren udtaler sin beklagelse af den nye valglov for Slesvig-Holsten, der kan medføre, at det danske mindretal ikke bliver repræsenteret i landdagen.

Finansminister Thorkil Kristensen fremsætter og folketinget vedtager enstemmigt forslag om ophævelse af afgiften af rejsevaluta.

17. Eksportprisen for dansk smør, der 1. oktober 1951–30. september 1952 leveres til Storbritannien i henhold til langtidskontrakten, er efter forhandling mellem mejeriforeningernes fællesorganisation

og levnedsmiddelministeriet fastsat til 314 s. pr. cwt. (598 kr. pr. 100 kg), hvilket er en forhøjelse på 7½ % eller 42 øre pr. kg i forhold til året før. Bestemmelsen om, at langtidskontrakten ikke omfatter leverancer ud over 115.000 long tons årlig, ophæves.

Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft forelægger i fkt. forslag til rigsdagsbeslutning ang. Danmarks undertegnelse af Torquayprotokollen af 21. april 1951, og i tilknytning hertil fremsætter finansminister Thorkil Kristensen forslag om ændringer i toldloven.

Landstinget vedtager forslaget om ophævelse af afgiften af rejsevaluta, der hermed er færdigt fra rigsdagen.

18. Efter to dages debat, hvorunder man også kommer ind på den militære forholdsordre, vedtager fkt. med 103 stemmer mod 22 (r. v., k. og 3 rf.) forslaget om godkendelse af Grækenlands og Tyrkiets optagelse i Atlantpagten. Et forslag fra rf. om folkeafstemning om spørgsmålet forkastes med 96 stemmer mod 30 (rf., r. v. og k.) og en kommunistisk dagsorden mod Danmarks medlemsskab af Atlantpagten med 118 stemmer mod 8.

Finansudvalget tiltræder et forslag om, at Hypotekbanken midlertidigt får adgang til at udvide sin overtrækskredit i Nationalbanken fra 5 til 12 mill. kr., således at der bliver rigeligere midler til rådighed til finansiering af den kommunale lånefonds udlån.

19. Lars P. Jensen forelægger i fkt. på socialdemokratiets vegne forslag om skærpelse af prisloven, og Oluf Pedersen (rf.) forelægger forslag om ophævelse af loven om bunden opsparing.

Landstinget vedtager med 55 stemmer mod 7 (r. v. og k.) forslaget til rigsdagsbeslutning om godkendelse af Grækenlands og Tyrkiets optagelse i Atlantpagten.

22. Nationalbanken udvider adgangen til genbelåning af byggelån til også at omfatte parcelhusbyggeri.

23. Handelsminister Rytter fremsætter i fkt. forslag om uændret forlængelse af prisloven til 15. november 1952.

Under folketingets 1. behandling af forslag til rigsdagsbeslutning ang. Torquay-protokollen oplyser udenrigsministeren, at U.S.A. erkender, at „osteloven" er i strid med GATT's regler, og at man, hvis det ikke lykkes at få kongressen til at ophæve den, vil rådføre sig med de interesserede lande med henblik på at skaffe disse kompensation for den lidte skade.

24. Finanslovdebatten begynder. H. C. Hansen (s.) angriber kreditstramningspolitikken, og Bertel Dahlgaard (r. v.) udtaler, at kreditstramningen bør drøftes mellem regering og rigsdag.

25. En dansk-italiensk vareudvekslingsaftale for tiden 15. okt. 1951–14. okt. 1952 indeholder danske eksportkontingenter til godt 200 mill. kr., medens værdien af de danske importvarer kan anslås til godt 100 mill. kr.

26. Bertel Dahlgaard (r. v.) forelægger i fkt. forslag til lov om fremme af udbyttedeling.

Fkt. foretager 1. behandling af regeringsforslaget om uændret forlængelse af prisloven og behandler samtidig det socialdemokratiske prislovforslag, der afvises af ordførerne for v., k.f. og rf., medens den radikale ordfører vil høre priskontrolrådet, før han tager endelig stilling.

Landstinget vedtager forslaget til rigsdagsbeslutning ang. Torquay-protokollen og forslaget om ændringer i toldloven, hvilke forslag hermed er færdige fra rigsdagen.

Indenrigsministeren nægter at anerkende „Dansk Samling" som politisk parti, idet en del af de 10.565 underskrifter på den indsendte partianmeldelse ikke kan godkendes.

30. Formanden for industrirådet, direktør Axel Gruhn, udtaler sig for en å jourføring af toldsatserne i overensstemmelse med prisstigningen og for en aktiv toldpolitik.

31. Oktoberpristallet stiger 3 points til 369, den mindste stigning siden juli 1950.

Statsminister Erik Eriksen oplyser under finanslovdebatten, at regeringen ikke har godkendt smøraftalen med England.

De førende erhvervsorganisationer opretter et eksport-samråd.

November 1951

1. Rødovre kommunes kontortjenestemænd går i strejke om højere løn, efter at amtsrådet har nægtet at godkende en overenskomst mellem kommunen og handels- og kontormedhjælperforbundet.
6. Arbejdet på Rødovre kommunekontor genoptages på de hidtidige vilkår, efter at fhv. statsminister Hans Hedtoft har henstillet, at konflikten afgøres ved frivillig voldgift.
7. Den økonomiske Europa-kommission i Genève udtaler i en kvartalsrapport, at Danmark har det dårligste bytteforhold af alle lande i Europa.

Ca. 3500 mand fra en række københavnske arbejdspladser går i demonstrationstog til Christiansborg for at protestere mod den bundne opsparing.

Priskontrolrådet anbefaler regeringens forslag om forlængelse af den hidtidige prislov under forudsætning af, at loven fortolkes således, at prismyndighederne får adgang til at gribe ind over for ekstraordinært høje priser selv i de tilfælde, hvor der hersker fri konkurrence, og hvor der er tilstrækkeligt med varer på markedet.

9. Ved folketingets 1. behandling af det socialdemokratiske forslag om nedsættelse af den kommunale valgretsalder til 21 år og ophævelse af valglovens opholds- og skattebestemmelser samt af det kommunistiske forslag om nedsættelse af valgretsalderen til 21 år ved kommunale valg og menighedsrådsvalg får forslaget om valgretsalderens nedsættelse tilslutning fra rf., medens Oluf Steen (r. v.) ønsker spørgsmålet behandlet i ro i forbindelse med forfatningskommissionens arbejde. Det socialdemokratiske forslag henvises til udvalg, medens det kommunistiske forslag efter Aksel Larsens ønske går direkte til 2. behandling.
10. I København underskrives en dansk-jugoslavisk vareudvekslingsaftale for tiden 1. nov. 1951–31. okt. 1952. Leverancerne vil andrage ca. 26 mill. kr. hver vej.

Den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel afslutter et møde i København, hvor der opnås enighed om, at de tekniske forudsætninger for en nordisk pasunion er til stede, at håndbagage i princippet bør kunne ind- og udføres frit ved rejse mellem de nordiske lande, samt at valutakontrollen ved grænserne bør søges afskaffet.

13. Fkt. vedtager ved 3. behandling med 80 stemmer mod 9 (rf.) – 7 k. stemmer ikke – at forlænge prisloven uændret til 30. april 1952.
14. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft taler i FN.s plenarforsamling og opfordrer Sovjetrusland til ikke blankt at afvise vestmagternes forslag om en åben kontrol med rustningerne.

Som svar på en henvendelse fra det radikale venstres rigsdagsgruppe meddeler statsminister Erik Eriksen, at regeringen agter at tage spørgsmålet om kreditpolitikken op til drøftelse med rigsdagens partier.

Den parlamentariske kommission udsender beretning om de undersøgelser, den har ladet foretage i anledning af påstandene om, at der på et møde ved Rostock den 17. marts 1940 skulle være truffet aftale mellem Himmler og udenrigsminister P. Munch om en gnidningsløs besættelse af Danmark. Det er godtgjort, at hverken Munch eller Himmler har kunnet være i Rostock den nævnte

dato. Kommissionen offentliggør desuden supplerende oplysninger om besættelsen den 9. april 1940.

Under den fortsatte finanslovdebat imødegår indenrigs- og boligminister Aksel Møller Kjærbøls og Bertel Dahlgaards kritik af bygge- og boligpolitikken. Forsvarsminister Harald Petersen beklager, at en del af pressen behandler militært stof på en ansvarsløs og letsindig måde og dermed går fremmede efterretningsvæseners ærinde.

Landstinget vedtager forslaget om forlængelse af prisloven, der hermed er færdigt fra rigsdagen.

15. Under finanslovsdebatten i fkt. udtaler finansminister Thorkil Kristensen, at beskatningen i Danmark hører til de laveste i Europa i forhold til indtægterne, og at Danmark er det land inden for Atlantorganisationen, der anvender den mindste procent af sine indtægter til militære formål.
16. Folketingsmand Hans Pinstrup meddeler sine vælgere i Sæbykredsen, at han p. gr. af sit arbejde som formand for de jydske landboforeninger og præsident i landbrugsrådet ikke ønsker at blive genopstillet ved det kommende folketingsvalg.
17. Ved det jydske venstres møde i Aalborg henstiller finansminister Thorkil Kristensen til kreditforeningerne ikke at svigte deres opgave, så at de, der vil bygge eller købe ejendom, skal henvende sig til staten om finansiering.
20. Fkt. foretager 1. behandling af et regeringsforslag om ændring i loven om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde, hvorefter militærnægteres tjenestetid skal forlænges forholdsvis, dersom den militære tjenestetid forlænges.
21. Fkt. afslutter finanslovsdebatten med at forkaste en kommunistisk dagsorden mod den bundne opsparing med 85 stemmer mod 6 (k.), medens 11 rf. undlader at stemme.
23. Socialdemokratiet og det radikale venstre afslår en opfordring fra finansministeren om at udpege repræsentanter til at indtræde i et udvalg om reformer i skattelovgivningen.

Ved en eksplosionskatastrofe i en værkstedsbygning på Holmen bliver 16 mennesker dræbt og 60 såret.

26. I et møde mellem den fungerende finansminister, fiskeriminister Knud Réc, og repræsentanter for s., v., k.f. og r.v. er der enighed om, at den bundne opsparing er et led i hele kriselovkomplekset og ikke skal ophæves. Der forhandles om mulighederne for gennem administrationen af dispensationsbestemmelserne at tage særlige hensyn, hvor arbejdsløshed eller andre forhold har skabt vanskeligheder for skatteyderne.
27. Finansministeren fremsætter i fkt. forslag til ligningslov for skatteåret 1952–53. Maksimalindkomst- og nedslagsbeløb foreslås forhøjet af hensyn til forhøjelsen af alders- og invaliderenten m. m., og forsikringsfradraget foreslås sat op fra højst 400 til højst 600 kr., hvilket anslås at ville medføre et provenutab for statsskattens og den fælleskommunale skats vedkommende på 20 mill. kr.
28. Ved 1. behandling i fkt. af et kommunistisk forslag om ændring af afstemningsreglerne i lov om mægling i arbejdsstridigheder afvises forslaget af arbejds- og socialministeren og de øvrige partiers ordførere.
29. Justitsministeren nedsætter en kommissionsdomstol under landsdommer H. Olafsson til at undersøge eksplosionsulykken på Holmen den 23. november.

Højesteret stadfæster landsrettens dom (3 måneders fængsel) over chefredaktør Børge Houmann, „Land og Folk", for æresfornærmelse og bagvaskelse over for rigsadvokat Pihl.

30. Udenrigsminister Ole Bjørn Kraft dementerer, at der ved Atlantpagtrådets møde i Rom er stillet krav om 3 dansk-norske divisioner.

Forhandlingerne mellem finansministeren og repræsentanter for de fire „gamle" partier om administrative lempelser i den bundne opsparing afsluttes, og det meddeles, at et nyt cirkulære fra

finansministeriet vil præcisere, i hvilke tilfælde der kan opnås lempelse i eller fritagelse for erlæggelse af bunden opsparing.

Spareudvalget behandler et forslag af Jensen-Broby (v.) om at nedsætte alle frie bevillinger på finanslov og tillægsbevillingslov med 10 %.

December 1951

2. Redaktørforeningens årlige fællesmøde vedtager en udtalelse, hvori man protesterer mod, at statsradiofonien påtænker at udgive et programblad.
4. Det nordiske interparlamentariske forbunds råd vedtager på et møde i Stockholm den 3. og 4. december at anbefale oprettelsen af et nordisk råd, bestående af repræsentanter for Danmarks, Islands, Norges og Sveriges parlamenter og regeringer. Rådet skal samles een gang om året til ordentlig samling, og desuden skal overordentlige samlinger kunne finde sted.
5. Indenrigsminister Aksel Møller fremsætter i landstinget forslag om ændring af værnepligtslovgivningen, således at der bliver hjemmel til i hvert af årene 1952–55 at indkalde en del af de 20-årige til aftjening af værnepligt.
6. Forsvarsministeriet bemyndiger hærkommandoen til at forøge hærens „hårde kerne" – kontraktansatte mather og unge befalingsmænd – med yderligere ca. 1800 mand.

   Det meddeles, at Danmarks gæld til den internationale betalingsunion i november reduceredes med 92 mill. kr. til 331 mill. kr.

   Handelsminister Rytter udtaler, at den britiske importnedskæring sandsynligvis vil betyde en nedgang i vore eksportindtægter fra England med 100–150 mill. kr.
9. I sin tale ved journalistforbundets stiftelsesfest bebuder statsminister Erik Eriksen frigivelse af importen af lastvogne, forøgelse af importen af varevogne og personbiler med 50 % og forhøjelse af turist-rejsevalutabeløbet fra 500 til 750 kr. Med henblik på overenskomstforhandlingerne advarer han arbejdere og arbejdsgivere mod at undergrave den stabilitet, der er indtrådt, ved pånyt at starte kapløbet mellem lønninger, priser og avancer.
11. Den socialdemokratiske rigsdagsgruppe giver tilslutning til regeringens forslag om forlængelse af den militære tjenestetid til 18 måneder og forøgelse af forsvarsudgifterne i de kommende tre år, idet man dog tager forbehold m. h. t. dækningen af udgifterne.
12. I fkt. giver udenrigsminister Ole Bjørn Kraft og finansminister Thorkil Kristensen på foranledning af en kommunistisk forespørgsel og en forespørgsel fra de øvrige partier en redegørelse for den seneste tids internationale forhandlinger og Danmarks udenrigspolitiske stilling. Medens udenrigsministeren giver en oversigt over forhandlingerne i FN. og Atlantpagtrådets drøftelser i Rom, gør finansministeren rede for arbejdet i Atlantpagtorganisationens 12 mands komité, hvoraf han er medlem, og oplyser, at komitéens forslag for Danmarks vedkommende vil gå ud på en forhøjelse af forsvarsudgifterne i 3 årsperioden 1. juli 1951–30. juni 1954 fra ca. 2220 mill. kr. til ca. 3100 mill. kr. Ved at forlænge tjenestetiden til 18 måneder vil Danmark fra foråret 1953 have en beredskabsstyrke på 1 division eller ca. 18000 mand.

   Efter en langvarig debat vedtager fkt. med 100 stemmer mod 28 (r.v., rf. og k.) en dagsorden, der giver tilslutning til gennemførelse af 18 måneders tjenestetid fra maj 1953.

   Fkt. vedtager ved 3. behandling regeringsforslaget om brændselshjælp til arbejdsløse, efter at der i udvalget er opnået enighed om visse ændringer.

   Landstinget vedtager ved 3. behandling forslaget om nedsættelse af indkal-

delsesalderen med 45 stemmer mod 8.

13. Ved folketingets 2. behandling af forslag til ligningslov vedtages en ændring, der indfører et almindeligt lønmodtagerfradrag på 300 kr. Kommunistiske ændringsforslag, der ville medføre et indtægtstab på 200 mill. kr., forkastes med de øvrige partiers stemmer.

Landstinget vedtager ved 3. behandling forslagene om halvårlig pristalsregulering af alders- og invalideren ter, normalbidrag m. m. samt forslaget om en permanent ordning af brændselshjælpen til arbejdsløse, hvilke forslag hermed er færdige fra rigsdagen.

Ved landstingets 2. behandling af forslag om ændringer i adoptionsloven forkastes et ændringsforslag, hvorefter „legemlig mangel" ikke, som af ministeren foreslået, skal kunne være ophævelsesgrund, med 31 stemmer mod 21 (r.v., k.f. og medlemmer af de øvrige partier).

Under forudsætning af partiernes godkendelse bevilger folketingets finansudvalg 2.5 mill. kr. til fortsat undersøgelse af bly- og andre mineralforekomster i Østgrønland. Det er hensigten, at der skal stiftes et aktieselskab til udnyttelse af blyforekomsterne, og de 2.5 mill. kr. skal indgå som statens andel af en aktiekapital på foreløbig 10 mill. kr.

14. Fkt. vedtager ved 3. behandling forslaget om nedsættelse af den militære indkaldelsesalder med 92 stemmer mod 29 (r.v., rf. og k.), og landstinget vedtager forslag til ligningslov for 1952–53 og forslagene om saltvandsfiskeri, ferskvandsfiskeri og fiskeri i Gudenå. Samtlige disse forslag er hermed færdige fra rigsdagen.

15. Der træffes aftale om varebytte med Sovjetunionen. Danmark skal levere 4000 t smør og 3500 t soflæsk til en samlet værdi af 46.7 mill. kr., medens Sovjetunionen leverer 20.000 t rug, 10.000 t hvede, 30.000 t havre og 12.000 t oliekager til en samlet værdi af 51 mill. kr.

Statsminister Erik Eriksen udtaler om overenskomstforhandlingerne, at de krav, fagbevægelsen har fremsat, er af en sådan karakter, at ingen formentlig tør gå ind på dem.

16. Arbejdsgiverforeningen udsender 1. varsel om lockout i jernindustrien i anledning af en konflikt mellem formerforbundet og maskinfabriken „Nordsten" i Hillerød.

17. En dansk-tysk handelsaftale for 1952 åbner mulighed for en samhandel i begge retninger til et samlet beløb af ca. 1600 mill. kr. Forbundsregeringen vil snarest muligt forelægge forbundsdagen forslag om bortfald af tolden på kød og nedsættelse af tolden på ost.

En af undervisningsministeriet nedsat kommission er enig om Danmarks juridiske ret til de islandske håndskrifter, men der er uenighed om, i hvilket omfang man uanset den juridiske ret bør imødekomme Islands ønske om at få håndskrifterne udleveret.

18. Nationalbanken meddeler, at den efter de indførte ændringer i formen for handelen med fremmed valuta i London som hidtil ved fastsættelsen af valutakurserne vil gå ud fra de af de enkelte lande overfor Den internationale Valutafond anmeldte pariteter.

„Pravda" anklager den danske regering for at gennemføre omfattende militære foranstaltninger, der ikke har noget at gøre med landets forsvar, men som har til formål at gennemføre Atlantpagtens aggressive hensigter, og skriver, at amerikanerne betragter Danmark som aggressionens platform i det nordvestlige Europa.

29. Det meddeles, at Danmark hidtil har fået 266 mill. $ i Marshall-hjælp.

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi

Boganskaffelser til biblioteket

Økonomiske og sociale problemer i almindelighed.

Bauer, Fritz. Monopolernes Diktatur. København 1948. 159 s.

Cost Behavior and Price Policy. A Study Prepared by the Committee on Price Determination for the Conference on Price Research. New York 1943. 353 s.

Black, Duncan og Newing, R. A. Committee Decisions with Complementary Valuation. London 1951. 59 s.

Brauweiler, Heinz. Wirtschaftslehre als politische Wissenschaft. Berlin 1938. 118 s.

Casserberg, Ture. Uppfostran och Undervisning efter Kriget. Kulturell Uppbyggnad, S.D.U:s serie Nr. 2, Stockholm 1945. 64 s.

Economic Conditions and Banking Problems. A Series of Lectures Delivered at the Third International Banking Summer School Saltsjöbaden. Stockholm, September 1950. 281 s.

The Royal Dutch Petroleum Company. 1890. 16. June. 1950. Haag 1950. 204 s.

European Economic Co-operation. A Second Survey Prepared by the Organisation for European Economic Co-operation for the Council of Europe. November 1951. 44 s.

Eucken, Walter. The Foundations of Economics. History and Theory in the Analysis of Economic Reality. London 1950. 358 s.

Harvey, Rowland Hill. Robert Owen, Social Idealist. University of California Publications in History, Volume XXXVIII, 1949. 269 s.

Hawtrey, R. G. Economic Aspects of Sovereignty. London 1952. 191 s.

Hart, Albert G. og Brown, E. Cary. Financing Defense Federal Tax and Expenditure Policies. New York 1951. 161 s.

World Iron Ore Resources and their Utilization. With Special Reference to the Use of Iron Ores in Under-Developed Areas. United Nations. New York 1950. 74 s.

Kristersson, Helge. De socialekonomiska Grupperna och Samhällsekonomin. Stockholm 1951. 270 s.

Laski, Harold J. Trade Unions in the New Society. (The Substance of this Book derives from The Sidney Hillman Lectures for 1949). New York 1949. 182 s.

Meade, J. E. og Stone, Richard. National Income and Expenditure. London 1952. 48 s.

Lindberg, Niels. Idealer og Regler i Anvendt Økonomi. København 1951. 470 s.

Mackenzie, Melville D. Medical Relief in Europe. Questions for Immediate Study. London 1944. 60 s.

Meyer, Poul. Ejendomsretten i Støbeskeen. Studier vedrørende Ejendomsrettens Begrænsning særligt med Henblik paa bymæssige Bebyggelser. København 1951. 216 s.

Nonnenbruch, Fritz. Die dynamische Wirtschaft. München 1939. 295 s.

Paldam, Jørgen. Planlægning for Velfærd. København 1952. 96 s.

Building Peace out of War. Studies in International Reconstruction. PEP (Political & Economic Planning). London 1944. 192 s.

Peacock, Alan T. The Economics of National Insurance. London 1952. 126 s.

Richards, Leyton. Planning for Freedom. London 1943. 71 s.

Samhaber, Ernst. Die neuen Wirtschaftsformen 1914–1940. Berlin 1941. 364 s.

Financial Stability and the Fight against Inflation. Published by the Organisation for European Economic Co-operation (O. E.E.C.) Paris 1951. 99 s. + Diagrammer og Tabeller.

Stocking, Georg W. og Watkins, Myron W. Monopoly and Free Enterprise. New York 1951. 596 s.

Economic Survey of Asia and the Far East 1950. United Nations Department of Economic Affairs. New York 1951. 541 s.

Torman, D. H. Van Dongen. De Cobb-

Douglas-Productiefunctie. Holland 1950. 79 s.

Wagemann, Ernst. „Wo kommt das viele Geld her?". Geldschöpfung und Finanzlenkung in Krieg und Frieden. Düsseldorf. 160 s.

Wagemann, Ernst. Struktur und Rhythmus der Weltwirtschaft. Grundlagen einer Weltwirtschaftlichen Konjunkturlehre. Berlin 1931. 419 s.

Williams, John Henry. Money, Trade, and Economic Growth. New York 1951. 343 s.

Statistical Yearbook 1949–50. United Nations. New York 1950. 553 s.

International politik og historie.

Armstrong, Hamilton Fish. Tito and Goliath. London 1951. 318 s.

Birnie, Arthur. An Economic History of Europe 1760–1939. London 1951. 277 s.

Churchill, Winston S. The Second World War. Volume IV: The Hinge of Fate. London 1951. 917 s.

IVème Conférence Balkanique. Salonique 5–12 Novembre 1933. Athènes 1934. 267 s.

The Near East and the Great Powers. With an Introduction by Ralph Bunche. Edited by Richard N. Frye. U.S.A. 1951. 214 s.

Political Handbook of the World 1951. Edited by Walter H. Mallory. Council on Foreign Relations. New York 1951. 230 s.

Hirschfeldt, Lennart. Korea Konflikten och Förenta Nationerna. Utrikespolitiska Institutet. Stockholm 1951. 128 s.

Jakobsen, Frode. Europabevægelse og Europaråd. København 1950. 35 s.

Knox, Geoffrey. The Last Peace and the Next. London 1942. 87 s.

Schnee, Heinrich og Draeger, Hans. Zehn Jahre Versailles. 1919–1929.

1. Band. Der Rechtsanspruch auf Revision. Der Kampf um die Revision. Die wirtschaftlichen Folgen des Versailler Vertrages. 373 s. Berlin 1929.

2. Band. Die politischen Folgen des Versailler Vertrages. 271 s. Berlin 1929.

3. Band. Die Grenz- und Volkspolitischen Folgen des Friedensschlusses. 450 s. Berlin 1930.

Thomas, Lewis V. og Frye, Richard N. The United States and Turkey and Iran. Cambridge, Massachusetts 1951. 291 s.

Östblock mot Västblock. Det militärpolitiska Läget efter andra Världskriget. Skrifter utgivna av Utrikespolitiska Institutet, Internationell Politik 26. Stockholm 1949. 99 s.

Statskundskab og sociologi.

Bryce, James. Constitutions. London 1905. 341 s.

Freedom of Information. A Compilation. United Nations. Department of Social Affairs, New York 1950.

Volume I. Comments of Governments.

Volume II. Texts Communicated by Governments.

Mirkine-Guetzévitch, B. Les Constitutions Européennes. Paris 1951. 882 s.

Tome Premier: Essai Synthétique Textes des Constitutions (Albanie à Finlande).

Tome Second: Textes des Constitutions (France à Yougoslavie) Index Général.

Mumford, Lewis. The Conduct of Life. New York 1951. 342 s.

These Rights and Freedoms. United Nations. New York 1950. 213 s.

Silberman, Leo. Analysis of Society. London 1951. 262 s.

Sinclair, T. A. A History of Greek Political Thought. London 1951. 317 s.

Skandinavien.

Blinkenberg Nielsen, O. De danske Sognesparekasser 1865–1914. København 1950. 173 s.

Friis, Henning. Scandinavia between East and West. New York 1950. 388 s.

Vesteuropa.

Bell, G. K. A., The Bishop of Chichester. Germany and the Hitlerite State. London 1944. 32 s.

Burgdörfer, Friedrich. Bevölkerungsentwicklung im Dritten Reich. Tatsachen und Kritik. Berlin 1938. 84 s.

fortsættes omslagets side 3.

PERSON- OG SAGREGISTER

Et A efter sidetallet angiver, at emneordet er behandlet i en hel artikel.

Abdullah, konge af Jordan, 218, 222.
Abdullah, Mohamed, kashmirsk politiker, 96, 99 ff, 104.
Abessinien: Se Etiopien.
Abulhuda, Tewfik Pasha, jordansk regeringschef, 222.
Acheson, Dean, amerikansk udenrigsminister, 11, 17, 71, 217, 225, 321.
Adenauer, Konrad, vesttysk forbundskansler, 68, 72, 78, 216, 219, 225, 227, 318, 321 f.
Afghanistan: Udenrigspolitik, 70.
Ahn Chae Hong, sydkoreansk politiker, 6.
Akbar Khan, pakistansk regeringschef, 72.
al-Amiin, Sidi Mohammed, bey af Tunis, 70, 218.
Albanien: Oprørsforsøg, 72. Udenrigspolitik, 320. Udrensning, 320.
Ali, Hussein, persisk regeringschef, 72.
Ali Khan, Liaquat, pakistansk premierminister, 101, 103, 319.
Andreasen, N. P., dansk politiker, 234.
Anderson, Eugenie, amerikansk diplomat, 324 f.
Argentina: Kupforsøg, 225. Pol. partier, 321. Produktion, 152 ff. Udenrigshandel, 47, 55, 147, 153 ff, 310. Udenrigspolitik, 17 ff, 100 f, 219. Udrensning, 72, 217, 220. Valg, 321.
Arias, præsident i Panama, 218.
Arosemena, præsident i Panama, 218.
Atlantpagten, 21, 68 ff, 79, 127 ff, 160, 165, 216 f, 219, 221, 224 ff, 230, 232 ff, 318, 321, 325 f, 328 ff.
Attlee, Clement, engelsk premierminister, 15, 98, 101, 217, 222, 319.
Auriol, Vincent, fransk præsident, 73, 216.
Australien: Befolkning, 115. Forfatning, 72, 225. Krigsforbrydere, 219. Pol. partier, 72, 217, 225. Priser, 157. Produktion, 150, 263. Regering, 217. Udenrigshandel, 147, 156 f. Udenrigspolitik, 8, 21, 101, 217, 223. Valg, 225.

Bahreinøerne: Produktion, 251, 254 f, 259, 262.
Baudouin, konge af Belgien, 221.
Belgien: Arbejdsmarked, 196 f. Befolkning, 106, 111 f, 114, 199. Betalingsbalance, 197 f. Byggevirksomhed, 196. Forbrug, 81. Investering, 90 f. Kolonier, 153, 155. Kongeskifte, 221. Konjunkturer, 196 A. Militærvæsen, 322. Priser, 91 f, 197. Produktion, 81 ff, 196 f, 271. Statsindgreb i erhvervslivet, 198. Told, 88 f, 92, 200. Udenrigshandel, 55 f, 81 ff, 153, 155, 196 ff, 200. Udenrigspolitik, 81 ff, 100 f, 198, 200, 322. Valuta, 197 f, 319.
Beran, tjekoslovakisk ærkebiskop, 72.
Best, Werner, tysk rigsbefuldmægtiget i Danmark, 230, 234.
Bevan, Aneurin, engelsk arbejdsminister, 47, 69, 217, 221, 318.
Bevin, Ernest, engelsk udenrigsminister, 72, 217.
Bidault, Georges, fransk konsejlspræsident, 15, 164.
Bindslev, Alfred, københavnsk borgmester, 234.
Blum, Leon, fransk politiker, 164.
Bolivia: Forfatning, 218.
Bradley, Omar, amerikansk generalstabschef, 219.

Brannan, amerikansk landbrugsminister, 32.
Brasilien: Befolkning, 217. Udenrigshandel, 153, 310.
Breitner, østrigsk politiker, 217.
Bulgarien: Agrarforhold, 152 f. Menneskerettigheder, 23. Produktion, 148, 152. Udenrigspolitik, 23. Udrensning, 218.
Burma: Nationalisering, 320. Udenrigshandel, 310. Udenrigspolitik, 220, 223, 320.
Butler, R. A., engelsk finansminister, 291, 293 f, 320 f.

Canada: Befolkning, 115. Produktion, 150, 153. Udenrigshandel, 153, 156, 267 f. Udenrigspolitik, 8, 16 f, 22, 68, 216, 223. Valuta, 323.
Carmona, portugisisk præsident, 217.
Casey, R. G., australsk udenrigsminister, 217.
Ceylon: Udenrigshandel, 155, 318. Udenrigspolitik, 318.
de Chambrun, fransk politiker, 164.
Cherwell, engelsk paymaster-general, 320.
Chiang Kai-shek, leder af Kuomintang-Kina, 1, 14.
Chichekli, syrisk hærchef, 322.
Chiffley, australsk premierminister, 219 f.
Chile: Produktion, 152. Udenrigshandel, 310. Udenrigspolitik, 17, 216.
Chou En-lai, kinesisk udenrigsminister, 70.
Chuikov, russisk kontrolkommissær i Tyskland, 224 f.
Churchill, Winston S., engelsk premierminister, 1, 287, 289, 319 f, 322.
Chyle, tjekoslovakisk F.N.-delegeret, 101.
Citroen, H. A., hollandsk demograf, 118.
Clementis, tjekoslovakisk udenrigsminister, 71.
Cohn, Ejnar, dansk departementschef, 228.
Colombia: Produktion, 251 f. Udenrigspolitik, 17, 100 f.
le Corre, Darius, fransk politiker, 164.
Cot, Pierre, fransk politiker, 163, 167.
Crookshank, engelsk sundhedsminister, 320.
Cuba: Udenrigspolitik, 17.
Cucchi, italiensk politiker, 70.

Dahlgaard, Bertel, dansk politiker, 326, 328.
Daladier, Edouard, fransk politiker, 164.
Dalai Lama, tibetansk overhoved, 218, 223.
Danmark: Adoptionslov, 330. Agrarforhold, 53, 61, 75, 116, 146, 149 ff, 207, 226, 228, 305 ff, 312. Arbejdsmarked, 52, 58, 60 f, 73 ff, 202 ff, 226 ff, 232, 236, 299, 301, 304 f, 314 ff, 327 ff. Befolkning, 105 A, 234. Betalingsbalance, 62, 74, 209 ff, 233, 308 ff, 324. Bunden opsparing, 76, 228, 324, 326 ff. Byggevirksomhed, 59, 61, 202, 207 f, 215, 226, 233, 276, 299, 304, 326, 328. Civilforsvar, 77, 234. Deponeringsordninger, 73, 75 f, 232, 312. Edderkopsagen, 77, 324. Forbrug, 52, 63, 106 f, 158, 202, 205, 207. Forfatning, 231 f, 235 f, 327. Forholdsordre: 324 ff. Forvaltningskommissionen, 225. Færøerne, 233 f, 325. Grønland, 76 f, 79, 210, 227 ff, 330. Houmann-sagen, 328. Hudeordning, 228 f, 300. Investering, 61 ff, 202, 207 f, 215, 226, 309. Islandske håndskrifter, 330. Konjunkturer, 52 A, 202 A, 299 A. Koreahjælp, 74, 325. Kornordning, 228, 300. Krigsforbrydere, 230, 234. Lejelov, 229 ff. Militærvæsen, 73 ff, 129 f, 226 ff, 304, 324 ff, 328 ff. Militærnægtere, 328. Mindretal, 234. Nationalindkomst, 61 ff. Ordensvæsen, 325. Parlamentarisk kommission, 76, 327 f. Pengemarked, 58 ff, 76 f, 206, 212, 215, 227, 229, 231, 233 ff, 304, 310 ff, 325 ff. Pol. partier, 73 ff, 225 ff, 325 ff. Priser, 53 ff, 74 ff, 159, 202 ff, 207 ff, 212 ff, 226 ff, 232 ff, 299 ff, 304, 307 ff, 312, 315, 325 ff. Prislov, 227 ff, 326 ff. Produktion, 52 f, 61 f, 146, 149 ff, 182, 202, 205 ff, 213, 232 ff, 299, 301 ff. Rationering, 210. Regering, 235. Råvarer se: Vareforsyning. Skatter, 52, 76 f, 79, 228 ff, 235, 314, 317, 324 f, 328, 330. Skibsfart, 307 ff. Socialpolitik, 77, 229, 231, 315, 324, 329 f. Spareudvalget, 75, 329. Statsfinanser, 77 ff, 227 ff, 312 f, 317, 324, 329. Statsindgreb i erhvervslivet, 226 ff, 230 ff, 300, 326 ff. Subsidier, 228 f, 232 f. Told, 228, 314 f, 317, 326. Udbyttedeling, 326. Udenrigshandel, 53 ff, 73 ff, 140 f, 146, 150, 153, 155 f, 159, 202 ff, 209 ff, 226 ff, 299 ff, 304, 307 ff, 314 f, 317, 324 ff, 329 f. Udenrigspolitik, 8, 16, 23, 73 ff, 94, 122, 127, 129 ff, 139 ff, 226 ff, 230 ff, 324 ff. Valg, 225 f. Valgretsalder ved komm. valg, 327. Valuta, 53 ff, 59 ff, 74, 77, 79, 171 f, 174 ff, 202, 211 ff, 233, 299, 304, 310 ff,

324, 329 f. Vareforsyning(-slov), 52 ff, 60 ff, 73 f, 76 ff, 146, 149, 206 f, 227 ff, 231 f, 301, 303, 309. Værn mod 5. kolonne, 77 f.
D'Arcy, W. K., engelsk oliedirektør, 252 f.
Davies, Clement, engelsk politiker, 320.
Délbos, Yvon, fransk politiker, 164.
Dewey, Thomas, amerikansk guvernør, 68.
Dich, Jørgen, dansk nationaløkonom, 226.
Dixon, Owen, australsk F.N.-mægler i Kashmir, 101 ff.
Djurhuus, Chr., færøsk politiker, 233.
Djurhuus, Haakon, færøsk politiker, 235.
Dolansky, tjekoslovakisk viceministerpræsident, 323.
Don Juan, spansk tronprætendent, 221.
Drees, hollandsk regeringschef, 72.
Dulles, John Foster, amerikansk politiker, 69 ff.

Eden, Anthony, engelsk udenrigsminister, 320 f.
Eire: Pol. partier, 219. Produktion, 150. Regering, 219. Udenrigshandel, 156, 310. Valg, 219.
Eisenhower, Dwight D., amerikansk general, 70, 72 ff, 226.
England: Agrarforhold, 47. Arbejdsmarked, 43 f, 190 f, 193, 195, 288, 290 f. Atomenergi, 322. Befolkning, 105 f, 111. Betalingsbalance, 45 ff, 194 f, 216, 287, 289, 293 f. Byggevirksomhed, 44, 193, 288, 291 ff, 321. Forbrug, 43, 45, 81, 151, 158, 191 f, 294. Investering, 44 f, 93, 193, 288, 292 ff. Kolonier, 70, 148, 153 f, 157, 220, 222 ff, 322. Konjunkturer, 43 A, 190 A, 287 A. Kul, 43, 190 f, 290. Militærvæsen, 70, 216, 223, 321 f. Nationalisering, 321. Oliekonflikten, 72, 195, 216 ff, 250 f, 253 f, 263, 318 f. Omsætning, 44, 193, 288. Pengemarked, 44, 288, 292 ff, 321. Pol. partier, 221, 287, 290, 318 ff. Priser, 44 ff, 84, 157 f, 181, 191 ff, 212, 214, 216, 227, 232, 234, 287 ff, 301, 325 f. Produktion, 43 ff, 81, 145, 148, 150 ff, 182 f, 190 ff, 216, 271, 273 ff, 288 ff, 304, 321. Rationering, 155, 293. Regering, 47, 69, 72, 217, 319 f. Råvarer, 43, 45 ff, 57, 74, 145, 148, 155, 190 ff, 194 f, 289 f, 321. Skatter, 47, 292, 294, 321. Socialpolitik, 47, 290, 294. Statsfinanser, 47, 70, 216, 293 f. Statsindgreb i erhvervslivet, 158, 194 f, 213 f, 293. Subsidier, 47, 294. Told, 93. Udenrigshandel, 43 ff, 77, 85, 93, 142, 153 ff, 192 ff, 213 f, 226 f, 231 f, 234, 287 ff, 301, 310, 321, 325 ff, 329. Udenrigspolitik, 1, 15 ff, 21 ff, 68 f, 71 f, 81, 87, 93, 96 ff, 101, 103, 124 ff, 137, 141 f, 172 ff, 216 ff, 227 f, 230 f, 250ff, 256, 262 f, 289 f, 292 f, 318 ff. Valg, 287, 319. Valuta, 45 f, 50, 157, 171 ff, 212 f, 221, 265 f, 287, 291 ff, 318 f.
Entezam, Nasrollah, persisk F.N.-delegeret, 16 f.
Erhard, vesttysk økonomiminister, 51.
Eriksen, Erik, dansk statsminister, 73, 76 f, 231 ff, 236, 324, 327, 329 f.
Eritrea: Forfatning, 24.
Etiopien: Udenrigspolitik, 24.
Europa: Betalingsunion (E.P.U.), 50 f, 54 ff, 62, 77 f, 175 ff, 195, 198, 200, 210 ff, 233, 296 ff, 311, 314, 319, 323, 329. Landbrugsplan, 217. O.E.E.C., 74, 76, 78, 91, 183, 210, 214, 310.
Europahær, 70, 74 ff, 136, 222, 322.
Europaråd, 78, 216 f, 321 ff.
Evatt, australsk politiker, 220.

Fagbevægelse, international, 220 f. Se endv. de enkelte lande.
Farouk I, konge af Ægypten, 218, 320.
Fatemi, persisk vicepremierminister, 318.
Faure, Edgar, fransk politiker, 164.
Fauvet, Jacques, fransk politisk skribent, 164 f.
Feisal, saudi-arabisk udenrigsminister, 222.
Fette, vesttysk fagforeningsleder, 220.
Fiala, østrigsk politiker, 217.
Fierlinger, tjekoslovakisk kirkeminister, 72.
Filippinerne: Produktion, 154. Udenrigshandel, 154. Udenrigspolitik, 17, 223.
Finland: Befolkning, 106. Fagbevægelse, 220. Pol. partier, 69, 221, 224. Priser, 323. Regering, 69, 224. Udenrigshandel, 230. Udenrigspolitik, 123, 125, 129, 133. Valg, 221. Valuta, 170 f, 176.
Forenede Nationer: Acheson-planen, 17 f, 137, 233. Atomenergi, 15, 19, 22. Domstol, mellemfolkelige, 22 f, 218 f, 221, 232 f, 319. E.C.E., 60, 85, 176 f, 265, 268 ff, 282, 327. Eritrea, 24. Flygtninge, 21 f, 324. Fredsplaner, 15, 19. Græken-

land, 22. Kashmir, 100 ff, 324. Kina, 14 f, 19, 68 ff, 75. Korea, 2, 6, 8, 10, 12 ff, 68 ff, 72 ff, 216 ff, 231 f, 321, 323 ff. Libyen, 23. Medlemsoptagelse, 15, 19 ff, 322 f. Menneskerettigheder, 15, 23. Militærvæsen, 15, 17 ff, 231 ff. Palæstina, 21 f, 218. Persiske oliekonflikt, 225, 318 f. Rustningsregulering, 15, 22, 321, 323, 327. Spanien, 23. Suez-kanalen, 221, 223 f. Sydvestafrika, 22 f. Tyskland, 320 ff. Underudviklede områder, 15, 223. Valg af generalsekretær, 21. Virksomhed i 1950, 14 A.

Franco, Francisco, spansk diktator, 23, 124, 221 f.

Frankrig: Agrarforhold, 295. Arbejdsmarked, 295 f. Atomenergi, 68. Befolkning, 105 f, 111 f, 114. Forbrug, 81, 158. Forfatning, 160 ff, 165, 168. Investering, 90 f, 298. Kolonier, 70 ff, 153, 216 ff, 220, 251 f, 320, 323 f. Konjunkturer, 295 A. Militærvæsen, 223, 321 f, 324. Pengemarked, 297, 319. Pol. partier, 68, 160 ff, 216, 220, 222 ff, 319, 323. Priser, 84, 91 f, 295 ff, 301. Produktion, 81 ff, 149, 153, 271, 295. Regering, 71 f, 161, 168, 221 ff, 298. Råvarer, 74. Skatter, 298, 321. Statsfinanser, 298. Statsindgreb i erhvervslivet, 89 f. Told, 88 f, 92. Udenrigshandel, 55 f, 81 ff, 153, 155, 254, 296 ff, 301, 321 f, 325. Udenrigspolitik, 15 ff, 68 ff, 81 ff, 127, 141, 160, 165, 216 f, 219 ff, 254, 318 ff. Udrensning, 68. Valg, 160 A, 220, 319. Valuta, 171, 296 ff.

Frederik IX, konge af Danmark, 227 f.

Friessner, tysk general, 225.

Fyfe, David Maxwell, engelsk indenrigsminister, 320 ff.

Færøerne: Handel med Danmark, 56, 210, 310. Landsstyret, 235. Pengemarked, 233 ff, 325. Pol. partier, 235. Valuta, 226.

Gaitskell, Hugh, engelsk finansminister, 47, 192, 216, 221, 318.

Gandhi, Mahatma, indisk politiker, 96.

de Gasperi, italiensk regeringschef, 72, 216, 221 f, 224 f.

de Gaulle, Charles, fransk general, 160 f, 164 ff, 220, 321.

George VI, konge af England, 321.

Gerhardsen, Ejnar, norsk statsminister, 321.

Gleisner, østrigsk politiker, 217, 219.

Gomulka, polsk politiker, 320.

Gottwald, Clement, tjekoslovakisk præsident, 224.

Gouin, Felix, fransk politiker, 164.

Graham, Frank P., amerikansk F.N.-mægler i Kashmir, 103.

Gram, Jørgen, dansk politiker, 228.

Grosz, ungarsk ærkebiskop, 220.

Grotewohl, Otto, østtysk ministerpræsident, 224 f, 318.

Gruber, østrigsk udenrigsminister, 217.

Gruhn, Axel, dansk industrimand, 326.

Grækenland: Forfatning, 323. Militærvæsen, 219. Pol. partier, 222, 224, 320. Regering, 320. Udenrigspolitik, 22, 136 f, 142, 219, 221, 225, 235 f, 325 f. Valg, 224.

Grønland: Bly, 330. Forsvar, 79, 227 f, 230, 232. Handel med Danmark, 56, 210, 310. Indførselsafgifter, 77. Retspleje, 76, 229. Valg, 232.

Gulbekian, C. S., stifter af Irak Petroleum Co., 254.

Guldkysten: Pol. partier, 70. Valg, 70.

Gurion, Ben, israelsk premierminister, 217, 318.

Gørtz, Ebbe, dansk general, 77, 232.

Haakon VII, konge af Norge, 219.

Hansen (Rørby), Hans, dansk politiker, 235 f.

Hansen, H. C., dansk handelsminister, 326.

Harriman, Averell, amerikansk diplomat, 221 f, 224, 318.

Harrod, R. F., engelsk nationaløkonom, 176.

Hauch, H., dansk landbrugsminister, 75, 228, 235.

Hedlund, Olle, svensk indenrigsminister, 318.

Hedtoft, Hans, dansk statsminister, 74, 226, 230 f, 233, 235 f, 327.

Henri-Teitgen, Pierre, fransk politiker, 164.

Hermansen, Carl, dansk kirkeminister, 235.

Herriot, Edouard, fransk politiker, 164 f.

van Heuen Goedhart, hollandsk F.N.-delegeret, 21.

Himmler, Heinrich, tysk indenrigsminister, 327 f.

Hitler, Adolf, 123.

Hodge, amerikansk general, 4 ff.

Hoff, Troels, dansk politiinspektør, 77, 324.
Hofstee, E. W., demograf, 106.
Holland: Agrarforhold, 116 ff. Arbejdsmarked, 108 f, 114 ff, 199 ff. Befolkning, 105 A, 199. Betalingsbalance, 199 f. Forbrug, 81, 106 f, 198 ff. Forfatning, 223. Investering, 90, 198 ff. Konjunkturer, 198 A. Militærvæsen, 69, 200, 322. Nationalindkomst, 198 f. Pengemarked, 200 f. Pol. partier, 323. Priser, 91 f, 199 ff. Produktion, 81 ff, 150, 152, 198 f, 303 f. Regering, 69. Religiøse forhold, 110 f. Skatter, 201. Statsfinanser, 200. Subsidier, 201. Told, 88 f, 92, 200. Udenrigshandel, 55 f, 81 ff, 155 f, 198 f, 231, 254. Udenrigspolitik, 17, 81 ff, 114, 198, 200, 223, 235, 254, 320, 322. Valuta, 177, 200 f, 319.
Holmes, engelsk officer, 253.
Holm-Jacobsen, Chr., færøsk bankformand, 234.
Hoover, Herbert, tidl. amerikansk præsident, 68.
Houmann, Børge, dansk redaktør, 328.
Hviderusland: Udenrigspolitik, 17.
Hyderabad: Kamp mod Indien, 98.

Ibn-Saud, Abdul-Asis, konge af Saudi-Arabien, 254 f.
Ibrahim, Mohammed, kashmirsk politiker, 99.
Idris I, konge af Libyen, 218, 323.
Imani, persisk politiker, 320.
Indien: Agrarforhold, 102 f. Al-indiske Nationalkongres, 96 ff. Befolkning, 217. Femårsplan, 221. Forfatning, 98. Hungersnød, 73. Produktion, 146 ff, 153 f, 263. Religiøse forhold, 96 ff. Statsfinanser, 103. Udenrigshandel, 146 f, 153 ff, 220. Udenrigspolitik, 8, 14, 16 f, 19 ff, 23, 70, 95 A, 219 f, 223, 263, 323 f. Se endv. Pakistan.
Indonesien: Befolkning, 114 f. Forfatning, 223. Produktion, 154. Udenrigshandel, 154, 232. Udenrigspolitik, 20 f, 114, 223, 320. Udrensning, 320.
Ingrid, dronning af Danmark, 227 f.
Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, virksomheden i 1950, 64 A.
Internationale, socialistisk, 220.
Iran: Se Persien.
Irak: Produktion, 251 f, 253 f, 256 ff. Udenrigshandel, 258 ff, 310. Udenrigspolitik, 70, 72, 217 f, 223 f, 259 f, 318 f.
Irland: Se Eire.
Island: Håndskrifter, 330. Udenrigshandel, 310. Udenrigspolitik, 217, 327, 329 f.
Ismay, engelsk common-wealth minister, 320.
Israel: Pol. partier, 222, 318. Produktion, 259 f. Regering, 318. Udenrigspolitik, 22, 72 f, 121, 217 f, 221, 259 f, 320, 322. Valg 222.
Italien: Agrarforhold, 225, 322. Befolkning, 105 f. Forbrug, 81. Investering, 90 f. Militærvæsen, 218, 322. Pol. partier, 70, 72, 216, 222. Priser, 91 f. Produktion, 81 ff. Regering, 216, 221 f. Told, 70, 88 f, 92. Udenrigshandel, 81 ff, 210, 326. Udenrigspolitik, 70, 72, 81 ff, 217 ff, 221, 224 f, 322. Valuta, 319.
Iversen, Carl, dansk nationaløkonom, 60.

Japan: Militærvæsen, 70. Produktion, 151 f, 179. Udenrigshandel, 156. Udenrigspolitik, 1 ff, 68 ff, 218 f, 223 f, 319 f.
Jensen, Lars P., dansk politiker, 326.
Jensen-Broby, dansk politiker, 329.
Jinnah, Mohammed Ali, pakistansk regeringschef, 97 f, 102.
Jordan: Forfatning, 223. Kongemord, 222. Regering, 222. Udenrigshandel, 310. Udenrigspolitik, 22, 70, 72, 217 f, 221, 224, 320. Valg, 223.
Jugoslavien: Udenrigshandel, 327. Udenrigspolitik, 14, 20 ff, 218, 222, 224 f, 318, 320 f. Valuta, 173, 324.
Juin, Alphonse, fransk generalresident i Marokko, 71.
Junagadh: Kamp mod Indien, 98.
Jørgensen (Lejre), Jørgen, dansk politiker, 74, 325.

Kallai, ungarsk udenrigsminister, 218.
Kashmir: Agrarforhold, 95, 103. Befolkning, 95 f. Forfatning, 96, 98 f, 101. Regering, 99 ff. Religiøse forhold, 95 f, 99. Udenrigspolitik, 95 A, 323 f.
Katz, Milton, amerikansk E.C.A.-chef, 221.
Kekkonen, finsk statsminister, 69, 224.
Kethly, Anna, ungarsk politiker, 71.
Keynes, John Maynard, engelsk nationaløkonom, 178.

Khaled el Azm, syrisk regeringschef, 73.
Kim Il Sung, nordkoreansk regeringschef, 5, 9, 12 f.
Kim Kiusic, sydkoreansk politiker, 6, 8.
Kim Koo, sydkoreansk politiker, 3 ff, 8.
Kim Sung Soo, sydkoreansk politiker, 6, 9.
Kim Won Bon, sydkoreansk politiker, 7.
Kina: Borgerkrig, 14, 16. Produktion, 147 f, 154. Udenrigshandel, 147, 153 ff.
Kina (Mao-): Missionsvirksomhed, 222. Udenrigshandel, 318. Udenrigspolitik, 14 ff, 19, 21, 68 ff, 142, 184, 218 f, 223, 319 f. Udrensning, 71, 218, 223. Valuta, 173.
Kina (Nat.): Udenrigspolitik, 1, 14 ff, 19, 21, 69, 216.
Kirk, D., demograf, 110.
Kirkpatrick, Ivone, engelsk højkommissær i Tyskland, 69.
Kiss, Karoly, ungarsk præsident, 218.
Koirala, M. P., nepalsk regeringschef, 321.
Konjunkturer: Den internationale økonomiske situation, 39 A, 179 A, 283 A.
Se endv. de enkelte lande.
Korea: 1 A. Japanervældet, 2 f. Pol. partier, 2 f. Produktion, 148.
Korea (Nord-): Agrarforhold, 13. Forfatning, 9, 13. Militærvæsen, 10, 12 f. Nationalisering, 10, 13. Pol. partier, 5, 12 f. Regering, 2, 4 ff, 9, 12 f. Udenrigspolitik, 2, 4 ff, 8 ff, 12 ff, 68 ff, 72 ff, 216 ff, 319, 321, 323 f. Udrensning, 4 f. Valg, 12.
Korea (Syd-): Agrarforhold, 7, 11. Flygtninge, 11. Forfatning, 9. Militærvæsen, 10 ff. Pol. partier, 4 ff. Regering, 2, 4, 6 ff. Statsfinanser, 11. Udenrigspolitik, 2, 4 ff, 14 ff, 68 ff, 72 ff, 216 ff, 319, 321, 323 f. Udrensning, 4, 6 f. Valg, 6 ff, 12.
Koreakonflikten, 14 ff, 68 ff, 72 ff, 78, 137, 148, 216 ff, 231 f, 235, 319, 321, 323 f.
Kraft, Ole Bjørn, dansk udenrigsminister, 74 ff, 227 f, 232, 235 f, 324 ff.
Kristensen, Thorkil, dansk finansminister, 59, 76 ff, 228 ff, 234, 324 ff, 328 f.
Kruls, hollandsk generalstabschef, 69.
Krupp, Alfred, tysk industrimand, 69.
Kunin, bulgarsk kraftforsyningsminister, 218.
Kuwait: Forfatning, 256. Produktion, 251 ff, 256 f, 259 ff. Udenrigspolitik, 256.
Körner, østrigsk præsident, 217 ff.
Larsen, Aksel, dansk politiker, 228, 235 f, 327.
Leathers, engelsk brændselsminister, 320.
Lees, G. M., chefgeolog i A.I.O.C., 252.
Lemoines, Charles, fransk politiker, 164.
Leopold III, konge af Belgien, 221.
Libanon: Produktion, 259. Udenrigspolitik, 70, 72, 218, 221, 224, 320.
Li Bum Suk, general, sydkoreansk politiker, 9.
Libyen: Forfatning, 23 f. Regering, 216, 323.
Lie, Trygve, F.N.'s generalsekretær, 14 ff, 21, 100 f, 219.
Li Tung-hui, koreansk politiker, 3.
Litvinov, Maxim, russisk udenrigsminister, 20.
Long, Rikard, færøsk politiker, 235.
Lopes, Craveiro, portugisisk præsident, 222.
Lovett, Robert, amerikansk forsvarsminister, 224.
Lozano, colombiansk F.N.-delegeret, 100.
Lundberg, Erik, svensk nationaløkonom, 239.
Luxembourg: Forbrug, 81. Investering, 90 f. Militærvæsen, 322. Priser, 91 f. Produktion, 81 ff. Told, 88 f, 92. Udenrigshandel, 81 ff, 197 f. Udenrigspolitik, 81 ff, 198, 322.
Lyttelton, Oliver, engelsk koloniminister, 320, 322.
Lyuh Woon Hyung, sydkoreansk politiker, 3 f, 6.

MacArthur, Douglas, amerikansk general, 16, 71, 216 f.
Macmillan, engelsk boligminister, 320.
Magnoni, italiensk politiker, 70.
Malan, sydafrikansk premierminister, 219, 224.
Malik, Jacob, russisk F.N.-delegeret, 14, 16, 71, 220.
Malta: Pol. partier, 218, 220. Regering, 220. Valg, 218.
Manchuriet: Produktion, 148, 154. Udenrigshandel, 154.
Mannerheim, C. G., finsk feltmarskal, 69.
Mao Tse-tung, kinesisk præsident, 14, 319.
Marie, André, fransk politiker, 164.
Marquand, engelsk sundhedsminister, 69.

ØKONOMI OG POLITIK

POLITISKE OG ØKONOMISKE
KVARTALSOVERSIGTER

25. ÅRGANG

1951

UDGIVET AF
INSTITUTET FOR HISTORIE OG
SAMFUNDSØKONOMI

EJNAR MUNKSGAARDS FORLAG
KØBENHAVN

INDHOLDSFORTEGNELSE

ARTIKLER

Reske-Nielsen, Erik: Korea fra krig til krig 1
Askgaard, Preben V.: F.N.s virksomhed i 1950 14
Huber, Hans: Det schweiziske referendumsdemokrati 25
Mortensen, Erik: De forenede Staters subsidier til landbruget 32
Dahlgaard, Lauge: Schumanplanen 81
Rasmussen, Erik: Indiens og Pakistans strid om Kashmir 95
Groenman, Sjord: Befolkningsproblemer i Holland og Danmark 105
Elster, Torolf: Norges utenrigspolitiske stilling 120
Stockman, Erik: Animalske og vegetabilske fedtstoffer 144
Larsen, Helge: De franske valg den 17. juni 1951 160
Andersen, Svend: Efterkrigstidens valutapolitik i nordisk belysning 169
Åkerman, S. J.: Aktuell svensk penning- och finanspolitik 237
Langlet, E.: Oljeproblemer i Det mellemste Østen 250
Larsen, Heinrich Schlebaum: Diskussionen om valutakurserne 265
Winding, Poul: Den økonomiske udvikling i Sovjetunionen 270

REGELMÆSSIGE OVERSIGTER

Den internationale økonomiske situation 39; 179; 283
U.S.A. 39; 183; 283
England 43; 190; 287
Vesttyskland 48
Råstofmarkederne 179
Belgien 196
Holland 198
Frankrig 295
Den økonomiske udvikling i Danmark 52; 202; 299
Politisk kronik 68; 216; 318

MEDDELELSER

Institutet for Historie og Samfundsøkonomi i 1951 64

Marshall, George, amerikansk forsvarsminister, 7, 127, 217, 224.
Marshall-planen, 36, 46, 50, 62, 68 f, 105, 125, 160, 172 ff, 195, 211, 213 f, 293, 310, 330.
Matienzo, F.N.-kommissær for Eritrea, 24.
Mayer, Daniel, fransk politiker, 164.
Mayer, René, fransk finansminister, 164, 321 f.
McCloy, John, amerikansk højkommissær i Tyskland, 319, 324.
McCune, George, amerikansk Korea-ekspert, 13.
McNaughton, canadisk F.N.-delegeret, 101.
Mehr Chand Mahajan, kashmirsk premierminister, 99.
Menon, K. P. S., indisk diplomat, 8.
Mexico: Produktion, 251.
Mollet, Guy, fransk politiker, 164.
Modzelewski, polsk udenrigsminister, 72.
Mollet, Gny, fransk politiker, 164.
Molotov, V. H., russisk udenrigsminister, 7.
Monckton, W., engelsk arbejdsminister, 320.
Monnet, Jean, fransk planlægningskommissær, 81, 87, 318.
Montasser, M., libysk regeringschef, 216, 323.
Montgomery, Bernard, engelsk feltmarskal, 72, 226.
Morrison, Herbert, engelsk udenrigsminister, 72, 218, 221 f.
Mossadeq, Muhammed, persisk premierminister, 217, 221, 254, 318 f.
Munch, P., dansk udenrigsminister, 76, 327 f.
Myrdal, Gunnar, generalsekretær for E.C.E., 176, 237 f.
Møller, Aksel, dansk indenrigs- og boligminister, 226, 229, 328 f.
Møller, E. C. V., dansk general, 77, 232.
Möller, Gustav, svensk politiker, 318.

Nahas Pasha, ægyptisk premierminister, 223, 318.
Naif, jordansk regent, 222.
Narriman, dronning af Ægypten, 218.
Nazimuddin, Khwaja, pakistansk premierminister, 319, 323 f.
Nehru, Jawaharlal, indisk regeringschef, 96 f, 99, 101 ff, 219, 323.
Nepal: Forfatning, 68. Regering, 68, 321.
Nervo, mexicansk F.N.-delegeret, 21.
New Zealand: Befolkning, 115, 220. Pol. partier, 223. Priser, 157. Produktion, 150. Udenrigshandel, 147, 156 f. Udenrigspolitik, 223. Valg, 223.
Nielsen (Hundstrup), Laur., dansk politiker, 234.
Nielsen, Svend, dansk nationalbankdirektør, 59, 229.
Nigeria: Forfatning, 220.
Nilsson, Torsten, svensk forsvarsminister, 318.
Nimitz, Chester W., amerikansk admiral, 101.
Norden: El-samarbejde, 78, 234. Militærvæsen, 129 f. Parlamentarisk råd, 233, 236, 327, 329. Pasunion, 327. Pengemarked, 140 f, 236. Valuta, 169 A, 327. Se endv. de enkelte lande.
Norge: Agrarforhold, 120. Befolkning, 106, 111 f, 114, 120. Koreahjælp, 325. Militærvæsen, 71, 73, 129 f, 323, 328. Pol. partier, 121 f. Produktion, 121, 150 ff, 156. Regering, 321. Råvarer, 78. Statsfinanser, 323. Udenrigshandel, 78, 120 f, 137, 140 ff, 156, 227, 234. Udenrigspolitik, 8, 16, 23, 73 f, 78, 120 A, 231 ff, 325, 327 ff. Valg, 318. Valuta, 171, 174.
Notestein, F. W., demograf, 110.
Nu, Thakin, burmesisk premierminister, 320.
Nöldeke, Wilhelm, vesttysk diplomat, 73.

Oatis, amerikansk journalist, 220 f.
Olafsson, H., dansk landsdommer, 328.
Oldenbroek, generalsekretær for I.F.F.T.U., 221.
Olivier, maltesisk regeringschef, 220.
Olrik, dansk dommer, 76.

Pahlevi, Mohamed Reza, shah af Persien, 69, 72, 217.
Pak Heun Young, sydkoreansk kommunistfører, 4, 7.
Pakistan: Agrarforhold, 102 f. Al-indiske muhamedanske liga, 97 f. Forfatning, 98. Produktion, 149, 154. Regering, 319. Religiøse forhold, 98 f. Statsfinanser, 103. Udenrigshandel, 154 f. Udenrigspolitik, 23, 95 A, 218, 323 f. Udrensning, 72.
Pak Mun Giu, sydkoreansk politiker, 7.

Palar, indonesisk F.N.-delegeret, 21.
Palæstina: Produktion, 259. Se endv. Israel.
Panama: Produktion, 152. Udenrigspolitik, 218.
Papagos, græsk feltmarskal, 219, 222, 224.
Paraguay: Udenrigshandel, 310.
Paul I, konge af Grækenland, 219.
Pearson, Lester B., canadisk udenrigsminister, 16, 68, 216.
Pedersen, Helga, dansk justitsminister, 77 f.
Pedersen, Oluf, dansk politiker, 76 f, 235, 326.
Pelt, Adrian, F.N.-kommissær for Libyen, 23.
Peron, Juan Domingo, argentinsk præsident, 220, 321.
Persien: Agrarforhold, 69. Oliekonflikten i 1933, 253. I 1951–52, 72 f, 216 ff, 250 f, 253 f, 263, 318 f. Pol. partier, 320. Produktion, 251 ff. Regering, 71 f, 217. Statsfinanser, 253 f. Udenrigshandel, 253 f, 318 f. Udenrigspolitik, 16 f, 72, 216, 218 ff, 250 ff, 263, 318 f. Udrensning, 320. Valg, 323.
Peru: Udenrigshandel, 310. Udenrigspolitik, 69.
Petain, Philippe, fransk marskal, 222.
Petersen, Harald, dansk forsvarsminister, 73, 228 f, 328.
Petersen, Thorstein, færøsk politiker, 234 f.
Phumiphol Aduljej, konge af Siam, 322.
Pieck, Wilhelm, østtysk præsident, 319.
Pihl, F., dansk rigsadvokat, 328.
Pinay, fransk konsejlspræsident, 298.
Pinstrup, Hans, dansk politiker, 74, 228, 230, 328.
Plastiras, græsk premierminister, 320.
Platt, J. W., direktør for Anglo-Saxon Petroleum Co., 263.
Pleven, René, fransk konsejlspræsident, 69 ff, 161, 164, 167 f, 222 f.
Polak, J. J., hollandsk nationaløkonom, 266 ff.
Polen: Regering, 72. Udenrigshandel, 76. Udenrigspolitik, 17, 69, 76, 218, 222, 224. Udrensning, 320.
Portugal: Produktion, 152. Udenrigshandel, 230. Udenrigspolitik, 222, 224, 323. Valg, 222. Valuta, 319.
Poulsen, Johan, færøsk politiker, 235.
Putek, polsk politiker, 320.
Qatar: Forfatning, 262. Produktion, 251, 257, 262. Udenrigspolitik, 257.
Queuille, Henri, fransk konsejlspræsident, 72, 161 f, 164, 221.
Qvistgaard, E. J. C., dansk admiral, 74.
Rakosi, ungarsk vicepremierminister, 71.
Ramadier, Paul, fransk politiker, 164.
Rau, Benegal, indisk F.N.-delegeret, 16, 20 f.
Ravn, P. J., dansk politiker, 78.
Razmara, Ali, persisk regeringschef, 71, 253.
Rée, Knud, dansk fiskeriminister, 328.
Reynaud, Paul, fransk politiker, 164, 167 f, 322.
Rhee, Syngman, sydkoreansk præsident, 3 f, 6, 9, 11 ff.
Riad es Solh, libanesisk premierminister, 221.
Ridgway, Matthew, amerikansk general, 220, 224.
Romulo, Carlos P., filippinsk F.N.-delegeret, 21.
Roosevelt, Franklin D., amerikansk præsident, 1.
Rumænien: Menneskerettigheder, 23. Produktion, 148. Udenrigspolitik, 23.
Rytter, Aage L., dansk handelsminister, 235, 324, 326, 329.
Saar: Pol. partier, 218.
Salisbury, engelsk lordseglbevarer, 320.
Saudi-Arabien: Areal, 256. Produktion, 251 ff, 259, 262. Udenrigspolitik, 70, 72, 217 f, 222, 224, 254 ff, 320.
Schaeffer, vesttysk finansminister, 51.
Schmidt, Johs., dansk politiker, 76.
Schumacher, Kurt, vesttysk politiker, 73.
Schuman, Robert, fransk udenrigsminister, 87, 164, 321.
Schuman-planen, 70, 72, 81 A, 165, 217, 220, 320, 322 f.
Schweiz: Befolkning, 105 f, 111. Forfatning, 25 A. Pol. partier, 320, 323. Produktion, 150. Udenrigshandel, 235. Valg, 320. Valuta, 319.
Schwerdt, Otto, tysk SS-officer, 230.
Sekelarov, bulgarsk bygningsminister, 218.
Selon, Fawzi, syrisk statsoverhoved, 322.

Sforza, Carlo, italiensk udenrigsminister, 72, 217 f.
Sharett, Moshe, israelsk udenrigsminister, 318.
Sherman, amerikansk admiral, 221.
Shvernik, præsident for Sovjetunionen, 221 f.
Siam: Forfatning, 322. Kupforsøg, 220. Regering, 322. Udenrigspolitik, 17.
Simonds, engelsk lordkansler, 320.
Sing, Gulab, fyrste af Kashmir, 96.
Sing, Hari, fyrste af Kashmir, 96, 98.
Skrzezewski, polsk udenrigsminister, 72.
Slansky, Rudolf, tjekoslovakisk viceministerpræsident, 321, 323.
Songgram, Pibul, siamesisk regeringschef, 322.
Sovjetunionen: Agrarforhold, 276 ff. Arbejdsmarked, 277, 281. Atomenergi, 19, 321. Byggevirksomhed, 275 f. Forbrug, 279. Investering, 274 ff, 279 f. Militærvæsen, 71 f, 223, 279 ff. Nationalindkomst, 278 ff. Priser, 280 f. Produktion, 152, 154, 251, 253, 270 ff. Skatter, 277. Statsfinanser, 71 f. Subsidier, 280. Udenrigshandel, 223, 281, 318 f, 330. Udenrigspolitik, 1 ff, 7 ff, 12 ff, 68 ff, 74, 100 f, 121 ff, 217 ff, 232 f, 282, 318 f, 321 ff, 327, 330. Valuta, 173. Økonomiske udvikling, 270 A.
Spaak, P. H., belgisk politiker, 323.
Spanien: Forfatning, 221. Militærvæsen, 221, 223. Produktion, 148. Proteststrejker, 72, 217. Regering, 222. Udenrigshandel, 56, 210, 232, 310. Udenrigspolitik, 23, 70, 124, 136, 142, 219, 221, 223, 236.
Spender, australsk udenrigsminister, 217.
Spychalski, polsk politiker, 320.
Stalin, Josef, 15, 71.
Starcke, Viggo, dansk politiker, 75.
Steen, Oluf, dansk politiker, 327.
Steincke, K. K., dansk justitsminister, 227.
Stikker, hollandsk udenrigsminister, 69, 72.
Stokes, Richard, engelsk lordseglbevarer, 222 f.
Stuart, J., engelsk minister for Skotland, 320.
Sudan: Forfatning, 318 ff. Pol. partier, 318.
Sverige: Agrarforhold, 149. Arbejdsmarked, 237 ff, 241 f. Befolkning, 106, 111 f, 114. Byggevirksomhed, 237 ff, 245 f, 249. Finanspolitik, 237 A. Forbrug, 238 f. Investering, 238 f, 241 ff. Konjunkturer, 237 ff. Koreahjælp, 325. Militærvæsen, 75, 129 f. Pengemarked, 237 A. Pol. partier, 237, 318. Priser, 84, 237 ff, 247. Produktion, 82, 84, 93, 149 f. Regering, 318. Råvarer, 78. Skatter, 242 f. Socialpolitik, 238, 244 ff. Statsfinanser, 240 ff. Statsindgreb i erhvervslivet, 239, 243. Subsidier, 239, 241. Udenrigshandel, 55 f, 75, 93, 140 f, 155 f, 234, 237 ff, 290. Udenrigspolitik, 8, 16, 23, 74 f, 78, 93, 122, 127, 129 ff, 139 ff, 222, 231 ff, 325, 327. Valuta, 171, 174, 237 ff.
Sydafrikanske union: Forfatning, 219. Produktion, 150, 152. Raceproblemer, 23, 219. Udenrigshandel, 156. Udenrigspolitik, 22 f, 219.
Sydvestafrika: F.N., 22 f.
Syrien: Regering, 73, 321 f. Statskup, 322. Udenrigspolitik, 17, 70, 72 f, 100, 217 f, 224, 260, 319 ff.
Sønderup, Jens, dansk landbrugsminister, 235.
Sørensen, Poul, dansk socialminister, 77, 324.

Talal, konge af Jordan, 224.
Thorez, Maurice, fransk politiker, 163.
Thorneycroft, P., engelsk handelsminister, 320.
Tibet: Udenrigspolitik, 218, 223, 320.
Tito, Josiph Broz, 222, 224.
Tjekoslovakiet: Februarrevolutionen 1948, 124 f, 127, 129. Kirken, 72. Pol. partier, 224. Rationering, 71. Regering, 224, 321, 323. Udenrigshandel, 231. Udenrigspolitik, 17, 100 f, 219, 224. Udrensning, 71 f, 217, 220 f, 321.
Torp, Oscar, norsk statsminister, 321.
Trinidad: Produktion, 251 f.
Truman, Harry, amerikansk præsident, 15, 68 ff, 101, 216 f, 219 ff, 235, 287, 319 f.
Tyrkiet: Produktion, 251, 254, 257, 259. Udenrigspolitik, 17, 136 f, 142, 218 f, 221, 225, 235 f, 254, 319 f, 325 f.
Tyskland: Befolkning, 49, 105 f, 111. Forbrug, 158. Produktion, 151 f. Udenrigshandel, 254. Udenrigspolitik, 123, 254.
Tyskland (Vest-): Arbejdsmarked, 48 ff, 216. Befolkning, 49. Betalingsbalance, 50 f. Boligforhold, 49 f. Flygtninge, 49,

78. Forbrug, 48, 81. Forfatning, 68, 71, 216 f, 321. Investering, 90 f. Krigsforbrydere, 69, 219, 230, 234, 323. Militærvæsen, 68 f, 76, 217, 233, 322. Minoriteter, 227, 231, 325. Pengemarked, 48, 51. Pol. partier, 72 f, 218, 227, 318, 322 f. Priser, 84, 91 f. Produktion, 48 ff, 81 ff, 149 f, 179, 271, 324. Rationering, 49, 51. Råvarer, 48 ff. Skatter, 51. Statsindgreb i erhvervslivet, 89 f. Told, 88 f, 92, 210, 213, 330. Udenrigshandel, 43, 48, 50 f, 55 f, 81 ff, 155 f, 192, 196, 210, 221 f, 231, 267, 304, 309 f, 330. Udenrigspolitik, 68 ff, 73 f, 76, 78, 81 ff, 114, 136, 141, 216 ff, 227 f, 230 ff, 318 f, 321 ff, 330. Valg, 218, 227, 318. Valuta, 50, 176, 210, 319.

Tyskland (Øst-): Militærvæsen, 217. Udenrigshandel, 221 f. Udenrigspolitik, 69, 221 f, 224 f, 318 ff.

Ukraine: Udenrigspolitik, 10, 14, 17, 101.

Ungarn: Agrarforhold, 71. Kirken, 220, 222. Menneskerettigheder, 23. Produktion, 148. Rationering, 68, 217. Regering, 218. Udenrigspolitik, 23, 322. Udrensning, 71, 219 f, 222.

Urriolagoitia, boliviansk præsident, 218.

Uruguay: Udenrigshandel, 153, 310. Udenrigspolitik, 17.

U.S.A.: Agrarforhold, 32 A, 150. Arbejdsmarked, 40, 42, 69, 187 ff, 284, 287. Betalingsbalance, 266 f. Byggevirksomhed, 40 f, 185, 187, 284 f. Forbrug, 39 ff, 151, 158, 180, 183 f, 250 f, 283. Forfatning, 71. Investering, 40 f, 183 ff, 284 ff. Konjunkturer, 39 A, 179 ff, 183 A, 267, 273, 283 A. Militærvæsen, 68, 72 f, 79, 216 f, 221, 223 f, 227 f, 230, 232, 286 f, 321. Nationalindkomst, 40, 183 ff, 187, 283 ff, 324. Omsætning, 39 f, 184, 187, 283 ff. Oprustning, 39, 41 f, 57 f, 185 f, 285 ff. Pengemarked, 40, 42, 187 ff, 284. Priser, 32 ff, 39 ff, 69, 84, 157, 159, 181 ff, 187 ff, 204, 283 f, 287, 301, 324. Produktion, 35, 39 ff, 68, 82 ff, 146, 148 ff, 179 f, 182 ff, 250 f, 253, 256, 271 ff, 283 ff. Regering, 224. Råvarer, 39, 41 f, 57, 74, 78, 179 ff, 185 f, 188, 250 f, 253, 256, 286, 321. Skatter, 188 f, 285, 287. Socialpolitik, 37 f. Statsfinanser, 11, 32 ff, 185, 188 f, 220, 286 f. Statsindgreb i erhvervslivet, 157, 186, 188 f, 214, 235. Subsidier, 32 A, 150. Udenrigshandel, 40, 42, 54 ff, 60, 153 ff, 183, 187, 198, 207, 210, 214, 223, 235, 251, 254 f, 266 ff, 284, 290, 309 f, 321, 325. Udenrigspolitik, 1 ff, 15 ff, 20 ff, 68 ff, 77, 79, 100 f, 122, 124 ff, 172 ff, 213, 216 ff, 227 f, 230, 232 ff, 254 f, 263, 289 f, 293, 318 ff, 330. Udrensning, 219. Valuta, 170 ff, 265 f.

de Valera, Eamon, irsk regeringschef, 219.

Valutafond, Den internationale, 169 ff, 235, 265, 268 f.

Vandenberg, Arthur, amerikansk senator, 217.

Venezuela: Kupforsøg, 319. Pol. partier, 319. Produktion, 251 ff, 256. Udenrigshandel, 253.

Venizelos, Sofokles, græsk udenrigsminister, 320.

Vougt, Allan, svensk politiker, 318.

Vyshinsky, Andrei, russisk udenrigsminister, 18 f, 321.

Weikop, Ove, dansk handelsminister, 73 f, 76, 226 f, 231, 233 ff.

Wilson, Charles E., amerikansk industrileder, 186, 286.

Wilson, Harold, engelsk handelsminister, 47, 217.

Woolton, engelsk lord president, 320.

Wäsche, Hans, tysk politiofficer, 230.

Yemen: Udenrigspolitik, 70, 72, 218, 224.

Zafrullah Khan, pakistansk udenrigsminister, 99, 101.

Zanganeh, Abdul Hamid, persisk undervisningsminister, 72.

Ægypten: Produktion, 251, 259. Regering, 323. Udenrigspolitik, 70, 72, 217 ff, 221 ff, 259, 318 ff.

Østrig: Pol. partier, 217 ff. Priser, 323. Udenrigshandel, 226. Udenrigspolitik, 217, 323. Valg, 217 ff. Valuta, 323.